שו״ת · אחרונים

שות מבעל טיב גיטין חלק א

רבי צבי הירש הלר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שות מבעל טיב גיטין חלק א

רבי צבי הירש הלר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שות-מבעל-טיב-גיטין-חלק-א/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

תשובה א 4
תשובה ב 19
תשובה שנית 34
תשובה ג 39
(ג) 41
(ד) 43
(ה) 44
(ו) 45
(ז) 47
(ח) 48
(ט) 50
(י) 51
(יא) 53
(יג) 54
(יג) 55
(יד) 56
(טו) 58
(טז) 59
(יז) 60
תשובה ד 62
תשובה ה 79
תשובה ו 84
תשובה ז 90
תשובה ח 96

תשובה א

מה שכתבתי להרב המאה"ג המפורסים מוהרר"א זללה"ה שהי' אבד"ק סאטנוב ובסוף ימיו בק"ק ראווא בעה"מ ס' יריעות האהל ומנוחתו כבוד בא"י הקדושה והגיעו דברי אז גם לפני הגאון המפורסים ידידי מוהר"ז מרגליות נ"י מבראד בשנת תקנ"ח בק"ק ראווא יצ"ע

ע"ד שנחלקו האחרונים מחלוקת עצומה ביו"ד סי' ש"ה סע"י בענין פדיון הבן לקטן ע"י ב"ד שהדעת הרב רמ"א בשם דאין פודין אותו עד שיגדול ויפדה הוא א"ע והבאים אחריו נחלקו על דבריו ותורף דבריהם דמהני בתורת זכי' לקטן ומדמי לת' לתורם משלו על של חבירו דא"צ דעת בעלים משום דזכות הוא ולא אמרינן ניחא לי' לאינש למיעבד מצוה בממונו והרב בטו"ז ז"ל החזיק בעד הרמ"א ז"ל והראה פנים לחלק בין הך דהתורם לנ"ד ואחריו קם הגאון תש"ך ז"ל בספרו נ"הכ האריך מאוד למעניתו לקיים דברי החולקים ואף כי צעיר אני לימים והמה ישישים וחכמים לבם פתוח כפתח של אולם וכל רז מהם לא נעלם עכ"ז אמרתי וגמרתי בלבי לשנות פרק זה ויהא רעווא שאדבר נגד מלכים ולא איבוש ואימא מילתא דתתקבל וזה החלי על הרב הש"ך ז"ל והנה בראשון בעיקר דין זכ' לקטן אי מהני מן התורה והוא סיום דבריו ובמה דסיים לא פתח דהנה הגאון ז"ל הביא להכריע דב"ד זכין לקטן ד"ת אף ביש חובה קצת והוא מדאמרינן רפ"ג דקדושין מימרא דר"ג אמר רב מנין שזכין לאדם שלא בפניו שנא' נשיא אחד אחד למטה וכו' ופריך ותסברא הא זכות איכא הא חוב נמי איכא דאיכא דניח' להו' בהר ואיכא דניחא להו בבקעה אלא מנין שיתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן שב"ד מעמידין להם אפטרופוס לחוב ע"מ לזכות ת"ל נשיא אחד למטה ופרש"י התם כלומר לא זכות גרידתא שלא בפניו איכא למשמע מינ' לגדולים אלא לאתוי' נמי דלקטנים אפי' חובה הבאה מחמת זכות רשאין הב"ד למיעבד להן וכו' ע"ש הרי מבואר הוא דב"ד זכין שלא בפניו מדאורייתא והשיג על התוס' פ"ק דכתובות י"א ע"א גבי גר קטן מטבילין אותו ע"ד ב"ד שנעלם מהם סוגיא הש"ס זו ובאמת חידוש על רבותינו בעה"ת שנעלם מהם סוגיא שלימה. אבל בגוף הדברים הנה לפי פרש"י משמעות הדברים באמת בפשיטות דאית לי' זכי' לקטן אבל לא מטעם דכח ב"ד אלא דרש"י ז"ל לשיטתו בפ' איזהו נשך דגרס התם דקטן אית לי' זכי' מדאורייתא וכמו שהעתיקו כל הראשונים משמו אבל מגופא דסוגי' תמה אני על הרב הש"ך ז"ל איך לא השגיח בר"ן וברשב"א וריטב"א וגדולי הראשונים במקומם שעמדו עכ"ז והוקשו להם למ"ד זכי' לא מטעם שליחות איך אמ' מטעם זכין לאדם בקטנים וכדפריך מעיקרא למה דבעי למילף שליחות מהתם ופריך והא קטנים לאו בני שליחות

נינהו ובזה נחלקו לשני כתות דהריטב"א נראה דעתו דכל כח החלוקה הוא באמת בתורת זכי' ושהוא ראי' מוכרעת דלא בעי דין שליחות אלא דבזכי' בעלמא יכולים למחות לכשיגדלו וכאן דהוא ע"י כח האפטרופסים יפה כוחם יותר שא"א להם למחות גם כשיגדלו למ"ד הגדילו אין יכולים למחות יע"ש שכתב אפי' למ"ד דיכולים למחות היינו בטענה מסופקת כגון שטעו בלוחות וכה"ג אבל בעלמא כל שאמר אינו רוצה אף בלא טענה שומעין לו והרב רבינו הר"ן ז"ל דחה ראייתו והעלה דזכי' נידון בתורת שליחות דווקא אלא דמעיקרא קס"ד זאת לזכי' גרידתא ס"ד באמת דאפילו לקטנים מהני וזכי' בלא שליחות ולמסקנא לאו בתורת זכי' הוא אלא משום דחלוקתן גלוי מילת' בעלמא בדבר שהוא שלהם מכבר ויען כי לשונו צריך ביאור צריך אני להעתיק לשונו ממש וז"ל איכא למימר דאה"נ למאי דס"ד השתא דרב מוכיח מהאי קרא דזכי' וכו' זכין לקטן מדאורייתא ולא משום שליחות וכו' ול"ל שום הוכחה דנסמך עלי' והא קטן לאו בר זכי' הוא אבל מכיון דמקשינן ותסברא וכו' חובה נמי איכא דאיכא דניח' להו וכו' ואוקימנא כדאמר ר"נ יתומים שנאו לחלוק וכו' לא תפשוט מינ' דזכין לאדם שלא בפניו בדבר שאין שלו וזכין לקטן וכו' דהתם שלהם היתה וחלוקתן גלוי מילתא בעלמא הוא וכו' אבל בעלמא אין זכי' לקטן מדאורייתא. עכ"ל. הרי עכ"פ בהדיא מכל דברי הראשונים הנ"ל דאין חולק בין זכי' ב"ד לזכי' אחרים ולא מפרשי להסוגיא ע"ד סברתו של הרב הש"ך ז"ל עיין בחידושי הרשב"א ז"ל שם

וביאר דברי הר"ן ז"ל מה שהוצרך לשני הדחיות על ראיית האומרים דזכי' לאו בתורת שליחות לס"ד ולמסקנא ולא דחה לה מטעם שכ' לבסוף דבר' חלוקתן גלוי מלתא בעלמא ולכן מהני וכבר ראיתי מי שהקש' לו כן בדברי הר"ן אבל הדברי' פשוטי' בכוונתו דלס"ד דעיקר הילפותא דרב על זכין לאדם שלא בפני' א"כ הרי חזינן דרב בעי למילף כל מיני זכי' שבעולם מהאי קרא אף בזכי' בדבר חדש מדלא מחלק ולכן ע"כ דלא מחלק בההיא חלוקא שכ' הר"ן בסוף דבריו בין חלוקה לזכי' בדבר החדש ולכן הוצרך הר"ן ז"ל דבההיא ס"ד אי הוי ילפינן כל מיני זכיות הוי דן זכי' גם בקטן ולמסקנא רב לא איירי אלא בחלוקה ולא נאמר לשון זכין לאדם שלא בפני', א"כ י"ל דלא איירי באמת אלא בחלוקה דהוי גלוי מלתא בעלמא וזכי' בדבר החדש באמת ל"מ כ"א מטעם שליחות וז"ב ומעתה י"ל דהתוס' ג"כ אזלו בשיט' זו ובחידושי לקידושי' הרחבנו הדברי' אגופא דסוגיא דלס"ד אמאי לא דחי באמת הש"ס בהך סברא דאין ללמוד שם דין זכי' כיון דלא הוי אלא גלוי מלתא בעלמא ואיך ס"ד דרב לילף מינה לזכי' כיון דאיכא חילק מרווח וכמו דס"ל להר"ן למסקנא ושם כתבנו דבלא"ה דברי הר"ן צ"ב טובא מה דקאמר דחלוקה הוא גלוי מלתא

בעלמא דתינח למ"ד אחין שחלקו יורשי' הן ויש ברירה אבל למ"ד לקוחות הן והכי קיי"ל וא"כ הא הוי כזכי' בדבר החדש וא"כ בחלוקה גופא לא מהני מה"ת (ובאמת דרב דאיהו מרא דשמעתתא סובר דיש ברירה) ובחלוקת הארץ י"ל דלכ"ע יש ברירה כיון שהם ע"י גורל באורים ותומים וכמ"ש המפורשי' גבי לא משכחת לה דמיית ביכורים אלא חב"ח עד יב"נ דחלוקה ראשונה שפי' הו"ל כשלו ועיי' עוד ברא"מ וברמב"ן פ' מטו' ופנחס אי חלוקת כל שבט ליחיד תי' ג"כ עפ"י או"ת ויבואר אי"ה במ"א מיהו רב דאיהו מרא דשמעתתא ס"ל בלאה"נ דיש ברירה ויורשים הוי כמבואר וא"כ הו"ל גל"מ בעלמא ואנן דקיי"ל ההוא דינא שיתומי' שבאו לחלוק י"ל באמת דהוא לדינא דרבנן דזכי' מהני אף בקטן דתקינו לי' זכי' אף שהוא זכי' חדשה וילפינן מקרא מיהת דרשאי' לחוב ע"מ לזכות אבל השתא הזכי' גופא מדרבנן הוא:

והנה התוס' פלפלו שם אי החלוקה עפ"י הגורל או עפ"י גוד או אגוד והתוס' הביאו בש"ס ר"ת דע"כ צריך לעשות גורל דכי טריחותא לעשות גורל עי"ש. ולכאורה הי' נראה כדעת ר"י דהב"ד רשאין לעשות לחלק בלי גורל מדקאמר ותסברא הא חובה נמי איכא דאיכא דניחא להו בהר ואיכא דניחא להו בבקעה מדקאמר תרתי אבקעה ואהר משמע דאי הוי ידעינן דניחא לי' לכ"ע בהר או בבקעה לא הוי ק"ל ואמאי כיון שהי' עפ"י גורל א"כ הרי הוי חוב בכ"ע שיפול לו עפ"י גורל חלק הגורלי יותר הר או בקעה וע"כ דהב"ד חולק בלא גורל וא"כ אי הוי ידעינן מה דניחא להו טפי הי' נותנין להם זה החלק אלמא דא"צ גורל. אך זה אינו ראי' שהרי בלאה"נ צ"ב ע"ד התוס' מ"ש בשם ר"ת טעמו משום דכי טריחותא להטיל גורל והא י"ל דאדרבא לטובתם ממנעין לעשות עפ"י גורל דבגורל אפשר שיפול להם חלק גורלי אבל בלא גורל יוכלו לברור להם חלק היפה ביותר לפי ראות עיניהם. וצ"ל דהתוס' בשם ר"ת דבריהם אמורים למה דמסיק לעיל דאיכא דניחא לי' בהר ואיכא דניחא לי' בבקעה וכיון שכן א"א לב"ד כלל להבחין חלק היפה בעבורם וע"כ עושי' גורל שהוא המובחר שבדרכי' לטובתם וכ"ז למסקנא אבל לס"ד דש"ס דהוי ידעינן במה דניחא לי' בהר או בבקעה וה"ה בכל ענינים כיוצא בהם א"כ לא הוי ק"ל חובה נמי איכא דלזכותם הי' בוחרים חלק היפה בלי גורל כלל וזה ברור:

ומעתה א"ש הכל דבס"ד דלא הוי ותסברא וכו' שפיר הוי מצי למילף זכי' אף בדבר חדש נגמר מכשיח א' למטה מקטנים דהא לס"ד זו דידעינן במה ניחא טפי ע"כ לא הי' חולקי' בגורל והוי עבדינן זכות שאין בו חובה כלל ולא משכחת לה כ"א בגוונא שהי' בוחרי' להם חלק יפה לפי ראות עיני הב"ד א"כ לח מצינן למדחי דהיינו משום דגלוי מלתא בעלמא הוא והוא חלוקה בדבר שהוא שלו שהרי מזכין להם חלק בלי גורל מה שאינו

שלהם כלל והו"ל ממש זכי' בדבר החדש ולכן מוכח מינה ה"ה בעלמא אבל למסקנא דכבר אסיק אדעתא והך ותסברא וכו' וא"כ אין ידוע לב"ד זה שהוא זכות ליתומים וע"כ ע"י גורל וכדעת ר"ת וא"כ שוב לא מצינן למילף זכי' דכל כה"ג הו"ל באמת רק גלוי מלתא בעלמא וכדמסיק הר"ן ז"ל כ"ז כתבנו בחידושינו תוס' נופך לדברי ר"ן ז"ל והוא כפתר ופרח. עוד הארכנו בתשו' להרבנים הנ"ל בימי חורפי בכמה פלפול בסוגי' הש"ס הנ"ל לפירש"י להר"ן ז"ל והוא בכתובי' בחדושי' שם לקידושי':

המורים מזה דלדעת הר"ן אין ראי' מש"ס דקידושי' דזכין לקטן במידי דזכי' חדשה ואין ללמוד מהך דקידו' דהתם דווקא בחלוקה דהוא רק גלוי מלתא בעלמא וכן מבואר עוד בבעה"ת שער י"ד חלק זה לענין העמדת האפטרופס דהיינו דוקא במידי דחלוקה דהוא גלוי מלתא בעלמא והוא ע"ד ס' הר"ן ז"ל הנ"ל ונראה שזה ביאור לשון הה"מ ז"ל פכ"ט מה' מכירה שכ' ע"ד הרמב"ם ז"ל בקטן שקנה קרקע וכו' וז"ל והכי משמע לכאורה בגמ' בפ"ב דקידו' מנין שזכין לאדם וכו' והתם קטני' הוי בחלוקת הארץ וכו' ואע"ג דהך אוקימתא אדחי, לה ממש בפ' יש נוחלין וכו' אזיל אקני' לבנו קטן וכו' עכ"ל. וכבר תמה הרב מוהרי"ט ז"ל בתשו' דהא אדרבה למסקנא טפי מוכח זכי' אפי' היכא דאיכא חובה וכדפי' רש"י ע"ש אבל לפי דברי הר"ן ז"ל ניחא היטב דלמסקנא לא מיירי רק בחלוקה דהוא גלוי מלתא בעלמא ואין ללמוד משם זכי' בדבר החדש וזה ברור ופשוט בכוונת ומעתה כיון שכל הגדולי' הנ"ל בחדא שיטה קיימו אין מקום להכרעת הרב הש"ך ז"ל מש"ס דקידושי' הנ"ל:

והנה באמת ראיתי להש"ך ז"ל בסוף דברי' שבנה"כ הביא דברי הר"ן ודחה דברי' דלמה נימא דחזר במסקנא מס"ד דזכי' גמורה הוא וכבר ביארתי דיש להטעים דברי' שפי' ושכן דעת כמה גדולי הראשוני' ז"ל.

ועוד גדולה מזו דעת הר"ן בסוף דברי' דאף אי זכי' לאו בתורת שליחות מ"מ קטן ל"ל זכי' כיון דאין לו יד לזכות לא מצינן למזכי עבורו אלא שדברי הר"ן שם בטל דבריו הן על סברתו זו והן מה שביאור יישב קושייתו מהך דפ"ק דקידושי' גבי עבד מהו שיעשה שליח הכל צריך ביאור רחב ומבואר במקומו בדיני שליחות וזכי':

ועוד האריך הרב הש"ך ז"ל בהא דאפטרופס תורמין וכו' וגם ע"ז כתבנו כמה דחוים ויען כי אחר כן יצא לאורה ס' קצה"ח ח"ב והרגיש קצת בזה גם בעיקר הך מלתא יש לנו אריכות דברי' בזה ועל דברי תוס' כתובות י"א ע"א והוא בחי' לגיטין בס"ד לכן לא העתקתיו כאן:

והנה הגאון הט"ז ז"ל שהביא בשם צידה לדרך שהביא עלה ההוא דתורם משלו על של חבירו דא"צ דעת בעלים ולא חשבינן לחובה משום דניחא לי' למיעבד מצוה בממונו וא"כ ה"ה כאן בקטן. וכ' הגאון לחלק משום דעכ"פ אף למסקנת הש"ס חובה קצת מקרי הא דניחא לי' למיעבד מצוה בממנו וממילא למ"ש התוס' בכתובות דהא דקטן ל"ל שליחות היינו במידי דאיכא חובה קצת אבל במידי דליכא שום חובה בהא הוא דקטן אית לי זכי' ושליחות וכ' הרב ז"ל דעיקר חלוקם היינו בקטן אבל בגדול לא איכפת לן בחובה קצת כל שהזכות גדול יותר ומשו"ה אף בתורם דכלל גדול קיי"ל דא"צ דעת בעלים אבל בקטן בכה"ג צריך דעת בעלים יע"ש באורך ובביאור יותר

והגאון הש"ך ז"ל גם בזה לא נתקרר דעתו וכ' חדא דלא משמע בגמרא שיהי' זה חובה קצת דא"כ הו"ל להש"ס לפרושי צד איך ע"י זו בזכות שיש בו קצת חובה אי מהני גם בגדול וזה אינ' השגה על הרב ז"ל די"ל דפשיטא לי' להש"ס דכל כה"ג זכין לגדול וכדמשמע מלשונו להדי' ועמש"ל בזה. ועוד דהא מבואר להדי' בש"ס דקידושי' דמהני זכי' לקטן עכ"פ ע"י ב"ד אף בדבר שיש בו חובה קצת מהא דרב גידל אע"ג דקאמר להדי' דחובה נמי איכא ע"ש והולך לשיטתו דהוא מטעם אלימתא הב"ד ושאין חילק בין חלוקה לזכי' גמורה וכ"כ דמשם אין ראי' לשיטת שאר פוסקי' ולכן א"ז סתירה לדעת רבינו בעל טו"ז:

אמנם אני אומר לפי הבנת הש"ך דחובה קצת שכ' הרב ז"ל משום דניחא לי' למיעבד מצוה בממונו יש לו דמיון לחובה קצת דהתם בקידושי' דהר ובקעה ויש בלאו הכי סתירה לתי' של הטו"ז דע"כ לפי מסקנת הש"ס לא נשאר שום חובה בההוא דתורם דמאי דמיפשט פשיטא לי' לרבינו בטו"ז דבגדול לא איכפת לן בחובה קצת אם הזכות גדול מספקא לן טובא ואדרבא מבואר הוא בחי' ריטב"א שם בקידושי' דאף למסקנת הגמרא שם גבי הר ובקעה לא מצינן למיעבד להההוא זכותא כ"א בקטנים ובתורת ב"ד אבל ביתומים גדולי' דלא אלים כח ב"ד עלי' באמת ל"מ אף בחלוקה כל דאיכא חובה קצת עי"ש ולפי דבריו ע"כ מאי דמסיק ב"ד מעמידין אפטרופס היינו לתי' בקטנים אבל בגדולים י"ל דהוא בתורת שליחות או בריצוי דעתם ולפ"ז בתורם משלו על של חברו אי הוי קצת חובה לא הוי מהני כלל בתורת זכי' וזה ברור אצלי:

הן אמת דלכאורה מדברי רש"י ז"ל שם משמע דגם למסקנת הש"ס ילפינן מנשיא א' גם לזכי' שלא בפניו לגדולי' שהרי אהא דמסקי' במסקנא אלא לכדרבא פירש"י זצ"ל כלומר לא זכותא גרידתא שלא בפניו איכא למשמע מינה לגדולים אלא לאורויי נמי דלקטנים אפי' חובה הבאה מחמת זכות רשאי' ב"ד לעשות להן כי הכא וכו' דאיכא דלא ניחא להו

בחלק זה שנפל להם ול"מ הדרו בהו עכ"ל. ומדכ' ברא"ש דבריו דאיכא למשמע מינה זכות גרידתא לגדולים וע"כ דלמסקנא נשיא א' למטה הי' בתורת זכי' גם לגדולים ולא כשליחות ממש דאי בתורת שליחות מנ"ל דזכין לגדול דל"ל דאתי מתורת כ"ש דקטנים וכמ"ש הריטב"א ז"ל ע"ש מלבד שהוא דחוק להעמידו בלשון רש"י. עוד צריך ביאור מי דחקו לזה אבל באמת ביאור דבריו נראה ברור כמ"ש בחי' והוא דרש"י לשיטתו בהך סוגי' שפי' אהא דפריך והא הוי נמי קטנים ח"ל וקטנים לאו בני שליחות נינהו דבשליחות איש כתי' כי יקח איש וכו' מבואר מדבריו דל"ל טעמא דאין שליחות לקטן כמ"ש הרמב"ם והראב"ד כ"א מטעם כיון דלא ילפינן שליחות כ"א מקדשי' וגירושי' ובגירושי' הוי ליתא בדנפשי' דהא אין לו קידוש' וגירושי' דמיעוט איש בגי' דכ' לאו אשליחות קאי ב"א אעיקר הקיחה וע"כ כמ"ש כיון דלא מצינן לו שליחות בהך קרא דילפי' מני' שליחות לכה"ת לכן ל"ל שליחות וכעין שכ' תוס' בגיטין דף. ע"ב לענין נכרי ע"ש בזה.

ולפ"ז עכצ"ל קו' הש"ס כמ"ש הרב בעל פנ"י ז"ל בפירכת הש"ס ממעשים בכל יום דהא באמת לס"ד זו דהוי ילפינן מאיש איש למטה שליחות א"כ הרי אין לנו מיעוט כלל למעוטי קטנים כיון דבשליחות בממון איכא קרא באנפי נפשי' לשליחות וא"צ לילפותא דקדשי' וגירושי' א"כ דלמא באמת קרא מיירי נמי בקטנים ומנ"ל לאקשוי' וע"כ דעיקר קו' ממעשים בכל יום דאי קרא אתי לשליחות א"כ מנ"ל באמת למעוטי קטן וזה הוא עיקר קו' הש"ס להכרח דקרא לא אתי' לשליחות ולא ילפינן לי' כ"א מקדשים וגי' ולכן שפיר [פירש קושי' ממעשים] בכל יום דקטן אינו נעשה שליח ורש"י פי' טעם הדברי' לפי מסקנת הש"ס ומעתה מוכרח רש"י גם למסקנא דע"כ לגדולי' הוי הנשיאי' בתורת זכי' ולא בתורת שליחות דא"כ הדק"ל ממעשים בכל יום שאנו דנין דאין שליחות לקטן דמנא ידעינן דהא מיעוטי ל"ל וליכא למימר נמי כיון דלא ילפי' מקדשי' וגי' ובגי' איש כתיב: דהא עתה יהי' לן קרא על שליחות מנשיאי' שזכו בתורת שליחות לגדולי' וממילא אין לנו עכ"פ מיעוט דלקטני' לא מהני דהא בממון משכחת להם עכ"פ שליחות ולכן הוכרח רש"י ז"ל דלמסקנא אתי' כולי קרא בתורת זכי' ומזכי' אין ללמוד שליחות לשיטתו ולכל סייעתו דסוברי' דזכי' לאו בתורת שליחות. וכה"ג דייק הריטב"א גם בקדשי' ובני' [מנ"ל] שהוא בתורת שליחות דלמא בתורת זכי' והיינו דמסתבר טפי לאוקמי על זכי' מעל שליחות. ודו"ק. כי זה ברור בכוונת רש"י ז"ל:

וממילא למה שביארנו בכוונת רש"י ז"ל הרי במסקנא גם לגדולי' היו הנשיאי' מזכי' להם בתורת זכי'. ולכאורה לפ"ז הדק"ל הא חובה נמי איכא ומזה לכאורה הי' מוכח כדעת

הטו"ז דבגדול לא איכפת לן בקצת חובה כ"א בקטן ודלא כמשמעות לשון הריטב"א ז"ל אלא דאחר העיון הא ליתא ואדרבא מלשון רש"י ז"ל מבואר היטב דלגדול ל"מ זכי' כ"א זכות גמור ולא קצת חובה והרי דייק בלשונו ז"ל לא לגדולי' זכות גרידתא וכו' אלא לקטנים אף חובה הבאה מחמת זכות וכו' משמע דלגדולי' אין זכין כ"א זכות גרידתא בדבר שאין בו חובה כלל. ובעיקר קו' דילפינן הרי לגדולי' נמי קרא בתורת זכי' וא"כ הרי ק' קו' הגמרא ותסברא וכו' דהא איכא דניחא לי' בתר וכו'. ג"ז לא ק' למה שביארתי היטב בחי' על קו' המפרשים לר"נ דהגדילו יכולי' למחות כיון דעיקר הילפותא מחלוקת הארץ והתם הרי אם הגדילו אינם יכולים למחות וא"ל שהי' עפ"י הדבור ואו"ת דא"כ היכא ילפינן מינה עיקר הדין דמעמידן להם אפטרופס והמפורשי' נדחקו בזה אבל לפענ"ד לק"מ בשום לב דבלא"ה לכאורה לא יתכן קו' הש"ס הא חובה נמי איכא וכו'. דהא באמת חלוקת הארץ היו עפ"י הגורל. וא"כ הרי הובאר בבירור גמור שאין כמוהו שלכל מי שנפל חלקו בבקעה או בתר הוא חלקו מעולם ולא ישונה בשום אופן אף באלף גורלות של ב"א וא"כ מה חובה הוא במה שאינו מגיע לו ואין לו בו זכות כ"א זכותו שירש בעצם ראשונה עפ"י הדבור. ואין לנו לומר כ"א שהחובה הוא עיקר הרצוי על החלוקה כיון [שעד עתה] שעתה הי' משתמשי' בשיתוף והי' משתמש אותו דניחא לי' בהר טפי בהר ע"י שלא הי' חלוקה. וע"י החלוק' יודחה השתמשותו מהר לבקעה וה"ל חובה גוף החלוקה. אלא דלפ"ז לכאורה א"צ כ"כ זכות כיון שב"ד כופי' על החלוקה לכל דבר שיש בו כדי חלוקה וכיון שבא אחד לחלק הרי א"צ רצון חבירו ולא איכפת לן בחובתו ג"כ **וצ"ל** דקו' הש"ס עכ"פ על קטני' דלאו בני כפי' נינהו וכדאמרינן בעלמא וא"כ כה"ג איך יכולי' הב"ד לחלוק בלא דעתם. ואף דחלוקת הארץ הי' כדין ואין חובה בגוף החלקי' שהרי בוודאי הובאר בירור גמור לכ"א זכותו אבל אכתי הא בידם שלא לחלוק כלל ודלמא השתא משתמש בהר דניחא לי' טפי ובגורל יפול חלקו הראוי' לו בבקעה וא"ש קו' הש"ס. ומינה יליף שפי' הש"ס דאף בחובה הבא מחמת זכות זכין להם. אמנם כל השקלא וטרי' הוא רק על שעת קטנותם עד שיגדילו דאז הו"ל להם חובה קצת ע"י שהי' בידם שלא להתרצות על החלוקה כלל אבל כשכבר הגדילו הרי אין בידם למחות כלל כיון שאז צריכים למחות שישתנה החלוקה כדקאמר הש"ס ברוחות. ושינוי החלוקה מעולם לא הי' בידם כ"א לפי הגורל ואו"ת ואם על ריצוי החלוקה הרי כבר עבר הזמן ומה דהוי הוי וזה ברור למבין ובזה פרשנו שם גם דברי תוס' בגיטין ובמרדכי מ"ש לפלפל אם באי דוקא ומ"ש שם ומחלוקת הארץ אין להבי' ראיה שהי' שם כמה יונקי שדים דהתם עפ"י הדבור הי' ומש"ה אם הגדילו אינם יכולי' למחות על מ"ש המפורשי' דא"כ האיך

יליף מחלוקת הארץ כיון שי"ל שעפ"י הדבור היה גם אנחנו דקדקנו על מ"ש ומשו"ה אם הגדילו א"י למחות אמנם לדברינו אלה ניחא וכתבתי מזה בחי' דברי' נכונים וא"א לי להאריך בכ"ז:

אמנם המורם מכל הנ"ל דדברי רש"י ז"ל נכונים דבגדולי' ילפי' זכות גרידתא והיינו ע"ד שכתבנו דנשי' א' גם למסקנא הי' בתורת זכי' בין לגדולים בין לקטנים ומ"מ אף דלגדולי' אין רשאי' לזכות אף בחובה קצת א"ש דלגדולי' ההוא ניחותא דהר ובקעה אינו קרוי חובה כלל כיון שא"צ רצונם לחלוקה וב"ד כופין אגוף החלוקה שעפ"י הדבור ולא יוכל לקבל שינוי כלל ולא קרי לי' בש"ס חובה קצת כ"א בקטנים דלאו בני כפי' נינהו וכמ"ש: ומעתה מבואר הדבר סתירה גמורה לדעת רבינו הט"ז ז"ל דס"ל בתורם הו"ל חובה קצת דא"כ לא הוי מהני בגדול כלל שלא מדעתו וכפי דברי רש"י והריטב"א ז"ל הנ"ל:

אלא שלא מלאני לבי לדחות דבריו כי אולי ס"ל דחובה דהר ובקעה הוי חובה טפי מחובה זו דניחא לי' למיעבד מצוה בממונו ותוס' ז"ל דייקא בלשונם דקטנים ל"ל שליחות כ"א במה שאין בו חובה כלל ועכ"ז לא ימלט מדוחק:

גם אף דברי תוס' שכ' גם לשיטת' בזכי' מטעם שליחות במידי דליכא צד חובה כלל אי' לי' גם שליחות נראה דס"ל לרבותינו בעה"ת הא דקיי"ל אין שליחו' לקטן הוא ילפותא מתרומה והוא כדעת הראב"ד ז"ל. בזה מובן ג"כ מ"ש לחלק בין תרומה דאיכא קצת חובה וכו' כיון דחטה א' פוטרת את הכרי ולכאורה צ"ב היכן מבואר דבתרומה לא שייך בקטנים שליחות. וע"כ צ"ל דכוונת' הוא מאתם גם אתם ממעט קטן ואמנם לפי' שבארנו לעיל בשיטת רש"י ז"ל דקטן דלאו בר שליחות הוא דלא מצינן למילף מגירושי' א"כ לפ"ז לא שייך לחלק כנ"ל. ובאמת למ"ש הרמב"ם הטעם בפ' מ"ה שלוחו' לפי שאין להם דעת ולפ"ז ג"כ לא שייך לחלק אלא שי"ל דבמידי דזכות א"צ דעת וצ"ע בזה ויבואר אי"ה בסוף דברינו:

אמנם בגוף הדמיון הנ"ל והך דתורם משלו על של חבירו זה לי הרבה שנים בעת שכ' תשו' זו אמרתי דבר חדש להעיר ובתחלה אמרנו דבעיקר הך איבעי דמיבעי' לי' לש"ס (אי זכות הוא וזכין לאדם שלא בפניו אע"ג דעי"כ פקע מצותו או דלמא ניחא לי' למיעבד מצוה בממונו) בתורם משלו על של חברו ומוקמינן דמהני בתורת זכי' אי גם מצות הפרשת תרומה גופא לא נקרא כלל ע"ש בעל הכרי אלא על התורם. או דמ"מ הו"ל כאלו הפריש בעל הכרי התרומה וקיים המצוה גופ' אלא שאין זה בממונו. והא דקאמר הש"ס בצ"א מהאיבעי ני"ל למיעבד מצוה בממונו אף דגם עתה קיום המצוה מ"מ א"ז בממונו וניחא לי' למיעבד מצוה בממונו ולא בממון של אחרים ואף דלכאורה נוטה

הדעת שלא קיים המצוה כיון שלא עשאו כלל מ"מ י"ל דהו"ל כמו ע"י שלוחו דוודאי קיום המצוה וי"ל דה"ה כה"ג שלא מדעתו כיון דמהני לי' לפטור כריו בתורת זכי' אהני לי' נמי לקיים המצוה:

והנה ראיתי להגאון מוהר"ר יוסף מזאמשטש ז"ל בספרו דרמי מרמי לה אהדדי דהא הכא מסקינן דזכות הוא ומהני תורם משלו על של חבירו ולא חיישי להך סברא דניחא לי' למיעבד מצוה בממונו ואלו פ"ק דפסחי' מסקינן בפשיטו' גבי משכיר בית לחבירו בחזקת בדק דניחא לי' לאינש למיעבד מצוה בממונו ע"ש והוגד לי אח"כ כי כבר עמדו ע"ז הראשונים:

ולדידי ניחא אם נאמר כצד האחרון שכתבנו דבתורם כריו של חבירו קיים בעל הכרי ג"כ המצוה ונקראת על שמו בתורת זכי' כמו בתורת שליחות אלא דצד החובה דלא הו"ל בממונו ממש נוכל לומר דהא ודאי אם יבוטל כל המצוה בהא ודאי אמרינן ניחא לי' לאינש בקיום המצוה אף אם יזכה בממון דכל הון לא ישוה בה והרי הרבה מצות שיוכל איש לפטור א"ע אם אינו תחת ידו ואעפ"כ כ"א מהדר אחריה לקיימה הרי ציצית דקיי"ל דאם אין לו טלית פטור מציצית ואעפי"כ אין איש מישראל שפוטר א"ע מן המצוה זו אף שיש בו חסרון ממון וכיוצא בזה בכמה מצות שאין הכרחיות כ"כ ובידו להמעוט או להרבות ואעפי"כ ניחא לי' במצוה. ולכן י"ל דכל עיקר צד האיבעי' כאן בתורם דגם אם חבירו תורם עבורו המצוה נקראת על שמו בתורת זכות ושליחות וכמו שיבואר לקמן אי"ה ואמנם צד החובה שאינה ממונו ממש. ואולי ניחא לי' בקיומה בחסרון ממונו ממש ואהא הוא דמיבעי' לי' אי סתמא דאינש לא איכפת לי' בהכי כיון דס"ס קיום המצוה בידו וניחא לי' טפי בריווח הממון. ודו"ק:

ומעתה א"ש ברווחא הך דפ"ק דפסחים דמיפשט פשיט' לי' לש"ס דניחא לי' למיעבד מצוה אף שיש בו חסרון כיס דהתם שפיר זכות הוא לו כיון דהתם איירינן דאי הוי הראשון בודק הבית עבור עצמו הוי לא הי' לשוכר כלל חלק ונחלה במצות הבדיקה וחסר כל המצוה כולה בהא ודאי עדיפא לי' טפי בקיום המצוה אף שמרוויח הממון ודו"ק כי הוא חילוק נכון ומוסבר:

ואמנם עדיין צריכין אנו למודיע שמ"ש בפשיטות דבתורם משלו על של חבירו די"ל דזכות דקיום המצוה הוי של בעל הכרי ועיקר קפידא שייך משום דניחא לי' לאינש למעיבדא בממונא ממש דמה דמיפשט פשיטא לן יש לפקפק הרבה בדבר ושיש לומר דכל כה"ג גם עיקר המצוה אינו נקראת ע"ש הבעל הכרי כ"א על מי שעשא' בגופו ולאו כל כמיני לזכות את חבירו במידי דמצוה ומה שהביאני לספק בזה הוא שכן נראה באמת

מלשון רבינו הריטב"א ז"ל בחידושי' לקידושי' ר"פ איש מקדש אהא דמיית הש"ס דין שליחות בקדשי' ממתניתין דחבורה שאבדו פסחיה', ואמרו לא' מהם צא ובקש ושחוט פסח עלינו וז"ל שם מנ"ל דמשוי שליח לשחיטת פסח וכ"ת ל"ל קרא להכי דהא זכות הוא וזכין לאדם שלא בפני' איכא למימר שאני הכא דהוי מידי דמצוה ודלמא ניחא לי' לאינש למיעבד מצוה בגופי' וחובה הוא כדאמרינן בנדרים בתורם משלו על של חברו (וכוונתו נ"ל דאע"ג דהתם הוי בעיא ולא איפשט' ולדעת רוב הפוסקים דאיפשטא דמהני היינו דווקא בתורם משלו דאיכא עכ"פ זכות ממון וריווח לבעל הכרי אבל בכה"ג דליכא צד זכות לכ"ע חובה הוא וזה פשוט) אע"ג דשאני הכא דגלי דעתו דניחא לי' דעשאו שליח דלמא גזירת הכתוב הוא שיעשנה בגופו אבל לא ע"י אחרים שיזכו לו וכיון שכן מנ"ל דשלוחו כמותו ולא עוד אלא דמדין זכי' יכול למחות אחר שחיטה לכי שמע ואנן חזינן דל"מ הדר בי' כדמוכח בהדי' מתנית' דאייתינן הכא שאם שלו נשחט ראשון הם אוכלי' משלו והא לא אפשר אלא משום שליחות והיינו דמייתינן הכא הך מתניתן ולא מייתינן מתניתא אחריתי דאיכא התם שיכול לעשות שליח לשחוט פסחו. עכ"ל לשון הזהב:

והנך רואה כי רבינו הגדול קיהה הרבה בדין זכי' במצוה ודאפשר גז"ה הוא שיעשנה בגופו ולא שיזכו לו אחרים ואע"ג דבתורת שליחות מהני גם במידי דמצוה ברוב המצות וכמבואר בכל דוכתי' (זולת קצת מצות חובות הגוף כמ"ש בעל תוס' רי"ד ז"ל בחילוקי הדברי'. ובקצוה"ח סי' קפ"ב ובמ"א בחידושינו כתבנו ג"כ בזה) והרב הש"ך ז"ל בסי' שפ"ב בח"מ שנוטה לדעת הא"ז שהובא בד"מ. האב המוטל עלי' למול את בנו לאו שפיר דמי ע"י שליח כבר נתווכחו בזה האחרונים הבאים אחריו ועיין בתבו"ש יו"ד סי' כ""ח. ובקצוה"ח סי' שפ"ב ואין כאן מקומו להכריע בזה. ולכ"ע מהני שליחות במצות פסח ודכוותי'. וע"כ צ"ל לדעת הריטב"א. דשאני לי' זכי' משליחות דבשליחות כיון דשלוחו של אדם כמותו ממש הו"ל כגופו וכאלו עשאו הוא ולא שייך לחלק בין מעשה עצמו לשלוחו אבל זכי' אינה על דרך זה שיהי' המזכה כגוף הזוכה וכמו שנראה סברא זו מפשט לשון הר"ן ז"ל בפ"ב דקידושי' במה דשקיל וטרי' בדין זכי' לקטן מההיא דעבד מהו שיעשה שליח לקבל גיטו ועיין שם היטב. ולכן אנן דקיימינן בתורם משלו על של חבירו ובתורת זכי' לסברא זו גם קיום המצוה אין ביד בעל הכרי וממילא מוכרח דגם בכה"ג מסיק דזכות הוא ולא איכפת לי' בה ונסתרו דברינו דלעיל:

ואם כי לכאורה אין הכרע בדברי הריטב"א ז"ל שיהי' מסקנת הדברים על הכרח סברא זו דזכי' לא מהני במידי דמצוה ובעי שיעשנה בגופו ממש כי אולי איננו כ"א ע"ד דיחוי ודמש"ה לא דחי הש"ס בתורת זכי' וכמשמעות לשונו שכ' בלשון דלמא. גז"ה שיעשנה

בגופו וכו'. ובפרט למ"ש בסוף דבריו תי' אחר לקושייתו דאי משום זכי' הוי מהני מחאה הרי אין אנו אחראין עוד לחדש סברא זו וא"כ איכא למימר דאין חילוק בין זכי' לשליחות גם במידי דמצוה:

אמנם כד מעיינינן היטב נראה דסברא זו קיימת ומוכרחת גם למסקנת דבריו וכמו שנבאר בס"ד שהרי בלא"ה סוף דבריו צריכי' ביאור דאם איתא דעיקר הוכחת הגמרא דהטעם הוא משום שליחות ולא משום זכי' בההוא וחבורה שאבדו פסחה הוא משום דאל"כ הוי מהני מחאת בני החבורה וכששלו נשחוט ראשון יאכלו משלהם א"כ התינח קו' הגמרא לפ"ז אהך מתניתין דשליחות מנ"ל כיון דטעמא דמתניתין ע"כ משום שליחות הוא אבל אכתי הדק"ל מאי משני ומייתי קרא דושחטו למילף מינה שליחות בקדשי' מדכ' ושחטו וכו' וכי כל הקהל שוחטי' והלא אינו שוחט אלא אחד אלא מכאן דשליחו של אדם כמותו והא בקרא י"ל דהוא בתורת זכי' ובאמת מהני מחאה אח"כ ומנ"ל דבתורת שליחות ואף שגם בזה נ"ל דע"כ קרא לשליחות אתי דאי בתורת זכי' ל"ל קרא להכי וכדמשמע מלשון הריטב"א ז"ל בקושייתו דלזכי' א"צ קרא (ועמש"ל מה שיש לדקדק בדברי' אלו) אכתי נשאר קשה בסוף הסוגי' דפריך לר' יונתן דס"ל דקרא אתי שכל הקהל יוצאים בפסח אחד שליחות בקדשים מנ"ל ומשני מיני' כלומר דאכתי איך מהני שחוטה הא י"ל דבתורת זכי' מהני שפיר וייתורא דקרא ליכא לר"י וכמבואר. והוא לכאורה סתירה עצומה על תי' האחרון:

אבל מה שנ' לע"ד ביאור דברי הריטב"א ז"ל על מכונם הוא. שהרי בלא"ה כבר נתקשו המפרשים ז"ל דכל ענין השליחות בשחיטת קדשים הרי אינו הכרח כלל כיון דלא מצינן חובה שיהא בבעלים דווקא ואדרבא משמע בכמה דוכתי' שא"צ דעת בעלים ומהני גם בלא שליחות (ובחי' כתבנו עוד ראי' לזה מסוגי' דחולי' דף י"ב ע"ב דמיבעי' לי' בקטן אי יש לו מחשבה בשחיטת קדשי' וכו' וכגון דקיימא עילה בדרום וכו'. דלכאורה ע"כ מיירי בקדשי אחרי' שהרי קטן שהקדש ל"מ הקדישו ואין לדחות כ"א בדוחק. ואכ"מ להאריך) וכן מבואר בירושלמי באמת דמייתי קרא דושחטו לשליחות משמי' דר' אלעזר ומסיק דעיקר הילפותא מקרא דויקחו ומטעמא הנ"ל דבשחיטה הרי א"צ דעת בעלים אבל בהפרשה צריך שפיר דעת בעלים וניהו דהא דפריך מחבורה שאבדו פסחי' א"ש דכוונת הגמ' י"ל על השחיטה וההפרשה שבזה י"ל דוודאי הוא בתורת שליחות (ומ"ש רש"י בלשונו שחיטת הפסח י"ל דג"כ הכוונה היינו שחיטת פסח שלא הופרש כלל עדיין) אמנם מה דמיית מקרא דושחטו למילף מיני' שליחות אינו מובן לפ"ז דהא מיירי שכבר הופרש ואיך מוכח מינה שליחות:

ומ"ש המפורשים דלבתר דכ' קרא ושחטו גלי לך קרא דבעי שליחות גם בשחיטת פסח מלבד שהוא בנגד דברי הירושלמי דמבואר היא דבאמת א"צ שליחות גם בפסח בשחיטה הוא ג"כ נגד משמעות הסוגי' דנדרי' דתלמודא דידן דגם בפסח א"צ דעת בעלים כ"א בהפרשה וכמו בכל הקרבנות כולם גם לא נמצא בשום מקום שיהי' שחיטת פסח דינו חלוק משחיטת כל הקדשי' אבל מה שנ"ל ע"ד בפשיטת דלק"מ דהילפותא הוא דאי הוי טעם משום דא"צ שליחות. ניהו דהפסח כשר בשחיטת א' מהם אבל לא הי' נקרא עסק השחיטה שהם עשאוהו ומשמעות הקרא שנחשב השחיטה שכולם עשו מעשה השחיטה שהרי נאמר ושחטו כל הקהל דמשמע שכולם עשאוהו בגופם ולכן שפיר יליף דשלוחו ש"א כמותו ובאמת הו"ל כאלו עשאו כולם (ואשמעינן קרא דבר זה אף דאין נ"מ לענין הכשר הפסח לענין שאר מילי דבעי שליחות בקרשים או לענין שכר המצוה בההיא שחיטה גופה) ובהא פליג ר' לעזר ור' יודן דר' לעזר יליף לה מלישנא דקרא מדכללם כולם במעשה השחיטה הגם שלא הי' צריכי' לזה לענין הכשר הפסחים ע"כ משום דבאמת הו"ל כעשאוהו כולם ור' יודן ניחא לי' טפי מקרא דולקחו דמהתם מוכח טפי ענין השליחות שהרי השליחות הי' מוכרח לגוף הכשר הפסח ואל"ה הוי פסיל משא"כ בקרא דושחטו הרי בלא השליחות הי' עכ"פ כשר ולא דייק על לשון ושחטו וראי' ברורה ומבוארת לפ"ז דלפי המפורשי' ז"ל דלמאן דיליף מקרא דושחטו הוא משום דעכ"פ בשחיטת פסח בעינן שליחות תוק' טובא דר' לעזר אדר' לעזר שבירושלמי שם מייתי מיד אח"ז מימרא דר' זעירא בשם ר' לעזר דאדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו ואין מפריש שלא מדעתו הרי מבואר דגם ר' לעזר ס"ל היין בפסח דלא בעי השחיטה דעת בעלים ומכ"ש שליחות גמור אע"כ כדכתיבנא דאעפי"כ יליף מדנקרא מעשה השחיטה ע"ש כולם:

המורם מזה דכל מה דשקלינן וטרינן בשחיטת הפסח אי מהני שליחות אינו לענין הכשר הפסח כ"א אם יהיה קיום המצוה נקרא ע"ש הבעלים כאלו עשאו בעצמם אבל בהפרשת הפסח ענין השליחות או הזכי' מוכרחת גם לענין הכשר הפסח בדיעבד ולכן הא דפריך אמתני' דחבורה שאבדו פסחיה' שליחות מנ"ל שפיר פריך דאלולי השליחות גם הפסח לא הוכשר בדיעבד (ולכן לא קשי' לי' אקרא דושחטו) ותיקשי' איך יוצאי' בו בני החבורה דמצד קיום המצוה בגופו ל"מ למיפרך ממתני' שהרי אין מבואר שם מזה וכמש"ל ועתה הסכת ושמע ביאור דברי הריטב"א ז"ל הנה באמת י"ל שזו סברא פשוטה לדידי' דכל דאינו שליחות גמור שיהי' כגופו ממש עכ"פ לא חשוב כאלו עשו הם גם אם הפסח כשר בדיעבד ולכן לא קשי' לי' אקרא דושחטו דמנ"ל למילף דשלוחו ש"א כמותו דלמא

בתורת זכי' דכיון דזכי' אינו בתורת שליחות ואינה כגופו א"כ אכתי איך כ' ושחטו הא לא שחט אלא אחד. אמנם עיקר קו' אמה דפריך ממתני' דבני חבורה שאבדה פסחה דמהתם הרי לא מוכרח כ"א שיוצאי' בפסח שנשחט שלא בשליחות והיינו הפרשה והשחיטה וע"כ משום דבלא שליחות א"א להפריש פסח על חבירו ועלה הוא דק' לי' דעכ"פ יועיל מצד הזכי' דלא הוי שלא מדעתו ובאמת קיום המצוה בגופו לא חשיב עכ"פ הפסח השר וע"כ רצה מתחלה לסלק הקושי' דהא הו"ל חובה כיון שלא יהי' נקרא קיום המצוה ע"ש הבעלים דגם בתורת זכי' אינה כגופו ממש וניחא לי' למיעבד בגופו אך ע"ז הוקשה לו דהא גלי דעתיה דלא איכפת להו בהו שהרי ציוו לו כן ואכתי הו"ל זכות ולכן הוצרך לחדש סברא אחרת דלמא גז"ה הוא שיעשנה בגופו וכלומר דמלבד שלענין קיום המצוה ממש בגופי (דבזה א"צ לגז"ה) לא הו"ל כגופו אבל אולי הוא גז"ה שאף כי המעשה לא יועיל כלל אם לא עשאה בגופו ממש ובעינן שיעשנה בגופו ממש ולכן גם בדיעבד לא יוכשר ויפה דייק בלשונו כספרא דווקנא לכותבו בלשון דלמא ומצד גז"ה שבאמת הוא ענין רחוק ולא מצאנו כן בשום מקום כ"א שההפרשה שלא מדעת כלל אין מועיל אבל כיון שאינו שלא מדעת רק שלא עשאו בגופו שזה יהיה קפידא לזו שמענו ולכן בסוף דברים מצא דרך מרווח יותר דהגמרא שפיר מקשה עכ"פ על הדין חבורה ושגם בדיעבד לא יועיל בתורת זכי' הוא מצד מחאתם אח"כ כיון ששחטו אחרי' וממילא אין אני צריכים לחדש הך גז"ה דבעי דווקא שיעשנה בגופו ממש. אמנם לענין קיום המצוה שיקרא ע"ש בעלים בזה איננו מצד גז"ה כ"א מילי דסברא ממש שאחר שלא עשאה בגופו איך יחשוב כמעשהו ולכן מקרא דושחטו שפיר יליף שליחות ממש וכמו שכתבנו לעיל וזה ברור בדעת הריטב"א ז"ל. וא"ש ג"כ הא דקאמר לקמן מיני' והיינו משום דדייקינן נמי לשון ושחטו למשמעות דקרא שהוא מורה דכולן שחטו ומשום שליחות וכמ"ש בחידושי'. ובחידושיי עוד הרחבנו הדברים דבהא ארווח לן שמעתתא טובא עפ"י דרכי של רבינו הגדולים ז"ל בסוף הסוגי' אהא דדחי אליבא דר' יונתן ודלמא שאני התם דאית לי' שותפת בגוי' ונתקשו התוספת דהא ההוא דחבורה מיירי באי' לי' שותפת וא"כ עכ"פ שפיר מוכח דשם מועיל השליחות וכתבו דסמוך אמתני' דאמר לעבדו שחוט וכו' ושכח מה א"ל רבו דמינה מוכח שפיר דגם בלא שותפת מהני שליחות וכבר נתקשה שם הרב מהרש"א ז"ל דהו"ל לאתי' לעיל הך מתני' ולא מתני' דחבורה וגם הוא משנה קודמת ומכ"ש דק' כנ"ל ע"י דרכי של הריטב"א שב' בסוף דבריו דמשו"ה מייתי משנה דחבורה ולא שאר משניות משום דעיקר הוכחה מדל"מ מחאה דבכולהו מתני' לא שמעינן להו והוא קו' עצומה אבל למ"ש הדבר נכון כמין חומר שהרי באמת הגם דמ"ש הרב ז"ל

באמצע דברים דאף דגלי אדעתי' ל"מ במידי דמצוה משום דלמא גז"ה הוא וודאי דחיקא טובא וגם הוא ז"ל בעצמו לא כ' לסברא קיימת וכמש"ל אבל מ"ש בריש דבריו דבלא גלי דעתי' הו"ל חובה דניחא לי' לקיומי בגופא זה הוא ס' מרווחת ומוכרחת מאוד וכמבואר להדי' בכמה דוכתי' בש"ס ומעתה א"ש דלעיל לא מצי לאתוי' הך מתני' דעבד מטעם שכ' הוא עצמו די"ל דמהני בתורת זכי' כיון דגלי דעתו דניחא לי' בהכי אף שאינה בתורת שליחות ולא יקיימנה בגופו ממש ומשו"ה הוצרך לאתוי' מתניתי' דחבורה דגם דגלי דעתו מ"מ הרי מיחו אח"כ הבעלים אמנם לבתר דמיית הך דר' יונתן ודחי דלמא שאני התם באי' לי' שותפת בגוי' וכלומר דכה"ג מהני ממש גם בתורת שליחות דעכצ"ל כך כדי לאסבורי קרא דושחטו דמשמע לי' דנחשב עסק השחיטה ע"ש כולם ממש וכמש"ל שפיר מוכת ממתניתין דעבד דגם בל"ל שותפת מהני בתורת שליחות ממש דאל"כ איך מהני מה ששוחט עבור רבו משלו בלא שותפת דא"ל דבתורת זכי' הוא דבהא הדרא ס' הריטב"א לדוכתי' מ"ש בתחילת דבריו דבמידי דמצוה חובה הוא לבעלים דני"ל למיעבד בגופיה ממש דא"ל דהא גלי' דעתא דניחא להו בזכי' ז"א כיון דכבר אסק אדעתי' הש"ס דבאי' לי' שותפת בגוו' מהני שפיר שליחות א"כ אין זה גלוי דעת שהרי מעיקרא כשציוהו הי' לו להעבד שותפת בגווי והי' מועיל השליחות והו"ל כאלו עשאו בגופו משא"כ עתה דל"ל שותפת והיה רק בתורת זכי' ולא יחשב כגופו ושפיר מוכח דע"כ גם עתה מהני בתורת שליחות משא"כ לעיל דלא ניחא להו החילוק בין יש לו שותפת או לא כמ"ש תוס' וכל הראשונים שפיר לא מצי לאתוי' משנה דעבד די"ל דבתורת זכי' דהוי גלוי דעת מעליא שהרי גם מעיקרא לא הי' בתורת שליחות ואעפ"כ צוהו לשחוט עבורו ודו"ק.

כי הוא כפתר ופרח ובירורן של דברים בדעת רבינו הריטב"א ז"ל ובחידושינו כתבנו עוד בזה באורך ואין כאן מקומו הראוי הארכנו בזה למען חבת קדש דברי רבינו הגדול הריטב"א וגם לחזק יסוד סברתינו הנ"ל כי הוא ממקור דברי קדשו א"כ לדעתינו א"צ לראי' (והסברא מכרעת בעצמה וכמש"ל דבקיום המצוה ע"י שליח ל"מ בכ"מ להיות כגופו מכ"ש בזכי') וגם עיקר קושייתו של רבינו ז"ל לא זכיתי להבין מאי דקשי' לי' דנימא בקדשי' מדין זכי' שהרי אי זכי' מהני בלא שליחות ע"כ ג"כ מדרשא קאתי וכפי הנראה הוא מדרשא דאיש למטה דלקמן וא"כ הרי קדשים מחולין לא ילפינן. ואולי הריטב"א ז"ל סובר לפי המסקנא דקרא אתי למעמידן להם אפטרופס לחוב ע"מ לזכות עיקר הילפותא הוא לדין זה אבל זכי' גרידתא מסברא ידעינן לה וכבר כתב שדעת רש"י ז"ל אינו כן ויהיה איך שיהיה למה שכתבנו עד הנה דזכי' לא עדיפא במידי דמצוה לזכות

במצוה ממש א"כ לכאורה ההוא דתורם משלו על של חברו ג"כ לא קיים בעל הכרי המצוה ואפ"ה מסקינן דזכות הוא לו והוא נגד חלוקינו שחלקנו לעיל:

אמנם אחר העיון אין מכ"ז ראי' והוא דהגם למה שהוכחנו לפי שיטת הסוברי' דזכי' לא בתורת שליחות אין המצוה נקראת על הזוכה ואיננו כאלו עשאו בגופו י"ל דהטעם משום דאכתי לא ידעינן שליחות כלל אבל לבתר דילפינן שליחות בכל התורה א"כ גם לדידהו ניהו דזכי' מהני גם בלא שליחות אבל במקום דשייך שליחות מהני בתורת שליחות ג"כ כמו לשיטת שאר פוסקים דלי' להו זכי' רק בתורת שליחות ומשום דזכות הוא נעשה שלוחו ה"ה לדידהו לא גרע משליחות. ומלבד שהדבר מסתבר מעצמו הרי לנו עוד ראיה מבוארת וגלוי' לזה בדעת הריטב"א עצמו למה דס"ד בתי' האמצעי דדלמא במידי דמצוה גז"ה הוא שיעשנה בעצמו ולא ע"י אחרים שיזכו לו וכבר העלינו לעיל בכוונתו דגם בדיעבד לא מהני כלל וכאלו נעשתה שלא מדעתו כלל שהרי רצה ליישב בזה קושייתו על מה דמייתי ממתני' דחבורה שאבדה פסחה דהתם לא מיירי כ"א לענין הכשר הפסח ואע"ג דגלי דעתי' להדיא דלא מהני וא"כ איך ס"ד סברא זו דא"כ בתורם משלו על של חבירו איך מהני התרומה גם אם זכות הוא וזכין לאדם שלא בפניו והרי ליכא קרא להכי כ"א בשליחות בתרומה ומנ"ל זכי' גם לפי האמת. וע"כ משום לפי האמת אין אנו צריכים לדון גם במידי דמצוה כ"א בתורת שליחות וכיון דנעשה שלוחו מהני בכל מילי וזה ברור. והשתא דאתינן להכי שוב נוכל לחלק ברווחא מ"ש לעיל בין ההוא דמשכיר בית לחבירו ובין ההוא דתורם ע"ד שחלקנו בריש דברינו ודהטעם בתורם משום דאהני ליה שליחות התורם גם לקיום המצוה כ"א דלא הוי בממונא דכה"ג הוא דניחא ליה אבל באופן שיחסר לו כל קיום המצוה בהא לא ניחא ליה גם אם יש לו זכות ריווח הממון והבין:

ואחר שזכינו לזה יצא לנו שמ"ש האחרונים לדון בדין חנ"ל שיש לדמות להההוא דהתורם משלו ע"ש חבירו דקיי"ל דזכות הוא ולא חיישי' בחובה זו דניחא ליה למיעבד מצוה בגופיה שאין זה הכרע כלל והחילוק מבואר למה שביארנו וכמש"ל די"ל דהתם עיקר השקלא וטריא באם קיום המצוה שיהיה ע"ש הזוכה רק שלא יהיה בממונו בהא לא הוי קפודי קפידא וזכות הוא לו וכבר ביארנו דהא לא שייכא כ"א בתורת שליחות ולפ"ז ממילא בפדיון הבן לקטן גם אם נכריע כהפוסקים דזכי' מהני בקטן ואיננו בתורת שליחות (שכבר כתב דזו מחלוקת עצומה ושגם ע"י ב"ד ל"מ לשיטת גדולי הראשונים ז"ל) ג"כ הוא ללא יועיל דעכ"פ בזכי' כי האי הרי לא נוכל לזכותו בקיום המצוה כיון דאינו בתורת שליחות לא הו"ל כגופו וא"כ כה"ג שיהיה ביתו ריקן מכל קיום המצוה

י"ל דבהא וודאי חובה מקרי לכ"ע וכההוא דמשכיר את הבית. וצדקו מאוד לדינא דברי המחמירין:

תשובה ב

(בעזה"י ט"ו שבט תקפ"ה לפ"ק להרב המאה"ג המופלג החריף מו"ה אברהם אולמאן ני' אבד"ק סאבאטקע)

ע"ד אשר נתעורר מעכ"ת ני' לתור ולדרוש בביאור לשון האחרונים הטו"ז והש"ך ז"ל בסי' שד' סק"ב. שהעתיקו על לשון הג"ה שכ' דבס' בכור צריך הכהן לקבלו דברי התה"ד דאיסורא הוא דקעביד אבל אין קאי רק אספק או גם אוודאי וגם נתקשה בדברי הש"ך ז"ל שם הנה באמת מילתא דא אשכחן ענגא רבה וחפשתי בכל ספרי האחרונים הבאים אחריהם פוסקי' ושו"ת ולא מצאתי הדבר מבואר בפירוש אן דעתם דעת של תורה נוטה לבד א' מאלף מצאתי והוא הגאון המובהק זקן מזקני ההוראה גם בדורו דור דעה מוהר"ג ז"ל בעל ע"הג בתשובתו הנמצא בס' חו"י סי' ל"ט ובסוף דבריו תפס בפשיטות דבס' אין כופין כ"א מודיעין לכהן דאיסורא חמיר עבר ומבזה מתנות כהונה. ונשמע שם מדבריו להדיא דבוודאי כופין ממש יע"ש ורמז לספר ד"ופ לעין כו' ואין נמצא אתנו פה לעיין עליו על מה תמך יסודו תי' הנאמנים כי האחרונים שהעתיקו בזה לשון הא"ז לא משמע חילוק זה כלל דכפי' פשיטות דבריו כראה דקאי אוודאי וכמ"ש גם מעכ"ת ני' וגם מקום מוצא הדין הוא בתשו' ופסקי מהרא"י סי' קס"ו נראה מלשונו שס' וודאי דין א' להם והנה תורף דבריו שם שמתחלה העתיק לשון הרא"ש ז"ל דכהן צריך לקבלו ואסור להחזירו ואח"כ הביא דברי מהרא"י ז"ל שגם בס' החמיר וע"ז כ' וז"ל וא"ז כ' דלא כייפינן לי' אפשר דלא פליג וס' לא כייפינן לי' מיהו מודה דאיסורא עביד ואת"ל פליג הנהו בתראי נינהו והלכה כבתראי ומ"ש הא"ז במס' יו"ט דשמעינן מרש"י דכייפינן לקבלו כבר ישבתי דלא ק' מדידי' אדידי' דההוא מיירי כשרוצה לקבלו לאחר זמן כדמשמע מלשונו עכ"ל והנך רואה מדבריו דכל פלפולא בין וודאי בין לענין ספק שהרי הרא"ש לא הזכיר מאומה לא בפסקי' ולא בתשו' מספק רק מוודאי גם הא"ז ע"כ מיירי בוודאי כדמוכח מדבריו דרמי מרמי מהך דביצה דמיירי בוודאי וכמ"ש גם מעכ"ת ני' ובכל אותו התשו' לא הזכיר שום טעם וסברא שיהי' איזה חילוק בין וודאי לספק יעי"ש וע"כ עיקר פלפולו על שניהם והנה לתי' הראשון רצה להשוות דברי הא"ז למוהר"ם והרא"ש דכוונת הא"ז רק לענין כפיי' אבל איסורא מודה. ולפ"ז ע"כ גם כוונת הרא"ש ומהר"ם לפום סברא זו כוונתם ג"כ רק לענין איסורא ולא לענין כפיי' דאי נימא דכוונתם לענין

כפיי' אכתי פליגו אהדדי ומה הועיל לנו הרב ז"ל בתקנתו ולדבריו האחרונים. ולתי' האחרון שכ' דפליגו נראה להיפוך דס"ל דתליא הא בהא דכל היכא דאיכא איסורא כופין דאל"כ מנ"ל דפליגו אהדדי הא הא"ז לא הזכיר בלשונו כ"א דלא כייפינן לי' ולא מיירי מאיסורא (כד דמוכח מתי' הראשון) וע"כ דלסברתו עתה תליא הא בהא ומשו"ה נראה לו דפליגו. והנה האחרונים שהעתיקו דברי הא"ז להלכה ע"כ שדעתם להסכים לתי' הראשון שבפסקי מהרא"י הנ"ל דלדבריו האחרונים הרי כ' דפליגו עלי' מהר"ם והרא"ש ושהם בתראי והלכה כבתראי ואיך מלאם לבבם לחלק עליו וע"כ דכוונתם לתי' הראשון. ונראה להם כיון דלתי' הראשון הוא להשוות הפוסקים אהדדי אפושי פלוגתא לא מפשינן וראוי לסמוך ע"ז לקבוע ההלכה. וכיון דע"כ אזלו בתי' הראשון הרי דין וודאי וספק א' מהם שהרי הרא"ש ומהר"ם דיניהם בלשון א' נאמרו וכוונתם לאיסורא ולא לכפיי' וגם להשוות דעתם להא"ז דמייר נמי בוודאי וא"כ לכאורה נראה ברור דבוודאי הוא שהושוו לענין איסורא ושאין כופין לכ"ע ולכן הפשר דבר זה לחלוק בין ס' לוודאי לענין הכפיי' לא נדע מבטן מי יצאו הדברים:

ובאמת שמדברי הגה"מ שהביא הש"ך בסוף ס"ק ב' מ"ש דבס' בכור מצי למימר הכהן אייתי ראי' לפירושו דמיירי לענין כפיי' איכא נמי למשמע דבוודאי כופין דאל"כ למה הוצרך לטעמי' דאייתי ראי'. אלא שדברי הש"ך ז"ל גופייהו צריכי' הכרע ומאן לימא לן דלא פליג גם לענין איסורא והרי מהרא"י ג"כ בסי' קס"ח [דעתו] לפקפק ולהשיג על מוהר"ם בדין הספק ומשמע דגם לענין איסורא אין דעתו מסכמת. ונ"ל דכ"ה דעת הגה"מ ג"כ ויען כי האחרונים ז"ל לא ביארו כל הצורך בזה וגם לא נמצא יסוד מוסד לזה אמרתי מזקנים אתבונן אולי יצא לנו לאורה הדין מהש"ס הראשונים ותחלה עלה בדעתי שהרי דבר זה דכופין לכהן לקבלו כבר כ' הא"ז דמשמעתין מרש"י ז"ל וכאשר נתבונן על דבריו יבואר לנו הדברים היטב. והנה מ"ש הא"ז כפי המובא לשוני בהגה"א דביצה דכ' דשמעינן מרש"י דאם הכהן מסרב כופין אותו. הדבר צריך ביאור דלא נמצא מפורש ברש"י ומנ"ל דין זה. והנראה דכוונתו מבוארת היטב והוא למ"ש רש"י בביצה דף כ"ו ע"ב ד"ה ודלמא את גרמת לי'. וז"ל שכחשדת על הבכורות מפני טורח הגידול והיציאה שהוטל עליו וכו'. מבואר מדבריו דעיקר החשד שחשדינן לכהנים הוא רק על טורח הטיפול לא הנאה אחרת אכילת הבכור וזכות הממון שזוכה ע"י המום ונראה לכאורה מה שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן הוא לפי מ"ש האחרונים הטו"ז והש"ך בסי' שי"ד הטעם דישראל נאמן על ס' בכור שנפל בו מום לאכלו במומו משום שאין עליו טורח הטיפול עיי"ש. ואף הדין הוא שס' ערוך בבכורות ל"ה ע"ב. וממילא ע"כ בכהנים

דנחשדו הוא משום טורח הטיפול לחוד דאל"כ מ"ש ישראל מכהן. והשתא שפיר מוכח הא"ז דינו דכופין הכהן בכפיי' ממש לקבלו מיד הישראל דאל"כ למה נחשדו הכהני' שרוצי' להנצל מטורח של הבכור הא בידו הוא לסרב מעיקרא אם קשה עליו הטורח ולא הי' צריך לגדלו כיון דהנאה אחרת הרי אינו חשוד עבור זה להטיל מום ולמיעבד איסורא (דאין לומר דלעולם א"כ אלא כיון דעכ"פ איסורא הוא לכ"ע משום בזוי מתנות כהונה וא"כ י"ל דמשו"ה קבלו דלא למיעבד אי'. דז"א דא"כ איך נחשדנו שהטיל מום הלא הוא אי' חמור טפי וע"כ דהוא נחשוד וקל לעבור על אי'. וא"כ הרי הי' בידן לעבור תחלה אאי' דביזוי וכו'. ודו"ק עי"מש"ל אות:

בזה לדעת שא"פ) אע"כ דכופין אותו ממש וא"כ מתחלה לא הי' אפשר להשמט מן הקבלה וכיון שע"כ קבלו וק' עליו טורח הטיפול שפיר חשוד למיעבד אי' דהטלת מום. וזה לכאורה מוכרח בכוונתו וממילא דעת רש"י מבואר לפנינו דכופין. ואם כנים אנחנו בדעת רש"י ממילא דעת הר"ן כן שגם הוא פי' בביצה כלשון רש"י ממש וכן הטור בר"סי שי"ד כ' טעם זה של רש"י וא"כ הרי דעת שלשה עמודי העולם דכופין:

ומעתה לפ"ז קשי' לי טובא גם על הרב בעל התשו' שבפסקי מהרא"י סי' קס"ו שרצה ליישב הסתירה שבא"ז מדידי' אדידי' דבביצה מיירי שרוצה לקבלו לאחר זמן שהרי למה שכתבנו א"א לפרש כן דא"כ הדק"ל על רש"י ז"ל למה יהי' סתם כהן חשוד על הבכור משום טורח הטיפול כיין דלהנאה אחת אינו חשוד וכמו שהוכחנו מההוא דישראל נאמן על ס' בכור לאוכלו במומו אע"ג דמקרב' הנאתא טובא משום שיוכל ליתנו לכהן כמ"ש הט"ז והש"ך בס' סי' שי"ד א"כ הרי הכהן הי' בידו לומר מעיקרא שאין רוצה לקבלו כלל ואז הי' נמלט מכל קושי הטורח כיון דלא איכפת לי' בהפסד זכותו. ואטו הא דאמרינן בכל דוכתי בפשיטות דכהכי' אינם נאמנים מיירי דווקא באם כפאוהו על הטורח ע"י שיאמר רוצה לקבלו לאחר זמן לזה לא ניתן להאמר כלל וכמבואר. וע"כ דבכל גווני כופין וזה מוכרח לכאורה לפמ"ש בכוונת רש"י והא"ז ואולי הבין כוונה אחרת בדברי רש"י והא"ז. וכעת צ"ע ואי"ה יבואר עוד לקמן מזה ועכ"פ לפי פשטן של דברים מורה להדי' דכופין אמנם אעפ"כ אין מוכרע מזה דגם בס' כופין דאולי באמת הא דכהנים אינם נאמנים היינו בוודאי בכור אבל בס' בכור אפשר דאין כופין הגה"מ וס"ל דנאמנים באמת:

ובאמת שאם נחלוט כן בדעת רש"י הוי ארווח לך טובא ביאור דבריו שבמס' בכורות דף ל"ה ע"ב אהא דש שקיל וטרי התם בגמ' אי ישראל נאמן על ס' בכור ומוכח הש"ס דנאמן דאי לא תימא הכי ס' בכור ביד ישראל מי מסהיד עלי'. וכ"ת ה"נ והתנן כל שחלופיו וכו'

ור"מ מחייב וכו' ופירש"י בד"ה אלא הכי פריך וז"ל שם. אלא ה"פ אי ס' בכור בעלים חשודים עליו נמצאו ישראלי' חשודים על ס"ב וכ"ש כהנים דהא אי הוי ס"ב בכהנות כהן הנולד בעדרו הא בעי לאמתינו עד שיפול בו מום דכהנים לא נפטרו וכו' (ועיי' בתשו' הרא"ש שלפנינו כלל מ"ט שכ' שם דכהני' ולוים פטורים מבכור ב"מ והוא נגד משנה ערוכה וע"כ ט"ס יש בדבריו) עכ"ל. ולכאורה ק' דלמא הוצרך רש"י ז"ל לזה לחדש חשד דכהנים בגווני אחרינא דהיינו מבהמת עדרים והא אי הוי נמי פטורי' בבהמת עצמם הרי הם חשודי' על ס' בכור שניתן להם מישראל כמו בוודאי דחשודי' כה"ג והלא לא דבר רק הוא:

מזה הי' נראה דרש"י ז"ל סובר דבס' אין כופין וכדעת הגה"מ כיון דמצי למימר אייתי ראי' ולפמש"ל דלדעת רש"י ז"ל דההחשוד משום טורח הטיפול ע"כ צ"ל דכופין דאל"כ הא בידו הי' לסרב על הקבלה מעיקרא ולפ"ז בס' בכור הרי ראוי להיות הכהנים נאמנים על המומי' כיון דלהנאה אחרת אין חשודי'. אלא דאפשר דהיינו דוקא לדידן לפום מסקנת הדברים דישראל נאמן על ס' בכור והיינו משום שאין טורח הטיפול עליו אבל לע"ד דישראל א"כ אף דאין הטורח עליו משום שחשוד הוא לאכלו במומו א"כ י"ל ה"ה כהן א"נ ג"כ בס' בכור על המום. אמנם עכ"פ דברי רש"י נכונים כמין חומר בס"ד כיון דרש"י ז"ל דייק בלשונו התם לאלומי קו' הגמ' דס' בכור ביד ישראל מאן קמסהיד עליו וז"ל דהא ישראלים חשודי' וכ"ש כהני' וכו'. ע"כ כוונתו מ"ש דכהני' כ"ש לחשד הזה משום דהא כהנים לעולם חשודי' הם אף אי ישראל הוי מהימן ולא הוי חשדינן לי' אפ"ה כהני' בדינים קאי וא"כ ע"כ הוא חשד הטורח דבהא חשידי טפי מישראל (דאי חשד האכילה במומו היינו הך דחשדא דישראל לס"ד זו ואין כאן צד כ"ש בכהן טפי מבישראל ודו"ק) משו"ה הוצרך רש"י ז"ל לבאר החשד על ס' בכורות שלהם דהתם ודאי א"נ לעולם שכל הטורח אליהם משא"כ ס' בכור ביד ישראל כיון שאין כופין פקע החשד הזה וזה נכון מאוד:

(ולפ"ז למסקנא דישראל נאמן ולא חשדינן לי' כיון שאין הטורח עליו באמת גם כהן נאמן בס' בכור שניתן לו מישראל) ועכ"פ הי' מוכח מזה לדעת רש"י ז"ל דאף בוודאי כופין מ"מ בס' אין כופין וכדעת הגה"מ לפי מה שביאור לנו הש"ך שיטתו ז"ל. וכפי פסק הגאון ע"ה לדינא ודו"ק. בזה:

אלא דמה דק' לכאורה ע"ז דלפ"ז היה יוצא לנו לדינא דלמסקנא דישראל נאמן בס' בכור והיינו כיון שאין עליו טורח הטיפול דלפ"ז גם כהן נאמן על הרוב בס' בכור שניתן לו מישראל והרי באמת דבר זה עוד לא שמענו ובכל הש"ס ופוסקי' לא נמצא רמז לחלק

כ"א כללא כיילו דהכהנים אינם נאמנים ול"ל דהטעם דאינם נאמנים הוא משום דחשידא בס' בכור שלהם וכמ"ש רש"י שם דהתם שפיר שייך טעמו משום טורח הטיפול דזה אינו דרש"י שפיר כ"כ לר"מ גופי' דס"ל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו גם בשל אחרים אבל אנן הרי קיי"ל כרשב"ג דמעיד בשל אחרים מה בכך דחשידא שלהם בס' בכור בשל ישראל כיון דאזיל לי' החשד ראוי להיות נאמן כמו בשל אחרים והרי כבר ביארנו דלשיטת רש"י בס"ב דלא כייפינן לא שייך החשד כיון שבידו לסרב מעיקרא. ומלבד מה דלא אשתמיט הכי בשום דוכתא להשמיענו חדשות כאלה עוד יש לכאורה הכרע להיפוך מאותו סוגי' דבכורות שהבאתי לעיל דאל"כ אדאשמעינן דינא דישראל נאמן על ס"ב לאוכלו במומו והיינו טעמא משום שאין עלי' טורח הטיפול כמ"ש בשם האחרונים ז"ל לאשמעינן הך דינא בכהן דנאמן על ס' בכור שניתן לו מישראל לפי שאין כופין אותו על הטורח והי' נמ' צד רבותא טפי עכ"פ איסור רמי' עלי' מעיקרא וחיובא לכתחלה ואפ"ה כיון דליכא כפי' עלי' לא נחשד עוד מכ"ש בישראל דליכא שום מצוה עלה מעיקרא דאינו חשוד עוד. ולדעתי היא סתירה גדולה לכאורה על שיטת הא"ז בדעת רש"י לפי דעת הגה"מ דבס' אין כופין ואין לדחותה כ"א על צד הדוחק אלא שעדיין אפשר לי לדון ולומר דאף לדעת הא"ז בפי' רש"י דאינו נחשוד כ"א עבור טורח הטיפול כל היכא דכופין אותו ממש וכמש"ל ולא חשדינן לי' משום הנאה אחרת היינו בעיקר החשד שנחשדו מעיקרא כלומר דאי לא הוי רמי' עלי' טורח הטיפול מעולם אלא חשד הנאה אחרת לא הוי גזרו רבנן עליו דלא הוי חשדינן להו בהכי אבל לבתר שכבר נכנסו לכלל החשד משום טורח הטיפול בוודאי וס' בכורים שנולדים בעדרים וודאי בכורו' שניתן להם מישראל תו גם בס' בכור שניתן מישראל א"נ דלא הוי נחשוד שמעיד על אחרים כיון שעכ"פ נוגעי' בזה גם מצד הנאתן. ורשב"ג דמכשיר בשל אחרים דייקא בשל אחרים אבל בשלהם רק דאזיל עיקר החשד ועכ"פ אית לי' הנאה בעדותו י"ל דאינו נאמן לזכותם ולהנאתם (מ"מ מש"ל ליישב דברי רש"י א"ש דשפיר הוצרך למינקט ס' בכורות שלהם דאז שייך עיקר החשד בשביל טורח הטיפול שהוא כ"ש מישראל ודו"ק) ועדיין הדבר צריך אצלי תלמוד וחפוש בענינים השייכי' לזה ואין הזמן מסכים עמדי:

עוד אני אומר דגם בהא דמשמע דעת הע"הג והש"ך בדעת הגה"מ דגם בס' אף דאין כופין איסורא מיהא איכא יש לו ראי' מכרעת טובא מאותו סוגי' דבכורות ומפסק ההלכה והיינו לפי שיטת האחרונים שבסי' שי"ד דטעמא דישראל נאמן על ס"ב משום דלא שייך אצלו חשד הטיפול כיון שנותנו לכהן עד שמטעם זה המצא הרב בטו"ז ז"ל דין חדש דבפשע הישראל שא"צ הכהן לקבלו גם אינו נאמן כיון שטורח הטיפול נשאר

עליו והסכים לדינא גם החות יאיר בתשו'. לפ"ז אי נימא דכל ס"ב א"צ הכהן לקבלו מן הישראל א"כ לא משכחת בה כלל דישראל יהי' נאמן בס"ב על מומו דהא לעולם הטיפול עליו. ובשלמא אי איסורא איכא עכ"פ על הכהן אף אי נימא כדעת הגה"מ דעכ"פ אין כופין וכמש"ל גם בדעת רש"י א"ש. די"ל דעכ"פ נקל לישראל להמלט מן הטורח דמסתמא ימצא כהן שלא ירצה לעבור על אי' ביזוי מתנות כהונה אף שלא יכפיהו וישראל קדושים הם וזריזין במצוה ומכ"ש כהנים המקודשים ואם חלילה כולם יבגדו בקדושתם ואף דאנן קיימינן בשיטת הא"ז בדעת רש"י ז"ל דהכהן אינו חשוד על הטורח כ"א במקום דכופין דבמקום שאין כופין אינו חשוד משום שבידו לסרב ולעבור על אי' דביזוי מתנות כהונה. התם שאני כיון דחשדינן לי' שמטיל מום א"כ הרי הוא קל באי' חמורין וא"כ היה בידו לעבור גם על האי' דביזוי מ"ס ולכן ס"ל דאינו חשוד לעבור על אי' דהטלת מום כ"א במקום שהוכרח לקבל מחמת כפי' ולא מחמת מורא שמים אבל בישראל מודה מטעם שכתבנו דכל שהוא אסור לכהן אינו חשוד שבידו לחזור על כהן כשר וירא שמים שיקבל ממנו וזה ברור מאוד ופשט. והטו"ז ז"ל מירי בפשע הישראל שאז אין שום איסור על הכהן ואז נסאר הטורח עליו ומשו"ה אינו נאמן:

ובאמת שמכאן לכאורה קו' עצומה על המוהרא"י בפסקי' סי' קס"ח שמאוד גמגם על פסק מהרי"ט ז"ל דאיסורא איכא בס' ולא הודה לו כ"א בעל כרחו משום כבודו של מהר"ם והרי הסוגי' ערוכה מוכחת דאי' מיהא איכא דאל"כ לא היה הישראל נאמן לשיטת האחרונים הטו"ז והש"ך וחו"י הנמשכים אחריהם וצ"ע:

אלא דלמש"ל י"ל דחולק על האחרונים הנ"ל. עוד היה מקום לחלק הענינים למה שנראה מתוך דברי מוהרא"י ז"ל דטעמו מיוסד אמה דקיי"ל דאפי' תקפו כהן מוציאי' מידו והו"ל כממון בעלים ממש ועמש"ל א"כ י"ל בגוונא דאין מוציאי' לכ"ע איסורא איכא וי"ל דבה"ג דאיתחזק בתערובות א' שהוא וודאי בכור וכה"ג דמשנה דלעיל דף י"ז י"ל דבהא לכ"ע תוקפו כהן א"מ אלא שמדברי הטוש"ע סי' ש"י סעי':

לא משמע הכי וגם גוף הסברא אין לה הכרע ועמש"ל בסוף התשו') [אך באופן שלפי שיטת האחרונים הנ"ל דעיקר טעמא משום טורח הטיפול היה יסוד מוסד לכל דברים האלה הנאמרים בפסקים הגאון מהר"ם ז"ל דבוודאי כופין ובס' אי' מיהת איכא וממילא מוכרע דעת הגהת מרדכי דבוודאי כופין דהאי ע"כ מירי רק לענין כפיי':

הן אמת שכל היסוד הנ"ל שכ' בפי' דברי הא"ז דהוכחו דכופין הוא מדברי רש"י ז"ל וסייעתו דחשד הכהנים הוא משום טורח הטיפול והא בידו שלא לקבל מעיקרא ואין לומר דאינו רוצה לעבור על אי' ביזוי מ"כ דא"כ איך חשדינן לי' דמטיל מום דעבר על אי'

חמור טפי הי' אפשר לדחות למ"ש המפרשי' ראשונים אהא דאמרינן דנוגע בעדות ניחא לי' כ"ה דלא ליקרי' לוה רשע ולא ישלם שנתקשה להם דא"כ איך חשדינן לי' בעדות שקר דהוא עבירה חמורה טפי וניחא להו די"ל לצאת ידי הבריות נתכוון יעויין בש"ך סי' ל"ז סק"א א"כ לדידהו י"ל ה"נ דכוותי' דעכ"פ לא רצה למשוו נפשו רשע נגד הבריות משא"כ הטלת מום בצנעא אלא די"ל דהאי אזיל בשיטת הראשונים שתי' שם מטעם קרוב פסול הנוגע ולא מטעם משקר ול"ל סברא הנ"ל ומשו"ה אזלא הוכחו שפיר:

אמנם אחר עומק העיון ראיתי כי כל יסוד הנ"ל צ"ע מטעם אחר גם כל דברי האחרונים ז"ל שהבינו כפשוטו דלרש"י והר"ן והטור וסייעתם כל החשד רק משום טורח הטיפול ולא שום חשד אחר וכנראה מדבריהם שהוא מוסכים לכל עד שהוציאו מזה דינם חדשים. דבריהם נפלאי' בעיני הכהות. ותחלה אומר אני כי אף כפי הבונתם בדעת רש"י וסיעתו איך העלימו עיניהם מדברי הרמב"ם ולשונו בפי' המשנה בבכורת והרע"ב שכ' הטעם כפשוטו דהכהנים חשודי' להטיל מום כדי לאוכלו בתורת חולין ולמוכרו והתוי"ט שם שתיק לדברי הרע"ב ומשמע שמסכים כן וכ"כ רבינו בחיבורו פ"ב הל' י"ז שחשודי' כדי לאוכלו בחוץ וכ"כ הסמ"ג עשין רי"א ולא זכרו מחשש טורח הטיפול:

ועוד ק' על רש"י ור"ן וסייעתם מנ"ל דאין החשד כפשוטו ומש"ל די"ל דהוכתו מהך דישראל נאמן וכו' הוא גופא טעמא מאי דאטו הנאה זו לאו חשדא אי' בי' ועיין בש"ס שם דף ל"ה ע"ב בפלוגתא דחוששי' לליגמא דמשמע דשייך חשדא בכה"ג ולמ"ד דאין חוששי' היינו לליגמא מועטת אבל להנאת כל הבכור י"ל דכ"ע מודי':

תו ק' לי טובא לשיטת רש"י ור"ן דעיקר החשד משום טורח הטיפול א"כ תינח בזמן הזה שאין בהמ"ק קיים דל"ח להקרבה וצריך טורח רב אבל בזמן בהמ"ק הרי הי' ראוי להקריבו מיד ומה טורח יש בו וא"ל דאז באמת לא הי' הכהנים חשודים ז"א דחדא הוא משנה ערוכה ולא חלקו בה (והרי המשנה נשנת גם בזמן בהמ"ק כדמוכח נמי מפירש"י בבכורות בהך דשני רחלי' בכרו יע"ש דמוקי לה ב"שבהמ"ק קיים) ועוד מוכח כן להדי' בש"ס שם דף ל"ה ע"ב בהא דפריך התם לר"מ וכו' כהנים ה"נ דלא דיינא דינא והכתיב כל ריב וכל נגע וכו' (ועיי' בלשון הרב"י סי' שי"ד דמשמע דמדרבנן הם חשודי' יש לדחות עיי"ש) ובתוס' שם מ"ש דהו"מ לאקשוי מכל הקרבנות דמשמע להדי' דלעולם הי' חשודים ודוחק לומר דגם בבהמ"ק היו חשודי' על ס' בכורות או בהנך דלא חזי להקרבה כגון שבאו מח"ל וכה"ג ועוד דמס' עבירה י"ל דלא חשודי' על עבירה וודאית וכן בהנך דלא חזי להקרבה י"ל דהטלת מום אינו מה"ת כמו בזה"ז יעיי' בע"ז דף:

אמנם לפי הרמב"ם והרע"ב וסייעתם ניחא ברווחא דגם בזמן בהמ"ק הי' חשודים כדי שיאכלים בתורת חולין ממש וכן למוכרו שלא הי' להם זכותו בהיותו תמימים וכן דייקי שם בלשונם אבל לרש"י ור"ן ז"ל קשה תו ק' לי טובא ממה שנחלקו הראשונים אי שרי הכנסה לכופה בבכור עיי' בראי"ש פ"ק דע"ז ויש התירו וכולם לא הכריע מהא דאי הוי שרי הרי לא הי' הכהן חשוד בשביל הטורח שהרי בידו להכניסה לכופה ועיי' בתשו' נודע ביהודא לענין ס' בכור ודו"ק:

לכן הי' נראה לענ"ד לולי משמעות דברי האחרונים הנ"ל דגם רש"י ור"ן והטור מודים לטעמא של הרמב"ם והסמ"ג והרע"ב. אלא דס"ל דחשדא שלהם לא שייכא כ"א בזמן שבהמ"ק. שאז לא הי' רשאי הכהן להשהותו כ"א להקריבו תוך שנתו עכ"פ (ואולי לכתחלה אין רשאי לעבור גם רגל א' בעשה אלא שהגאון ח"צ ז"ל בתשו' כ' דלא שייך עשה זו גבי בכור כשהוא כבר בידו של כהן ע"ש סי' י"ב) וא"כ הי' חשוד להטיל מום שמא לא יומם מאליו. אבל בזה"ז שרשאי להשהותה לעולם עד שיומם י"ל דלא שייך חשדא כ"כ שהרי קרוב הדבר שבהמשך הזמן יפול בו מום מאליו כדאמרינן בעלמא ירעה עד שיסתאבו. ועבור קדומת זכותו אין ראוי לחשדא כ"כ לכן הוסיפו בטעמא דמילתא שקשה עליו להמתין מפני טורח המרובה והיציאה. ובזה א"ש נמי מה שלא פירש"י כן במקומו במס' בכורות די"ל דהתם מיירי באמת בזמן שבהמ"ק דאז הטעם כפשוטו משא"כ בעובדא דרבא דמיירי בזה"ז דלא חזי להקרבה וכמ"ש הרא"ש להוכיח מזה דבכור נוהג בזה"ז ובח"ל לא ניחא לי' טעם הפשוט מטעם שכתבנו והוצרך להוסיף חשד הטיפול והטורח. וכן י"ל בטור ז"ל והרמב"ם ז"ל בפי' המשנה וכן הרע"ב שכתבו הטעם שחשודים לאוכלו בתורת חולין ולמוכרו היינו דמיירי גם בזמן שבהמ"ק (ומכ"ש לחד גירסא ברמב"ם דאינו נוהג בזה"ז ובח"ל כלל) ובחיבורו כתב כדי לאוכלו בחוץ י"ל שסמכו גם על טעמו של רש"י דלהמתין כ"כ עד שיומם מאליו הטורח מרובה ושני הטעמים צדקו יחדיו ויהיה איך שיהי' בדעת הרמב"ם וסיעתו אבל הא ברור שרש"י וסיעתו מודים ג"כ לטעמם כ"ה דלא תקשה כ"ז שהקשינו לעיל:

ולפי דברינו אלה נסתר עיקר הוכחת הא"ז מפי' רש"י דכופין הכהן לקבלו ולפי מה שביארנו הכוונה לעיל הוא דאל"כ למה יחשד הכהן הא בידו היה לסרב תחלה כיון שאין חשוד להנאה אחרת. דזה אינו לפי דרכינו עתה דהא גם החשד דהנאת זכית הבכור ג"כ אית לי' לרש"י ז"ל אלא דבהא הי' בידו להמתין עד שיומם מאליו וא"כ לא הוצרך רש"י ז"ל אלא להוסיף טעם טורח הטיפול דמשו"ה הי' נחוש להטיל מום אבל שלא ירצה לקבלו כלל מעיקרא ג"כ לא ניחא לי' דא"כ יופסד כל זכותו לגמרי ודו"ק:

ואולי הי' אפשר עכ"ז להעמיד דברי הרב שבפסקי מוהרא"י סי' קס"ו והוא הרב מהרי"ל שנתקשינו בהם לעיל במ"ש לפרש דברי הא"ז דמיירי שרוצה לקבלו לאחר זמן וכו' דא"כ אכתי היה ביד הכהן שלא להרצותו כלל אף לאח"ז עי"ש. די"ל דגם הוא ז"ל נחית לזה דרש"י סובר גם החשש כפשוטו משום הנאתו וזכותו ולכן אתי עלה מכח ממ"נ. אם לא יקבלו כלל הרי יפסוד זכותו מכל וכל ואם יקבלו הרי עלי' טורח מרובה אלא דאפשר שירצה על הקבלה ויטיל עול הטיפול על הישראל (ולס"ד זו הוי מפרשינן מה דתנן עד כמה וכו' ואח"כ נותנו לכהן כלומר דרשאי לקבל הטיפול אחר ג"ח וכו' דבתוך הזמן אינו רשאי הכהן משום דנראה ככהן המסייע וכו' כמבואר שם) ובזה הי' מנוקה מכל חשד והי' ראוי להאמינו וע"ז כתב דכה"ג כופין אותו על הטיפול ולכן שפיר חשוד בכל גווני ועדיין יש לפקפק הרבה כמבואר:

והנה לטעמו של הרמב"ם והסמ"ג שמבואר דאיכא חשד הנאה וזכות בכהן לחודי' עכצ"ל דבישראל דנאמן על ס' בכור שלו טעם אחר אי' בי' שראו חז"ל להחמיר בכהן בישראל דמורי התירא לעצמו טפי וכעין שמצינו פ"ח לעיל בש"ס דף:

ובשבועות דכהנים נחשדו טפי כדאיתא בסנהדרי' וא"א לנו לעמוד על עומק דעת חז"ל בגזירתם ובגדרתם ובאמת שכן מור' להדי' מלשון הרמב"ם פ':

מהל' בכורות שכ' שישראל לא נחשדו משמע שאין שום טעם בדבר ולפ"ז למש"ל דע"כ דעת רש"י אזיל בשיטתם וכן הר"ן ושא"פ א"כ צ"ל גם לדידהו הטעם דלא כדעת האחרונים (ובזה נסתר מש"ל לפרש דברי רש"י בבכורות וצ"ל דרש"י לאו דווקא נקיט אי משום דהוא מצוי יותר דבהמות ס' של ישראל מחזיקו לעצמו ואין נותנו לכהן ודו"ק:

ולכן מה מאור נפלא בעיני על רבותינו האחרונים הטו"ז וש"ך שכ' טעם זה בפשיטות אהא דישראל נאמן והט"ז והחו"י המציאו מזה דין חדש בפשע ישראל שהרי גם לפי הבנתם מטעם הטורח הטיפול לחוד סגי איך לא הזכירו דעת הרמב"ם והסמ"ג והרע"ב שלא כתבו טעם זה (וגם רש"י ור"ן וסייעתם כבר כתבנו שמוכרח שמודים לדעת הרמב"ם והסמ"ג ומכח כל הקושי' הנ"ל וגם הרי לא הוזכר בשום מקום טעם זה בנאמנת הישראל ומנ"ל להמציא טעם מלבם במקום דנ"מ לדינא ע"כ דבריהם צע"ג:

ושוב אחר זמן בא לידי וזכיתי לפ' שאילתת להגאון זצ"ל וראיתי בפ' בא הביא דין דישראל נאמן וכ' להדיא טעם אחר וז"ל לשון הזהב בלשון האיבעי' אי אמרינן כיון דאכיל לי' לא מהימן או דלמא כהנים כיון דכולהון בכורות דלהון שכיח תדירו ומקדו' ורמו בהו מומין גבי ישראל ל"ח רבנן עכ"ל. ומה מאוד שמח לבי כי זכיתי לכוון דעת קדושים ונפלאתי על הגאון מהר"י ברלין. וצ"ב שלא הרגיש בזה שהטור והאחרונים

הנ"ל נעלם ממנם טעמו של הגאון ויהי' איך שיהיה דברינו נגד האחרונים יש להם עמוד הברזל חזק בעה"י לסמוך עליו ונראה דגם מהרא"י ז"ל בסי' קס"ח שכ' לחלק על מהר"ם ז"ל ובס' בכור אפי' איסורא ליכא על הכהן וכבר כתבנו דלפי שיטתו לא יתכן הטעם דישראל נאמן על ס' בכור כיון דעליו הטיפול והטורח והוא קו' עצומה אמנם למ"ש י"ל דגם הוא ס"ל טעם אחר בהא דישראל נאמן וכמו שהכרחנו לדעת הפוסקים הנ"ל ול"ל טעם האחרונים ז"ל וזה ברור אצלי:

והנה האמת אגיד כ"א הדרך הנ"ל קרוב ונכון בכוונת רש"י והר"ן והטור ז"ל ליישב כל הקושיות הנ"ל שנתעוררו באו' אמנם ברש"י ור"ן עצמו הי' אפשר עוד בדרך אחר מה שכ' טעם זה עד שי"ל דלא הוצרכא לזה כ"א בעובדא זו והנה בלא"ה יש לדייק מלבד מה שלא כ' כן רש"י בשום מקום בבכורות כמש"ל. גם באותו סוגי' בביצה בריש הסוגי' הביא ג"כ רש"י ז"ל הך מילתא דכהנים חשודי על מומי' ולא כ' רש"י שום טעם ונטר עד דשאל רבא ודלמא את גרמת לי' עוד יש לדייק בדבריו ד"ה ופרטה לשפתיו שכ' וז"ל קרעה לשפתיו ושנוי' במשנה וכו' והוא מום כיכר לעולם שמי הכריחו לזה שהוא ניכר שהרי כיון ששנוי' במשנה וודאי הוא מום ובבכורות בעובדא דר' צדוק דף ל"ח שם הוי ג"כ עובדא בזו במום בשפתיו ולא פי' רש"י כלום וגם שם קאמר איבזע שפתיו ומשמע שלא נקרע כ"כ ואפ"ה הוי מום מעלי' ולכן נ' לענ"ד ברור דרש"י ז"ל כיון בזה כוונה מיוחדת והוא דהרא"ש ז"ל העלה בפסקי' במס' בכורות דהאידנא אין אנו מתירי' אלא מומי' ידועים וניכרים טובא עי"ש דחשוב מומי' גדולי' דכקטעה ידו וכו' וכ' אח"כ דצרימות אף חשוב כמי מום ניכר טובא ומתירי' אותו ע"י שלשה אנשי בהכנ' ועיי' בב"י מ"ש בדברי הרא"ש שם ובדברי הטור שם. ואין כאן מקומו והנה בב"י בריש סי' ש"ט כ' על דברי הרא"ש מ"ש הטעם דהאידנא ליכא מומחה דר"ל דהיינו דבקי היטב בראיית המומי' ובמראיתם לכן צריך הניכרי' יותר מומי' מובהקים וכתרי' ע"י שלשה אנשי בהכנס' והרב"י כ' שם וז"ל ועוד טעם אחר איכא בדבר דהאידנא דל"ל מומחה דאין מומחה אלא מי שנער' מנשיא וראיתי למי שפקפק עלי' הרבה שהרי דבר זה דצריך להתרת נדרים סמוך ממש הוא דעת הרמב"ם ז"ל ולדידי גם בזמן הש"ס היה צריך דווקא אנשי ב"הכ"נ במועי' גדולים או מומחה שנטרו ממש אבל כבר דחו דעה זו וכמו שהוכיחו תוס' שם במקומו דההוא דקאמר שלשה אין מתירי' אלא במקום שאין מומחה לאו היינו מומחה שנטר' וכמו שהוכיחו תוס' מעובדא דההוא שרוע והתם ע"כ ע"י רב אשי לחוד דאל"כ לא הוי אמרינן התם דמשום כבודו של חכם לא עבר לפמ"ש התוס' דלא שייך כ"א במקום דמתירי' שלשה אנשי בהכב' עיי"ש ועוד נתקשו עליו

טובא מכמה סוגיו' ואיך תפס בפשיטות הרב"י דצריך מומחה שנטר' שהיא דעת דחוי' בכל הפוסקים.

ואמנם אנחנו כ' שם במקומו כי הדעת מכרעת כהר"ם והוא דנ"ל דוודאי דין מומחה ממש אמן רק בנטר' מן הנשיא אבל מה שהוכיחו התוס' דסגי בחד מומחה להתרת נדרים ולבכורות בגמירא וסבירא ולא סמוך ממש אומר אני די"ל דהיינו במומים מובהקים ממש כגון נקטעה ידו וכו' דבזה כיון שכבר התירו לשלשה אנשי ב"הכנ' א"כ תו לא גרע חד מומחה דגמור וסבור משלשה אנשי ב"הכנ' ואדרבה עדיף מינייהו וכדמצינו כעין זה גבי ד"מ דלבתר דתקנו חז"ל ג' הדיוטת במקום שלשה סמוכין מצד נעילת דלת (והתם נמי לדעת הרמ"ה בעינן שלשתן גמירי) אמרו ג"כ דחד מומחה עומד במקום שלשה כיון דגמור וסבור ועי"ש בתוס' ור"ן דף ה' ע"א (ולא נעלם ממנו שלדעת רש"י שם יש לפקפק קצת ועכ"ז אחר העיון לק"מ) אלא שצ"ל דבהיתר בכורות העדיפו עוד כחד כיון דנוגע איסור חמור ש"ח ששלשה לא יתירו כ"א במקום שאין מומחה כזה ובמקום שיש מומחה מהני התרתו כיון דעדיף משלשה ב"הכנ' לא שיהיה דינו כמומחה ממש שנטר' ולפ"ז א"ש בההוא עובדא דשרוע כיון דהי' מום מובהק שהי' ניתר ע"י שלשה אנשי ב"הכ"נ כמ"ש תוס' שם שפיר התירו כ"א לחוד ובזה י"ל על כל ראיות התוס' עי"ש. (ומה שי"ל בדברי הרמב"ם עצמו כ"ז כ' במקומו ואכ"מ) ומעתה גם לדינא דש"ס י"ל שלא הותר בחד מומחה שאין סמוך כ"א היכי דהוי סגי בשלשה אנשי ב"הכ"נ בזה אלים כחו כמוהם ויותר מהם כן י"ל בקיום דברי הרב"י והכרע בין הרמב"ם ושא"פ. ונראה שזה הוא שיטת רש"י ז"ל ולכן כאן דאתי לקמי' דרבא שהוא לא הי' סמוך הוק' לו לרש"י ז"ל איך התירו (דדחקא ליה שצורף לו שנים והי' עפ"י שלשה אנשי ב"הכ"נ כמ"ש קצתם לדעת הרמב"ם) דס"ל כדעת הרב"י הנ"ל דגם בזמן הש"ס לא הי' כח למומחה להתיר כשלא נטר' כ"א כשהוא מום מובהק וידוע כמו נקטע ידו וכו' ולכן פי' במתק לשונו דפרטה היינו קרעה והי' ניכר לכל וכה"ג הי' יוכל להתיר כמו שלשה אנשי ב"הכ"נ ודמי לשרוע דמוכח התם דסגי בשלשה אנשי ב"הכ"נ ולכן בעובדא דבכורות דר' צדוק לא פי' כן (וגם שם לא נזכר ופרטה לשפתי' וי"ל שהי' מום שאינו ניכר) שהרי אז הי' מומחי' סמוכי' ולא היה צריך שיהי' ניכר וזה ברור:

והנה התוס' נתקשו שם בבכורות דף ל"ח ע"ב ד"ה משום כבודו של חכם לא עבר וכו' דא"כ כל מומי' מובהקי' דכהנים שבאו לפנינו לישתרו מה"ט דההוא על כבודו לא עבר איסורא עביד עיי"ש מה שתירצו לחלק:

ואמנם לפי טעמם של הטור ורש"י ז"ל דהוא משום חשד טורח הטיפול הי' מקום נכון לחלק בין הנושאים וליישב קו' התוס' בדרך אחר והוא דעד כאן לא קאמרינן התם לסמוך אסברא זו דההוה משום כבודו של חכם חייש וכו' איסורא עביד אלא במין אוהו תיאבון שיצרו תקפו כלומר כיון דע"כ אי חשוד למגזל המתנות כהונה מכהן אין כוונתו כ"א להנאת תיאבון האכילה ולהשביע עצמו אינו חושש אם הוא באי' או בהיתר וא"כ לא הי' ראוי לו לחוש באי' קל ולאכלו אע"ג דאיכא איסור' עוד בהא מילתא משום כבוד החכם לא יחוש לי' (ובאמת שגם ע"ז יש לפקפק ממ"ש רש"י ספ"ק דחולי' אההוא דחמצן של ע"ע דכל דאיכא התירא טפי פורתא עבוד במומר לתיאבון ע"ש. גם יעיי' במ"ל פ' מהל' ואכ"מ להאריך.) אבל הכא לפי פי' הר"ן ורש"י ז"ל והטור דעיקר החשד הכהני' משום טורח הטיפול המרובה א"כ הרי אין יצרו תקפו כלל על תיאבון האכילה כ"א טורח הטיפול המרובה אשר א"א להפטר ממנו זה הוא שק' עלי' ומכשילו לעבור האי' הטלת מום אבל אכילת האי' אין נפשו תאבה כלל ולכן שפיר חשדינן לי' אע"ג דחושש לכבודו של חכם דאיסר זה שנוגע לאכלו טפי בהתירא בהא אפי' איסור קל אינו חשוד לעבור דיצרו לא תקפו מעולם לזלזל באי' אכילה אף בקל. ולכן אין ראי' כלל מזה על חשד הטלת מום בעצמו וזה חילוק נכון למעיין ולמבין מדעתו ודרך מחוור ביישוב קו' התוס' ז"ל:

ומעתה א"ש דלמה שפירש"י לעיל דהי' מום הניכר ומשו"ה התירו רבא שהיה מומחה אף שלא הי' סמוך ממש א"כ שוב הי' יכולין גם שלשה אנשי הכנס' להתיר ושייך הך סברא משום כבודו של חכם לא עבר ולכן הוצרך רש"י ז"ל וכן הר"ן להמציא טעם טורח הטיפול ליישב קו' התוס' הנ"ל ומשו"ה נטר רש"י בדברים אלא עד עובדא דרבא ממש דמיירי במובהק וכה"ג דשייך קו' תוס' הנ"ל ודו"ק. כי הוא כפתר ופרח בעז"ה:

והנה לפי הדרך הזה יתישבו גם הקו' שהקשינו לעיל דלמה לא מפרשי' רש"י והר"ן כפי' הרמב"ם גם דבזמן שבהמ"ק מאי א"ל די"ל דהוצרכו לטעם זה רק במומין מובהקים והיכי דשייך ה"ט משום כבודו וכו' לא עבר דבזה מוכח דלא נחשוד עבור הנאת אכילה אבל בזמן שבהמ"ק אף דמסתמא נמי א"נ הכהני' גם במובהקי' אעפ"כ א"צ לחשד הטורח דבלא"ה כיון שהי' סמוכין בעולם פשיטא דלא אישתרי לשלשה אנשי כנסת להתיר ולכן א"צ כלל לטעמי' דטורח הטיפול:

ולפי זה הדרך א"ש דברי הא"ז מה שהבין בכוונת רש"י דכייפינן לי' על הטיפול ואנחנו רצינו לדחות די"ל דכוונתו לשני החשדים גם הנאת זכות הבכור וכמש"ל באורך. אמנם

לדברינו אלה הוחכתו נכונה דכיון דע"כ במומי' מובהקי' מיירי ואזיל לי' החשד הפשוט כ"א מטעם הטורח אלמא דכופין אותו דאל"כ הרי הי' בידו לסרב מעיקרא ודו"ק:

ובאמת כי יש עוד לסלסל הדברים בדרך מפולפל ולייישב ג"כ מה שנשארנו לעיל אות' בקושי' על הרב מוהרי"ל שרצה לפרש דברי הא"ז דאין כופין כ"א ברוצה לקבלו לאחר זמן. שלכאורה תמו' דא"כ אכתי למה כל כהן א"נ על המומי' ע"ש. ואמנם י"ל דהא דלא ניחא לי' לרש"י ז"ל בתי' התוס' עצמו שתי' על קו' זו שהוק' שם בבכורות הא דלא אמרינן גם בכהן במומי' המובהקי' משום כבודו של חכם וכו'. משום דחיישי' שיתגלה הדבר עיי"ש. הוא דהנה הרב הגאון המנו' מוהרח"ץ הירש זלה"ה מזאמשטץ. בתשו' סי' ס"א כתב להוכיח מעובדא דרבא דלא כהרמב"ם ז"ל ותורף הוכחתו דל"ל דהי' מום מובהק וידוע דא"כ תקשה קו' התוס' שם בבכורות דא"ל כתי' די"ל דחייש שמא יתגלה הדבר וכו'. דהא כה"ג דהכא שהמום באמת נעשה מאליו רק שחשדו שנתן בכוונה השעורי' שם הרי הוא מחשבה בלב וא"א להגלות כלל עכת"ד. (ובאמת לדידי לאו קושי' אלימתא הוא ויש לדחותה ע"ד שכ' רש"י ז"ל בבכורות דף ל"ח ע"א ד"ה) ומעתה י"ל דמשום הכי לא ניחא לי' לרש"י בתי' זה אעובדא דהכא אבל בעלמא סובר כתי' התוס' ולכן נטר לפרושי חשד זה על שאלה זו ששאלו ודלמא את גרמת לי' לפי שנחשדת וכו' כלומר דאי לאו הכי לא הי' מקום לחקירה זו אם הוא גרם או לא כיון דבהא לא שייך תי' התוס' וע"כ דחשדינן לי' נמי עבור הטיפול והוא מדוקדק מאוד בפי' רש"י. ומעתה א"ש נמי דברי מהרי"ל דכיון דההוא חסדא אין צורך לה כ"א בההיא עובדא יחידת שכבר הי' עדים על המום רק דחקרו על הגרמא א"כ בעובדא זו שפיר י"ל שמשו"ה חשדו בכך שמא סירוב על הטיפול וכפאוהו על כך וכיון שהוטל עליו שפיר י"ל שעשה מום להמלט מהטורח ולא הי' בידו לברר זה או שבאמת הי' כן המעשה אבל בעלמא אין כופין וטעם החשד כפשוטו ואף במומי' מובהקי' כתי' התוס' בבכורות ודו"ק מאוד:

ואמנם לקושטא דמילתא לפענ"ד דרך הנכון כמש"ל דבהכי אתי' נמי שפיר דברי הטור שכ' כן בכל הבכורות וגם אי מיירי במומין מובהקי' מ"מ הא לדידן מתירי' ע"י שלשה אנשי הכנס' ולא שייך ה"ט משום כבודו וכו' בלא"ה הגם כי הי' מקום ליישב גם זה מ"מ פירש אחר בסוגי' שם דלא כתוס' ויעיין ברמב"ם פ' מ"הל. משמע נמי דמפרש פי' אחר מ"מ הדברי' נוטי' יותר למ"ש בראשונה כי דרך קרוב הוא ולדרכינו הנ"ל לא מוכח מרש"י דכופין וגם לכל האופנים הלא כבר כ' לעיל כי יש לדחות כיון דמ"מ איסורא איכא י"ל דלהוציא ידי הבריות ניחא לי' טפי דלא לשוי' נפשו כשוגג וכעין שכ' הראשונים אהך דלא ניחא לי' דלקרי' לוה רשע. וה"נ דכוותי' ע"כ אין ראי' מדברי רש"י וסייעתו אמנם

אם גם אין הוכחה מדברי רש"י והר"ן מ"מ לענ"ד דברי הגאונים מכריעים דבוודאי כופין וכפי' הש"ך ז"ל דכל כוונתו רק לענין כפיי', ומש"ל לדחות דלמא ס"ל כמוהרא"י עצמו דגם איסורא ל"ל בספק עיי"ש אומר אני דפי' הש"ך יותר מוכרע בדבריו וראיותי' יתנו עדיהן ויצדקו פי' הש"ך ז"ל שהרי עיקר ראייתו מהא דישראל מצי למימר לכהן אייתי ראי' וה"ה הכא מצי הכהן לומר אייתי ראי' ואטפול בו ואי לענין אי' קאמר מה ראי' הוא זה התם ס' ממונא לקולא משא"כ הכא דס' אי' לחומרא שהרי איסורא רמי' עליו דביזוי מתנות כהונה וא"ל דכוונתו דהא התם ג"כ ס' איסורא דגזל מתנות כהונה דז"א שהרי באמת כבר עמדו בזה הראשוני' גם האחרונים בפרט הזה בס' ממון שיש בו גם אי' אי אזלי' בתר צד ממון לקולא או לצד האיסור. והנה לא מיבעי' לדעת הפוסקי' דס"ל דכל כה"ג לא דיינינן לס' ממון לקולא כ"א בצירוף חזקות מרא קמא ממנו לא חזקת ממון בשעתו א"כ י"ל דהתם טעמא נמי משום חמ"ק דהו"ל כחזקה המכרעת וממילא י"ל דלא שייך למימר הכי כ"א מישראל אבל שיועיל חמ"ק דישראל לפטור הכהן מס' איסור זה אינו בדין כמו דלא מהני חזקת הגוף דבת לאבי' וכדאמרי' בפ' המדיר רישא מנה לאבא בידך. אלא דאף לפי' הסוברים דבכל ענין ס' לקולא היינו באם האיסור הוא מצד הממון כלומר דהוא גזל מתנות עניים וכהנים והאיסור נמשך אחר הממון או דכל ס' גזל שרי' רחמנא ה"ה גזל זה אבל ביזוי מתנות כהונה הוא איסור אחר שחל רק על הכהן שצריך לקבלו וכל כה"ג י"ל ס' לחומרא. וסמוכין לזה מבואר ג"כ בקונטרס הספיקות למוהרנ"ך ז"ל בכלל א' סי' ט' בשם הפוסקים. ולכן נראה ברור לענ"ד בדעתו דאין כוונתו כ"א על הכפיי' (ועמש"ל בסמוך) מזה ומוהרא"י עצמו שכ' בס' בכור לצדד דלית בי' איסורא דביזוי מתנות כהונה לאו משום ס' להקיל הוא אלא דסברתו הוא דבכה"ג שהרשות ביד ישראל להחזיקו לעצמו ובדעתו תלוי' תו לית בי' משום ביזוי וכלומר דפקע מני' איסור זה לגמרי אף אם הי' בכור באמת ועמש"ל על סברתו לדון בה. אבל הרב הג"ה וכו' ע"כ אין כוונתו לסבר' זו דאל"כ לא הוי צריך לטענת הכהן אייתי ראי' דבכור הוא אלא סכי הו"ל דבבה"ג דהישראל מצי למימר הכי שוב אין אי' ביזוי לכן נלענ"ד כדעת הש"ך ז"ל: **אמנם** כן בעיקר הדין לחלק בין ס' ודאי לכפיי' אע"ג דאיסורא איכא הנה ראיתי למעכ"ת כי' הרחיב פלפולו בזה וקשי' לי' דכיון דבוודאי כופין על איסור ביזוי מתנות כהונה בס' נמי יכפוהו על ס' איסור. כיון דהאיסור כדאי הוא על כפיי'. ומעכ"ת הביא לי דברי הגאון בעל קצוה"ח בהערתו מצד ס' נתינה בע"כ ומתוך זה יצא לחלק בין הנושאים ומסקנת דבריו דמצד ביזוי לחוד לא שייכי הכפיי' כ"א בצירוף פטור הישראל ושבוודאי

נפטר הישראל ע"י הנתינה בע"כ כאשר באו דבריו בארוכה ובאמת כי מאן דס"ל דכופין משמע להדי' משום האיסור וגם בעיקר דברי הקצוה"ח ז"ל יש לנו דברי בגו:

לכן אומר אני בהבנת דברים בנוטי' מדרכו ומדרך הרב זללה"ה ותחלה אומר כי באמת לכאורה טענת מוהרא"י חזקה היא ואני מוסיף עליו כיון דהישראל מצי להחזיקו לעצמו א"כ הרי הי' פטור לגמרי כיון דאפי' ת"כ מוציאי' מידו א"כ הרי פקע שם ביזוי מתנות כהונה דעד כאן לא שמעינן כ"א בביזוי מתנה שזיכתה לו רחמנא אבל הכא הרי לא זיכתה לו רחמנא ומתנות ישראל היא מרצונו הטוב ורשות בידו לוותר עלי':

אמנם אי משום הא לא ארי' לדחות דברי רבותינו הראשונים ז"ל וטעמם נראה דבאמת הא דפטור הבעהב' היינו משום דהו"ל ס' ממון גם לענין גזל מתנות כהונה כשאר ס' גזל דעלמא (ומ"ש שם להכריע) אבל הא וודאי דקדושת הבכור הרי במקומו עומדת לכל מילי דגרמה שהרי אסור בגיזה ועבודה לכן כשבא אח"כ ליד הכהן או ע"י תפיסה למ"ד אין מוציאי' מידו ולמ"ד מוציאי' בתפיסה ברשות וברצון הבעלים דוודאי מהני ככה"ג חוזר וניער זכות הכהן משולחן גבוה ממש דכהן הרי אין לו זכות אחר ולכן שפיר הו"ל ביזוי ג"כ שהרי אם יבוא לידו יזכה בהם משלחן גבוה ממש אמנם הא וודאי דעכ"פ הוא מתנה מצד הבעלים ג"כ שהרי כבר הי' בידם לעכבם לעצמם וקורא אני על מתנה זו מתנה מצורפת משל גביה וכ"ז ברור אצלי:

ובזה נבוא אל הביאור דבאמת במ"ש בעל קצוה"ח ז"ל. לדחות מה שנתקשה על הטוש"ע ז"ל שכתבו טעמו דבזוי מ"כ ולא משום פרעון בע"כ דה"ט דאקו' דהבעלי' נפטרו מ"מ א"א לזכות לי' בע"כ וכמ"ש הרשב"א מלבד מה שנתקש' מעכ"ת עלי' דא"כ איך מהני באמת גם לפטור הבעלים. עוד אומר אני דעיקר סברתו ליתא דהרשב"א לא כ' רק שא"א לאדם לזכות ממנו בע"כ הוא במתנה חדשה עיי"ש דמיירי במתנה צריך זכי' אבל בפרעון בע"כ דשייך פרעון וודאי הוי פרעון גם ללוה גם למלוה כי א"צ זכי' בפרעון וז"פ לענ"ד. אלא שאני אומר כי גוף הדמיון לפרעון יש לדחות בדרך אחר דהרשב"א לא כ' בפרעון בע"כ דשמי' פרעון אלא בשאר חוב דהמלוה מיוחד ומטעם שכ' שם דא"א להטיל עלי' שיעבודו בע"כ אבל הכא הרי הרבה כהנים יש בעולם שיכול לפקוע להם מתנותיו וכ"כ שם הרב בעל נ"מ כי'. ולכן הוצרכו הרא"ש והטור לטעמי' דביזוי מ"כ וכו' דביזוי וודאי איכא שיטיל המצוה על כהנים אחרים וכמו כהן שאינו רוצה להקריב אף דאפשר ע"י אחרי' ואמנם אומר אני ניהו דבהא מילתא ל"ד לפרעון בע"כ דנדון הרשב"א שיכיפנו לקבל ממנו הפרעון בע"כ דידי' מטעם דאיכא עוד כהנים אבל במה שכ' לעיל בדרך פרעון א"צ זכי' ממש שהרי גם הוא מלוה דידי' וא"צ זכי' ממש ומשו"ה כשכפאוהו מצד

המצוה תו מזכה ג"כ דהא הו"ל פרעון ג"כ ולכן נפטר שפיר אחר הכפיי' ומיושב קו' מעכ"ת ני' אכן כ"ז בוודאי אבל בס' שכבר כ' דאף דהא מתנות כהונה גם משולחן גבוה אבל גם מצורפת הוא במתנות הדיוט מצד הבעלים כיון שכבר וויתר להם רחמנא זה הספק תו צריך זכי' חדשה וא"א ע"י כפויי' כמו במתנה שכ' הרשב"א ז"ל ודו"ק. וזה ברירן ש"ל דברים לפענ"ד:

העתיקו סיום דברי תשובה זו יבואר עוד לקמן אחר תשובתי השני' יעויין שם:

תשובה שנית

(לכבוד הרב הנ"ל ני' על דברותיו שנית בנדון זה)

מכתב קבלתי לנכון וע"ד ד"ת שבא במכתבו הנני עושה מדור בפ"ע וכבר מילתי אמורה באגרתי לכבודו כי הטרדות רבו מאוד ולא רציתי להמשיך ולדחות תשובת כי הימים ממשמשים ובאי' ימי הטורד רב ויומי דכלה ע"כ עתה **באתי** ויהי מה ובדרך קצרה:

ראשית דברי מכתבו חזר' מעכ"ת על דברי הראשונים מ"ש בכוונת הא"ז בדעת רש"י ז"ל ומה שהקשית על האחרונים הט"ז ז"ל והעומדים בשיטתו וע"ז כ' רומע"ל וז"ל. והאמת עד לעצמו כי כוונתו רק לפרש דתינח בזמן הבית וכו' הנה אף שבזה אינו כסותר לדברים כ"א כמסכים אמנם מה שנראה מדבריו כי כן ההבנה הפשוטה לעין כל והוא מילתא דפשיטא טובא ואין בו דבר חידוש וע"ז נפלאתי וכי זוטר מילתא בעיני כ"כ להחליט הדברי' נגד מאורי אור עינינו הגאונים האדירים הט"ז והש"ך וחות יאיר ורבים עוד מהאחרונים העומדים בשיטתם שלא הבינו על דרך זה דברי רש"י והטור כ"א במובן מפשוטו שאין בו שום טעם אחר כ"א טורח הטיפול וכן בא"ז עצמו הדבר ק' מאוד להולמו כפי הבנתינו ופרושינו כ"א עפ"י דעת האחרונים ז"ל וכמ"ש באות בתשו הראשונה ותירוצינו שם הרבה יש לפקפק וגם בעיני הי' קשה לחדש פירושינו זה גם לאחד שהמצאתו נגד דעת כל האחרונים הנ"ל לולי קושיותי העצומות כשתוממתי כמה שבועות בדבר למצוא ישוב לדבריהם ושלא אסתר דבריהם לדינא כי זה היה נוח לי בקיום דברי חכמים אלא שלא עלה בידי ועכ"פ חלילה להחליטו לפ"ד הפשוט מול דעתם הרמה. ואמנם באמת אחר זמן רב ת"ל נתחזקו אצלי דברי שמצאתי לי און מאחד מגאוני קשישא קדמון שבקדמוני' מבואר כדברינו החילוק בין ישראל לכהן וכבר רשמתי לעיל בגליון והוא מדברי שאלת ת דר"א פ' בא שכתב להדי' טעמא דהכהנים חשודי' טפי על האכילה מישראל משום דשכיחי להו בכורי' טובא ומקרו ורמו בהו מומין וגבי ישראל דלא שכיחא כ"ה לא עבדו רבנן תקנתא הרי שלנו לפנינו ע"ד שכתבנו אנחנו בתשו' הראשונה ותלי"ת שכוונתי לדעת הגאון קדמון שבקדמונים בס"ד:

מ"ש רומע"ל עתה לדון במכתבו טעם על מה דמהמנינן טפי לישראל מכהן (והיינו לפי דעתינו שהוא שלא כדעת אחרונים ולא הונח לו בטעם הפשוט) ורצה להרחיב הדברים והוא דבכהן בוודאי הו"ל איתחזק אי' ואיננו בידו ולפיכך ע"כ א"נ גם בס' בכור אע"ג דלא אתחזק שלא רצו לחלק ולזלזל בקדושת בכור אבל בישראל דבוודאי בלא"ה נאמן כיון שאין לו שום הנאה וחזקה א"א חוטא ולא לו לפיכך גם בס' אוקמא אדינא עכת"ד: **והנה** מלבד שלא הועיל גם לפי דבריו להרויח הדוחק שגם סבר' זו דחוקה שחז"ל יחמירו על הס' מצד הוודאי ואנה מצאנו הן חומרא זו גם הוא נסתר מלשון רש"י ז"ל שהבאתי בתשו' בבכורות דף ל"ה שמבואר שם דהחשד לכהן בס' בכורות שלהם הוא מדינא וגם בלא"ה דבריו אינם אלא תימה דא"כ דמדינא אין נאמנות הכהנים נאמנים אע"ג דלא הוי חשודא משים דהו"ל איתחזק א"כ לא מצאנו ידינו ורגלינו מה דשקיל וטרי בשל אחרונים מטעם חשוד על הדבר וכן לר"מ איך דיינא דינא דהא א"צ לחושדם כלל ובלא"ה אין נאמנים, ועכצ"ל שחז"ל הוסיפו עליהם גם חשד גם לפיד מעכ"ת וא"כ הדק"ל דאי באמת חשידי ג"כ א"כ ליהוי דינא ככל חשוד דאין לו נאמנות גם בלא איתחזק וע"כ הרי אנו מוכרחים או לדברי האחרונים ז"ל דהחשוד משום הטיפול או דבישראל לא תקנו רבנן לאחשודינהו כיון דהוא מילתא דל"ש וכדברי הגאון ז"ל א"נ משום דחמירא עלייהו מוקדשין טפי וכמ"ש שרמזנו למעלה וכ"ז פשוט לא ניתן לכתוב מעוצם פשיטות:

והנה עוד הביא לנו מעכ"ת דברי התוס' תמורה דף ח' ע"ב והנה מה שרצה ליישב קו' התוס' עפ"י דברי הנ"ל כבר כתבתי כי דרכו בכ"ז נסתרה ממנו וא"א להולמו. אמנם מה שרמז שלמסקנת דברי תוס' י"ל עוד לחלק בין כהן לישראל דבישראל לא יוכל לאשתמוטי. הנה באמת אגיד כי בעת מכתבו הראשון לא עלה על זכרוני דברי תוס' אלו אבל גם אם ראיתי הי' מרווח בעיני טעם הפשיטו שכ' אנחנו ובלי ספק גם התוס' בעצמם ס"ל טעם הפשוט שהרי בקו' הראשונה גם בתחלת הדיבור דלא אסקו הנהו סברות העתיקו דברי הש"ס בפשיטות דכהן א"נ ישראל נאמן ולא פקפקו כלל בטעם הדבר ועכצ"ל דהוי פשיטא להו דבישראל לא באו לידי חשד כלל בעיני חז"ל להטלת מומין והוי ניחא להו מצד עצמו טעם זה אלא משום דקשיא להו סתירת הסוגי' בישראל גופי' הוצרכו לחדש הדא מילתא בסוף דבריהם (ובאמת שדוחק הוא קצת לפ"ר דלמה כהן א"נ על בכור שלו וכמ"ש גם כת"ר ני'):

אבל עיקר קושייתם יפלא מאוד בעיני ואשתומם כשעות הרבה שהרי מפאת קושייתם לא היו צריכים לכל זה ואני תמה מאוד מה ק' להו שהרי בש"ס הכי שקיל וטרי על מימרא דר"ח דאיהו מרא דשמעתתא הכא דכהן לישראל לא ומאי מקשו עלי' מההוא

דר"נ דאמר התם בבכורות דישראל נאמן על ס' בכור דהא ר"ח באמת חולק שם על ר"נ להדיא וס"ל דגם ישראל אינו נאמן וצריך שנים מן השוק להעיד עליו. ושפיר פריך הש"ס לשיטתו. וצע"ג וא"ל כ"א בדוחק או שהי' להם גירסא אחרת:

אמנם ארוויח לן מעכ"ת במה דאייתי לן דברי התוס' שמזה נתחזקו מאוד דברינו מ"ש לדון נגד דעת האחרונים הנ"ל וטעמם לחלק בין כהן לישראל שכבר מבואר הוא בהכרח גמור דגם רבותינו בעה"ת ז"ל חולקי' ע"ז. מה שנראה מדעתם דעיקר החשד הוא מצד חיוב הטיפול המרובה ולא משאר הנאות ודמשו"ה ישראל נאמן טפי כיון דאין עליו טורח הטיפול דא"כ מעיקרא לא הוי ק' מידי קושייתם דהכא בבא לישראל מיד הכהן שמכרו לו הרי ג"כ טורח הטיפול עליו וכה"ג הרי א"נ ככהן ומזה מוכרע בהכרח גמור דהתוס' לפי ס"ד זו אית להו טעם אחר מה דישראל לא נחשדו ולא תליא מילתא בהא. וזה ברור ופשוט. ואמת שלפ"ד האחרונים הנ"ל מתייתבא הסוגי' דתמורה ברווחא טפי:

ומ"ש עוד מעל' קו' אחת בסוגי' דבכורות באמת בזה כיוון לדעתי ואתי הי' כששלחתי התשו' ליד מעכ"ת וישבתי לנכון והי' כתובה בשילהי מכתבי וגם אמרתי ברבים בדרך חדוד ביישוב קו' התוס' החמורה בש"ק בישיבה אמנם מנחיצת הבי"ד השמיטו המעתיק והנני עתה להעתיק לכבודו דברים כהויתן כאשר אמרתי לפני חכמי פ"ק ובני הישיבה צ"ו זה איזה שבועות ע"מ שנתקשו התוס' לר"ח דס"ל דישראל א"נ על ס' בכור תיקשי' לי' קו' הש"ס דלר"מ דס"ל החשוד ע"ד לא דנו ולא מעידי' ס' בכור ביד ישראל:

ואמרנו ליישב בצירוף דקדוק אחר שדקדקנו בלשון הש"ס דלכאורה הוא שפת יתר מה דמייתי כל עיטרא דר"י במאי דאמר כל שחליפיו ביד כהן פטור דהא כל עיקר הוכחתו אינו אלא מר"מ דמחייב ואי שרצה להביא המשנה כצרתה הי' לו להעתיק כל המשנה ולכן אמרתי דבדיוק גדול הוכרח להעתיק ג"כ דברי ר"י ודוחה עיקר הוכחתו דלכאורה איכא למידק דמנ"ל לאוכוחי מהתם דלמא מיירי בשאין ידוע שיש לו מבכרת בביתו ונאמן במיגו שלא הי' מודיע גם עתה וכדלקמן בגמרא דכה"ג נאמן (והיא כקו' מעל"ת ני') ואי דלא היה רוצה לגזול את הכהן את האחד המגיע לו ממ"נ מ"מ הא הי' בידו לתנו לכהן א' מהם. לא מיבעיא לפירש"י דלעיל בפי' דמיירי בזמן שאין בהמ"ק א"כ הרי לא היה צריך כלל להודיע המאורע לכהן דבלא"ה לא יקרבנו ואף את"ל דיש איזה נפקותא בין וודאי לספק וכן לפי' השני שברש"י דמיירי בזמן שבהמ"ק מ"מ הרי הי' בידו לתנו לכהן בתורת ס' בכור ולא להודיע שנולדו שנים כא' והרי הו"ל מיגו מעליא. אמנם לר' יוסי וודאי דל"ל מיגו זה דאל"כ לא יפטור מן המתנו' מן השני' דכיון דפטר לי' מטעם כל שחליפיו ביד כהן והו"ל כמוכרו לו הכהן וזה שייך [דווקא] בהודעה אבל לא

בסתם אבל אכתי הרי מתנית' לא מוכח מידי דלר"מ דל"ל ההוא סברא וחייב גם עתה במתנו' וא"כ לא נ"מ מידי בהודעתו ושפיר הו"ל מיגו. ולכן נראה דקו' הגמרא אזלו הכי דכיון דפליגו ר"מ ור' יוסי בחיוב המתנו' ור"מ פליג אר"י בסברתו ול"ל דכל שחליפיו ביד כהן פטור א"כ משמע להדי' דבהאי גווני ממש דפטר ר' יוסי ממתנו' איהי מחייב לה והרי לר"י ע"כ מיירי בגוונא שהודיע לכהן בשעה שנתן לידו הס' בכור דאל"כ לא הוי בלא"ה חליפי' ומכירה כמש"ל ובההיא גווני עצמו מחייב ר"מ ואהא שפיר פריך דכל כה"ג לא משכחת לר"מ דלישתרי לישראל בלא"ה דכיון שכבר הודיע אזי (מהו דלר"מ לא היה תועלת בהודע' זו אבל יהיה איך שיהי' כיון שכבר נעשה מעשה והודע' לשעתו) א"כ עתה לאו כבר לאו בר חיובא דמתנו' הוא דהא א"נ כיון דאזיל לי' המיגו ובזה מדוייק היטב לשון הגמרא מה דמיית טעמא דר"י דאל"ה הוי ס"ד למימר טעמא דר"י בגוונא אחריתי וכדס"ד דש"ס לעיל דס"ל בכל ס' בכור פטור מן המתנו' כ"ה דלא ליתי' למישרי בגיזה ועבודה, ולפ"ז לא הי' צריך הודע' כלל גם לשעתו או איזה טעם אחר כה"ג ולכן מיית הך מימרא דר"י דכל שחליפי' ביד כהן (וגוף הקו') דמינה מוכח דטעמא דר"י מיוסד רק על זה וע"כ מיירי שהודיע לכהן וממילא מוכח מר"מ דעלה קאי דנאמן על ס' בכור ודו"ק. כי זה יישוב נכון וברור:

אמנם ביישוב קו' התוס' הנ"ל הוספתי ע"ד פלפול דעדיין ליתא להוכחה זו כ"א כשנאמר דמיגו למפרע לא אמרינן דלדעת קצת הפוסקים ויש מהסוברי' כן בדעת הרא"ש ז"ל שהוא מכללם א"כ אכתי לא הוי מוכח מר"מ מידי שהרי באמת לדעת ר"מ דמחיי' במתנו' בכ"ע אין לו תועלת בהודעתו לכהן ואי בעי לא הוי מודיע לו והו"ל מיגו מעליא. אלא לדידי' דבמקרה אירע שהודיע ולא לכוונה להרויח לעצמו וא"כ לדידהו לא בטיל המיגו גם לאחר זמן ונאמן גם עתה במיגו למפרע והדק"ל דא"ז הוכחה דלר"מ נאמן בעלמא. אמנם כל יסוד דעת הפוסקי' מההוא דשליש דנאמן גם באיתחזק בי דינא מטעם מיגו דאי בעי קלתי' דל"ל דשליש עדיף טפי יעיי' בתשו' מהר"א ששון סי' ובש"ך רסי' נ"ו. והנה ר"נ סובר התם דא"נ גם בשליש באיתחזק ב"ד דלדידי' וודאי דמכ"ש דלא מצינן בעלמא מיגו למפרע ולדידי שפי' אזיל שקיל וטרי דש"ס דמוכח ממשנה זו דישראל נאמן וע"ד שכתבנו כיון דפלוגתי' דר"מ ור"י ע"כ כשהודיע מעיקרא לכהן מס"ב שיש לו בביתו א"כ הרי גם לר"מ הו"ל מיגו למפרע עכ"פ אבל ר"ח י"ל דס"ל כהלכתא לדעת הפוסקי' דמיגו למפרע אמרינן לכ"ע כמו בשליש ולכן לא מוכח מידי מר"מ לדידי' הוא מיגו מעליא דלא הי' מודיע לכהן מעיקרא כיון דלא מרויח מידי בהודעתו ונאמן הישראל בתורת מינו ובעלמא באמת לא מהימן. ודו"ק. ועוד י"ל עד"א ואם כי הוא דרך פלפול

אבל ביישוב גוף הקו' הוא דרך מרווח וגם בדיק לשון הגמרא מה דמייתי מימרא דר"י כל שחליפיו נכון מאוד לדעתי:

ומ"ש מעכ"ת נ' על מ"ש בפירש רש"י בביצה דף כ"ו והנה מתחלה העתיק דקדוק הגאון מוהרמ"ש ז"ל ומ"ש ליישבו אינו נוגע לענינים בשגם כי גוף דקדוקו אין מן הצורך לדחוק עלי' בלא"ה פירש"י נכון ע"פי פשיטא דמסתמא אין בא לשאול על מום כ"א הכהן דלישראל לא איכפת ליה כיון שאין שלו יעיי' בתוס' בתמורה דף – וכן השיב בהשקפה ראשונה חתני המופלג נ':

ועוד י"ל ע"ד שכ' הגאון מוהר"ץ ז"ל בתשו' שם לענין א' בסברא א' דאי נימא דמטיל מום בבכור בזה"ז דרבנן כיון דל"ח להקרבה וכמבואר במס' ע"ז דף ((ועמש"ל בתשו' סי' -- בדין זה יעיי"ש) א"כ בשוגג ואומר מותר י"ל דלא קנסו רבנן שוגג אטו מזיד וממילא דלא קשה גם קו' מוהרמ"ש ז"ל ויהיה איך שיהי' כבר כתבתי כי אין זה נוגע לתשו' דלעיל:

אמנם אני תמה על דבריו על שהרחיק פירושו בדברי רש"י ז"ל מ"ש שהוא מום ניכר וגם נראה מדברי' שהבין בדעתו כוונה מה שלא עלתה על לבו שדיוקו הי' על תיבת לעולם בדברי רש"י ושלפי תי' דייקי בתיבת לעולם שהוא ניכר להמון העולם וע"ז כ' לתמו' וז"ל שאם הי' כ' בפירש"י שניכר הוא לעולם הי' ניחא אבל ברש"י כ' בהיפוך ואני לא אדע מי הביאו לידי כך להסב דעת לכל אלה ומעולם לא עלה על רעיוני דקדוק זה. והנה בהעתיק אשר נמצא תחת ידי זה לשונו. ועוד יש לדקדק וכו' פרטה קרעה וכו' שמום זה ניכר לעולם שמי הכריחו לזה שהוא ניכר שהרי כיון ששני' הוא במשנה וודאי היא מום עכ"ל. והרי שלא דקדקנו כ"א על הוספתו שהוא ניכר וכן בסיום דברינו שם לא נאמר כ"א על שפת יתר ברש"י ע"ש שהוא ניכר. וע"ז סובבים והולכי' כל דברינו ולא ידעתי אם המעתיק הוסיף מה שלא צויתיו או שמע"כ לא דקדוק היטב בדברינו:

וגם בזה נוטה מעכ"ת לדוחק מאד לפרשו דרש"י ז"ל קאי אהא דלעיל דדלי' רבא לעיני' ואני תמה מאוד על מה שנלחץ בדוחק הזה לומר שעתה יפרש רש"י ז"ל מה דנקיט הש"ס מעיקרא וגם הוא ללא צורך דאטו בראי' מועטת לא יכיר המום וירגוש גם אם אינו ניכר היטב. ובפרט כי גוף סברתינו הוטב בעיני' מאוד אם כי פקפק בלשון הרב"י ז"ל אבל כ' כתבנו שמה שעכ"פ בדעת שארי הפוסקים היא הכרעה נכונה מאוד. וא"כ נוכל להעמיסו לנכון לדעת רש"י ז"ל וא"כ מה לנו למשבק פיתחא רבה ולמיעל בפתחא זוטא ופירצה דחוקה:

ועמ"ש מעכ"ת לדחות קו' הגאון מוהרר"ץ ז"ל. הנה עיקר קו' גם בעיני לא מצאה חן ואני לא השתמשתי בדבריו לגוף הפי' בדברי רש"י ז"ל כ"א אחר כן לדרך פלפול ותוספת

סלסול הדברים ולמען חבת הקדש ליישב דברי מוהרי"ל ז"ל אבל בגוף פרושו בכוונת רש"י א"צ לכ"ז. וגם במה שרציתי ליישב קו' תוס' בבכורות אליבא דרש"י ז"ל היא באופן שא"צ כלל לתי' התוס' במקומו. ובעיקר קו' הגאון הנ"ל כבר רמזתי שם דכוונת התוס' למ"ש רש"י דכל שמוחזקין שהוא בכור תו יחשדוהו בזה עצמו מה שלא בא לפני חכם שהוא הטילו עיי"ש דף ל' ע"א בד"ה וזה כוונתם שיתגלה הדבר. וע"כ עידי בשחק נאמן כי אתי היתה קושייתו ושלחתי:

תשובה ג

פה באניהארד בעזה"י יום א' חנוכה תקפ"א לפ"ק (תשובה להרב ה"ה מוהרר"א גע"ק שוועריין נ"י)

ע"ד אשר עוררנו רומכ"ת נידן הערות מרן הגאון מפראג ז"ל בספרו נוד"ב ח"ב בדין קבעו ולבסוף חקקו לפסול בכולו ושאוב למ"ד מה"ת ובתוך הכלי לכ"ע מאז בא לידי ספרו ונמצא בו דברים האלה לדון דבר חדש כזה מאוד נתעורר לבי לתור ולראות המראה אשר ראה יח' זק' א"ל והי' קשה בעיני אשר לא שערוהו ראשונים ואחרונים' לבארו בפירוש במלתא ושכיחא טובא וגמרתי בלבי לשנות פרק זה לכשאפנה ומבגידת הזמנים וטורד לימודי אחרים לא עלת' בידי ועתה בבוא דברי כ"ת אמרתי עת לשלם נדרי לשנות פרק זה ומצאתי כי לא יחוד הגאון בדבר זה וכבר קדמוהו כפי המובא בס' סדרי טהרה בשם רבינו מוהרח"ש ז"ל בתשו' ואין ספרו ת"י גם ראיתי להגאון החסיד מוהר"א מווילנא זצ"ל בבאורו על יו"ד גם הוא דחה דברי רמ"א מסוגי' דב"ב והן אמת כי הסוגי' מבוארת לכאורה כדבריהם אמנם עכ"ז דברי הראשונים מבוארים להיפוך ובפרט בטו"ז ורא"ש לענין גיגות ודברי רשב"א במקוה שבגג ומה שרצה הרב ז"ל לפרש דבריהם להמסכימים לשיטתו במחכ"ת א"א להלום כן בשום אופן כמבואר למעיין והראי' שהביא רומכ"ת מהך דשוקת דפרה ודפה דמקוואות ראי' נכונה היא והוא מבואר ג"כ בדברי הרא"ש בתשו' כלל ל"א סי' א' שע"ז נשען הרא"ש בפסקו בדין גיגות ועיי"ש. ואני מוסף כי כן מבואר עוד בהרא"ש בפרושו למקוואות פ"ו משנה א' בדין עוקת שבמערה דכל שקבעו ואח"כ חקקו לאו כלי הוא לענין טבילה אלא דבעי צירוף כ"ש פה כשאין בה שיעור וכ"כ הר"ש שם מבואר אמכם עכ"ז טעמא דמילתא לא ידענו לדחות סוגי' ערוכה מב"ב מבלי הנדע:

והרב בעל טו"ז באו"ח סי' קנ"ט ס"ק ח' ברצותו להישיב על פסק האגודה ורמ"א ז"ל באבנים שנקבעו בכותל לענין נט"י הביא ג"כ סוגי' זו כצורתה דלענין שאובה דרבנן

מקילינן לחשוב מחובר לקרקע כקרקע אף שאינו מן הדין ורצה לומר דכ"ש שיש לחשבו כלי בדרבנן (ויבואר יישוב קושייתו לקמן אות י"ב) וכן ביו"ד סי' קצ"ח השיג על מהר"ם פאדווי ז"ל מסוגי' זו אמנם ביו"ד סי' כ"א הניח דברי הש"ע כהווייתן ולא הזכיר מזה וצ"ע:

ואומר אני כי דרכו של הרב ז"ל גם בסוגי' דב"ב עצמה ק' להולמה גם לפ"ש הסוברים דכולו שאוב דרבנן שהרי הפוסקי' האלה אינהו דמפרשו להך דצנור בכולו שאוב כמבואר בדבריהם ברשב"א וחי' הרמב"ן וכל סייעתם וע"ז כשענו דדחיקא להו לפרש כפי' הרשב"ם דמיירי בג' לוגין אלא מסתמא מיירי בכ"ע כמבואר בלשונם וא"כ למסקנא איך משני שאני שאובה דרבנן שהרי אכתי איכא פסול אחר אי מיירי בכולו שאוב דהא אין הווייתו ע"י טהרה שהרי לענין קבלת טומאה דהוי מלתא דאורייתא כתלוש יחשוב וממילא המקוה פסולה. ואף די"ל דמיירי בממשוך ממעיין מ"מ הא הרשב"א שהוא ראש המדברים בזה בדין דכולו שאוב איהו ס"ל דגם בממשך ממעיין צריך שיהיה הווייתו ע"י טהרה כמבואר בסעיף מ"ט. ולא מבעיא למ"ש התי"ט פ"ב ממקוואות משנה ג' ליישב קו' הרא"ש שנתקשה על שיטה זו דכולו שאוב דרבנן מהך דזבחים דבעי הווייתו ע"י טהרה דבאמת אינו כשר בכולו שאוב כ"א ע"י כלי גללים וכה"ג דאין מקבלים טומאה (והוא כדברי הר"ש והר"ן) וא"כ לדידי' מקוה זו פסול תורת איכא בה ואיך מהני קבעו וסוף חקקו. אלא אף אם נאמר בשיטת שאר הפוסקים שהכשירו כולו שאוב מהתורה ולא חלקו בין כלי לכלי דס"ל באמת דגם הווייתו ע"י טהרה בטבילת נדה אינו אלא מדרבנן ומתרצים קו' הרא"ש בדרך אחר מ"מ לא א"ש שינוי דש"ס שאני שאובה מדרבנן דאכתי תקשה אמאי לא מיפסול משום דאין הווייתו ע"י טהרה כיון דמקבל טומאה כשאר תלוש ואף דפסול זה ג"כ ליתא אלא מדרבנן מ"מ בזה א"א לנו להקל מטעם דרבנן כיון דפסולו מוכיח עליו והו"ל כתרתי דסתרי אהדדי דלענין טומאה עוד טומאתו בו כתלוש ולענין מקוה נכשורו ומעיקר כל תקנת חכמים שתקנו שלא יהי' הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה ויש ללמוד דבר זה דכה"ג שתלוי' האיסור דרבנן בדבר הנוגע לדאורייתא ואיכא תרתי דסתרי דלא מקלינן משום ס' דרבנן מדרבנן מדברי הה"מ פ"ו מהל' עירובי' שכ' שם בטעם דברי רבינו דבערב בתרומה וס' נטמאה דלא מקלינן משום ס' דרבנן לקולא אף דעירוב עיקרו מדרבנן מ"מ כיון דבעינן סעודה הראוי לאכילה ובאכילתה איכא ס' תורה וד"ל לחומרא הו"ל כאלו וודאי אינו ראוי לאכילה ולא הו"ל ס' עירוב ועי"ש:

ולפי דבריו וודאי דגם כאן הרי לפנינו דמקבל טומאה ואין הווייתו ע"י טהרה. אלא שנלענ"ד דאף להחולקי' שם ע"ד רבינו ז"ל ומקלינן משום ס' עירוב היינו בספק במקרה

שיש לספק באמת שטהורה הוא ובדאוריי' לא אחמרו בה אלא משום ס' שמא הוא טמאה. ובכה"ג י"ל כשנוגע לעירוב דרבנן תלינן להקל ולומר שבאמת טהורה היא והרי ראוי לאכילה ואף שמחוייבי' להפריש מאכילתה מספק מ"מ י"ל כיון שבעצמותה טהורה היא אלא דאנן הוא דלא ידעינן לה הו"ל כסעודה הראוי' וקונה העירוב. (ודמיון לזה מצינו בתוס' פסחים דף כ"ט ע"א ד"ה אין פודין וכו' ובזבחים פרק התערובו'. לענין בכור ס' טריפה דלא מיקרי א"ר לאכילה משום ס' כיון שאם הי' ידוע וניכר הי' שרי עיי"ש ואף שיש לחלק קצת אבל אחר העיון היטב דברים אחדי' הם. ודו"ק) אבל הכא דהא דמקבל טומאה הוא משום עיקר הדין דמדמינן כתלוש וכל זה דמשוינן לה כמחובר הוא חוץ לדינא הראוי וכמש"ל בשם הטו"ז ז"ל. וא"כ האיך נקיל בדרבנן בהפוך מד"ת במה שהוא מדינא והרי וודאי מקוה זו כשנעשה ע"י דבר המקבל טומאה וזה ברור. ואין להתעקש בזה כ"א ע"צ הדוחק. וסבר הייתי לומר בפשיטו' דלק"מ די"ל דצינור זה נעשה ע"מ לשמש הקרקע דאינו מקבל טומאה ודומיא דצינור דחשוב [בפ' י"א מש"ב] דכלים בין הנך דנעשה לשמש והתם מהני אף למ"ד דאינו כקרקע כמו שיבואר לפנינו ועיקר השקל וטרי' בגמ' רק לפוסלו משום שאוב דאפי' בנעשה לשמש נמי פוסלין המקוה כמבואר ולכן שפיר משני שאני שאובה דרבנן:

(ג)

הן אמת שראיתי להרב בעל סדרי טהרה בסי' קצ"ח שנתקשה על רבינו הרמב"ם ז"ל שהעתיק המשנה דפ' י"א דכלים לדינא דכל שנעשה לשמש אין מקבל טומאה שהרי איהו פסוק כרבנן במחובר לקרקע והניחו בצ"ע. מבואר דעתו דתליא הא בהא ולדעתי זה אינו שהרי בשנעשו לשמש הרי אינו מקבל טומאה אף שלא בשעת חבורו וכמ"ש הרא"ש בפ' י"א דכלי' באונקלי שבכותלי' דמיירי שלא בשעת חבורו דאל"כ בלא"ה טהור משום דמחובר לקרקע וכ"כ התוי"ט במשנה [ב] פ' י"ח דכלים דהא דחשוב הנהו דטהורין אף קודם שנקבעו ע"ש ויעוי' עוד בזה ביו"ד סי' שע"א בטו"ז ונה"כ שם (ובאמת שמה שכ' בפשיטות דמחובר לקרקע כקרקע צ"ב שהרי קיי"ל כרבנן דאינו כקרקע ולקמן נבאר עוד בענין זה לדינא) עכ"פ משמע דלא מודו במה דמחובר וא"כ אף לרבנן מ"ע בנעשה לשמש ויודים ולק"מ קו' הרב על הרמב"ם. ואמת שגם בלשון התוס' והרע"ב שם פקפקו בלשונם בפ"ח [מש"ט] בד"ה פורנא. ששינו את טעמם שהרע"ב כתב רק טעם שנעשו לשמש והרב בעל תוי"ט הוסף בסוף דבריו ולא טומאה התורה במחובר לקרקע שאינו משמש אלא עם הקרקע משמע דתרתי בעינן. ואולם בפרק כ' דכלים [מש"ד] כ'. הרע"ב ז"ל ולא אמרינן מחובר לקרקע הקרקע אלא כשהוא מחובר לקרקע מתחלתו

ועד סופו או נעשה ע"מ לשמש משמע דעכ"פ צריך שיהי' מחובר אלא שאין צריך שיהי' מחובר מתחלתו בנעשו לשמש (וכהנה רבות נתעורר לי סתירת בפ' ובפי' הר"מ והר"ש בשוטטי בענינים האלה וק' לפורטם ולהעמידם על מכונם מעומק הענין והמושג ובפרטות כי אינו נוגע לעניני' כעת וכמו שיבואר) ויהי איך שיהי' בנעשה לשמש ומחובר אף שאין מחובר מתחלתו וודאי דסגי לכ"ע וא"כ הרי עכ"פ קו' הרב לק"מ. ואולם נראה שדעת הרב בעל סדרי טהרה אם כי לא נעלם ממנו דברים האלה דבנעשה לשמש טהור אף כשלא נתחבר עוד כמ"ש התוי"ט וכדמוכח נמי מהך דאונקלי. עכ"ז ס"ל להרב דכל זה למ"ד דמחובר לקרקע כקרקע דמי והרי עכ"פ בשעת חבורו יהי' כקרקע וכיון שנעשה ע"מ כן הו"ל כאלו דבוק ומחובר בו דאז הו"ל כקרקע. אבל לרבנן דאף בשעת חבורו אינו כקרקע א"כ לא יועיל מה שנעשה להדבק בארץ ולשמשו כיון שאינו מחובר ע"י כן. זה נראה ביאור כוונתו של הרב בעל סדרי טהרה ז"ל:

אבל גם זה אינו מוכרע דנראה דנעשו לשמש אין טעמו משום דמחובר לקרקע כקרקע אלא משום דאין כלי השתמשותו כ"א ע"י הקרקע הו"ל כאלו גם הקרקע חלק מהכלי כיון שמסייעתו לשמשו וכלי אדמה אין מטמאי'. ועיי' ברא"ש כלל ל"א סי' ז' דמשמע נמי הכי והיינו טעמא דיתדות האהלים בפ' י"ד משנה ג' דטמאים אף שמחוברים כיון שתשמושם לדבר המטלטל וכמ"ש הרע"ב שם (וצריך לחלק בין הך דהכא ובין אונקלי שבכותלי' דהתם הכותל מסייע להשתמש) ולכן נראה דאף אם מחובר לקרקע אינו כקרקע מ"מ נעשה לשמש טהור וממילא דשפיר העתיק הרמב"ם המשנ' דאתי' ככ"ע וכדפרישת:

נחזור לענינינו דבהך דצינור הי' נראה בפשיטות לפרש דמיירי בנעשה לשמש דומי' דמתני' דפ' י"א דכלים ולכן שפיר משני שאני שאובה דרבנן עד שלא ניתן בעיני לכתוב מרוב פשיטתו דרך קושי' ותי' ע"ד הרב נו"בי' ז"ל. אולם אנכי הרואה כי לא כן פירשו הראשונים ונטו מדרך זה והוא מבואר בלשון הר"ש ז"ל בפ"ב ממקוואות שאחר שפלפל הרב ז"ל בדין כולו שאוב אי הוא מהתורה או מדרבנן וצדד בראיית לכאן ולכאן והעלה לחלק דע"י כלים המקבלי' טומאה הו"ל כולו שאוב ופסול תורה משום דאין הווייתו ע"י טהרה ובכלי גללים היא דהוי דרבנן והוא כדברי התוי"ט ז"ל וחזר והקשה מהך דב"ב דמוכח דכולו שאוב דרבנן עד שהוצרך לדחוק דמשמע לי' דמיירי גם בשלשה לוגין וע"ש. ואי איתא מעיקרא לק"מ די"ל דמיירי בכולו שאוב ונעשה לשמש והווייתו ע"י טהרה וע"ד שכ' לעיל. וכן העתיק הר"ן ז"ל בה' נדה דברי ר"ש אלה כהווייתן ולא פי' כנ"ל. ושוב אחר זמן מצאתי להגאון מהר"י מפראג בתשו' סי' ק"ט שפלפל בזה עם השואל וסוף דבריו דצינור דמיירי בברייתא הוא נעשה שלא לשמש הקרקע כיון

דמיירי בעשוי' לקבלה ולפי דבריו הדרא קו' לדוכת' (ואולי זה כוונת הר"ן והר"ש שלא רצו לפרש בנעשה לשמש מטעם הרב ז"ל) והרי הרב ז"ל אומר כן בתשובתו סי' קמ"ב שלדעת האומרי' דכולי ניחא הסוגי' ועיי"ש. והרי גם לשיטתו שאר פוסקים דמוקי לה לכולו שאוב אף לפי המסקנא לא מיירי אלא בג' לוגין הוא דוחק גדול לענ"ד:

אלא שבדברי הר"ן ורש"י ז"ל י"ל דאינהו לא קשי' להו אלא אריש הסוגי' דפריך ומי איכא שאובה דאורייתא שהרי אכתי הו"מ לאוקמי בנעשה שלא לשמש ומשו"ה הוצרך לדחוק דקו' הש"ס דעכ"פ בג' לוגין בכל ענין הוי דרבנן אבל למסקנא א"צ לאוקמי דווקא בג' לוגין וי"ל דמיירי בנעשה לשמש. ועדין לא יומלט מדוחק:

(ד)

וראיתי להגאון בעל נו"בי' שהעתיק דברי בעל עצי אלמוגים ז"ל שתפס לו שיטה אחרת בכל זה ודעתו דבחקקו וסוף קבעו ג"כ הו"ל כמחובר מן התורה ומדרבנן דגזרו בי' ובשאובה דרבנן לא אחמרי כיון דברוב הפעם הוא מדרבנן אוקמי אד"ת דבכל ענין הו"ל הקרקע ע"כ דברי הגאון ז"ל כפי שהעתיקם הרב הנ"ל. והנה לפי דרך הרב ז"ל אכחת לן חדא דבמסקנא שפיר משני שאני שאובה מדרבנן כיון דעכ"פ אף לענין מילי דאורייתא לא הוי כתלוש אלא מדרבנן וא"כ הו"ל כדבר המקבל טומאה מדרבנן ולפ"ד הש"ך ז"ל.. בס"ק ע"ו וס"ק ק"ה י"ל דמיקרי הווייתו ע"י טהרה יע"ש ודו"ק:

אלא שדברי הרב ז"ל מלבד שעוד לא העלה ארוכה לכל דברי הפוסקי' מה שהוכשרו קבעו ולסוף חקקו גם לטבול בתוך הכלי הוא דבר תורה לכ"ע בכל פעם ולא שייך תירוצו של הרב ז"ל, ומלבד זה הנה הגאון נו"בי' הרבה לתמו' מכמה סוגי' הש"ס דמוכח מני' דתלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש מה"ת ובפרט גבי משתחוה לבית דאסרו בע"ז. ובאמת אם לא הי' לו להרב ז"ל ראיה אחרת כ"א מהך דמשתחוה לבית אינה תשובה נצחית לשיטתו של הגאון בעל עצי אלמוגי' כי אדרבה נמצא לו חבר רב מובהק והוא רבינו בעל כ"מ בפי' מהלכו' מעילה.. שרוצה להעמיס בדברי רבינו הגדול ז"ל דבע"ז הוא רק חומרא מדרבנן ועיי"ש. (ומה שנתקשה הלח"מ בפי' מהל' עירובין והרב בעל שע"המ בה' אישות מבואר אצלינו במקום אחר) ועיי' בירושלמי פ"ג דע"ז משנה.. שם. אמנם משמעות לשון הפוסקים אינו כן (ומדי שוטטו בענין זה נתעורר לי מקום עיון על רש"י ז"ל והר"ן במס' סנהדרי' פ' נגמר הדין דף מ"ז ד"ה קבר בנין דבנאו לע"ז אסור משום תלוש ולבסוף חברו. שהרי בש"ס שם דע"ז מבואר דלמ"ד כתלוש הוי משתחוה נמי אסור ובנאו הוא איסור אף למ"ד כמחובר דמי ועיי"ש מדפריך ממשנה לרב וי"ל בדוחק עפ"ד התורת חיים שם ועפ"י שיטת רבינו ז"ל הנ"ל ועדיין צ"ע:

ושוב ראיתי להרב בעל שעה"מ בפ' הנ"ל שעמד ע"ז עיי"ש) נחזור לענינינו דדברי הרב בעל ע"א שמלבד שאר הסוגיות שהביא הגאון מפראג עוד ק עליו הך דשוקת שהביא רומכ"ת ועוקת שבמקוה [שבמערה] שהבאתי לעיל אות א':

(ה)

אלא שלענ"ד גם דברי הגאון מפראג ז"ל דרכו נסתרה ממני בהשגה זאת שנראה מדבריו שדין זה דמחובר לקרקע יהי' כל דינו דומה לתלוש ולסוף חברו ולדידן דקיי"ל דבית הו"ל כתלוש בע"ז גם לכל מילי יהיה ולדידן וככותל בנין דהו"ל כתלוש לענין הכשר. וא"כ תקשי טובא ממשנתינו דאונקלי שבכותלי' דמשמע מינה משום שמחובר לכותל הו"ל כקרקע והרי הכותל גופא אינה כקרקע ודוחק לומר דאתי כר"א בשלמא אי נימא דכותל הו"ל כקרקע א"כ י"ל דטהור מטעם שנעשה לשמש הקרקע וכה"ג אף לרבנן טהור וכמש"ל אות ב'. אבל לדידי' קשה הא אינו משמש כ"א הכותל שהוא תלוש דדוחק לומר שאף הקרקע מסייעתם לשמושו. וכן קשה מכופת שנתנו בנדבדך [בפ"כ מש"ה] דכלי'. והרב מהר"מ פאדווי דעתו מינה להוכיח דכל שבנה עליו הו"ל מחובר לקרקע כקרקע אף לרבנן ע"ש והרי כל הבנין הנ"ל תלוש. וכהנה בכמה דוכתא קשה כן ואין לחלק כ"א בדוחק. ועוד יותר קשה מש"ס דב"ב גופא דמייתי ברייתא דדף של נחתומין לאקשוי' אברייתא דצינור דמחלק בין חקקו ובין קבעו כנ"ל וכ' רשב"ם ז"ל מדלא מפליג גם בכותל בין תקנו ולבסוף קבעו ואם איתא מה פריך הא החם לא שייך לאפלוגי בין תקנו וכו' כיון דלרבנן גם הכותל הו"ל כתלוש משא"כ הכא דקבעו בקרקע והוא קו' גדול. ודוחק לומר דעכ"פ הרי הכותל אין מקבל טומאה והו"ל דין מחובר לטהור ותו לשון הש"ס משמע דהו"ל דין מחובר לקרקע ממש:

הן אמת שבגוף דבר זה אי בית הו"ל כתלוש הוא מחלוקת קדום הובא גם בח"מ סי' צ"ה לענין שומרי' ושבועה והרב ש"ך ז"ל צווח ככרוכי' על הרמ"א וכתב דלא הוי בית כתלוש אלא באיסור ולא בממון ולכן נקנה בכל קנין כקרקע ע"ש. והמג"א בסי' תרל"ד בראה שמוכיח ומסכים לדעת הרמ"א ז"ל ובגוף דבריהם ביארתי במקום אחר אבל גם לפי דברי הש"ך אכתי טעמא בעי לחלק והרב לא ביאר לנו טעם הדבר ואנחנו לא נדע טעמן גם עה שנראה מדבריו לחלק בין כותל לבית אין הדברי' מוכרעי' לפענ"ד ועיין באו':

וראיתי להגאון האו"ת ז"ל גם הוא האריך בזה וסוף דבריו לחלק בין ע"ז דממעטין מחובר והרי ובעי דווקא מחובר מעיקרא כמו הר ואל"ה הו"ל כתלוש עיי"ש. ובאמת מצד הסברא דברי' נכוני' למבין וראוי למי שאמרו ובתחלת העיון היה נראה לפענ"ד עפ"י דברי' לסלק תלונות הגאון נו"בי' על הרשב"א והרא"ש שהוכשרו לטבול בכלי

שקבעו ובסוף חקקו שהרי בסל תורה הו"ל כתלוש וכ' די"ל כיון דלפי האמת אינו אסור אלא תוך כלי אבל בתלוש ולבסוף חברו תו לא הו"ל כמו כלי ודמי לשומרים משא"כ בש"ס דב"ב דמחלק בשאובה משום שהוא מדרבנן היינו משום דאי הוי שאובה דינו דאורייתא בכל מילי והיינו שבעינן דומי' דמעיין וי"ל דבעי דווקא מחובר מעיקרא והוי דומי' דע"ז דכתלוש הוי. ובזה רצוני עוד להרחיב הדברים וליישב ג"כ הך דשוקת שהובא מעכ"ת דהתם ג"כ דווקא כלי בעי וכן יש לחלק בטומאה וכן הראה לי כי גם בתוס' חדשי' דמקוואות העיר עד"ז. אמנם אח"כ חזרתי ושלחתי מאתי דרך זה כי מצאתי להר"ן ז"ל בחי' חולין בבעי' דרבא בתלוש וסוף חברו בשחיטה ובהא דקאמר בהכשר זרעים תנאי הוא דהרב ז"ל פי' דהך איבעי' דסברתו דרבא דהך מילתא דדרשינן מענינא דקרא ובע"ז בעי מחובר ממש דומי' דהר אבל בהכשר בעינן דווקא תלוש לגמרי דומי' דזרעים וע"ז סובב איבעיות בשחיטה ע"ש. ולפי דבריו יצא לנו דלפום סברא זו היה בהכשר דינו כמחובר והרי אנן קיי"ל דכתלוש דמי וגם הרב באו"ת ז"ל בעצמו הוצרך לכמה דחוקים ע"ש:

(ו)

ומה ששיירתי אני לעצמי דרך בהבנת דברי הפוסקים הוא לפענ"ד אחר העיון היטב דרך אחר מכל דרכו של הרב ז"ל. ותחלה אומר כי כל ההנחה שהניח הרב ז"ל דמילתא דרב דמשתחוה לבית שייך בפלוגתא דר"א ורבנן אינה הנחה קיימת והרי בכל הש"ס לא מייתי פלוגתא דר"א ורבנן להך דתלוש וכו' כלל. (ולא נעלם ממנו סוגי' דאצטרובל אלא שיבואר לקמן אי"ה או' י"ד) וע"כ שהם ענינים נפרדים וכ"א טעמו בצידו ומילתא באפי' נפשי' דפלוגתא דר"א ורבנן היא על שעת חבורו ממש דאפ"ה לרבנן לא הו"ל כקרקע לא מצד היות כבר תלוש אלא דלא אהני לי' חבורו מצד עצמו לעשותו (ואי פלוגתייהו בכל הדברי' המחוברים אם הוא כמוהו או דווקא כקרקע לא מצינו מפורש ויש לומר לכאן ולכאן וא"מ להאריך ולברר בזה) וכמשמעות לשונם כל המחובר וכו' אינו כקרקע אבל תלוש ולבסוף חברו דשקיל וטרי' בש"ס בכמה דוכתא אין בזה דווקא במחובר לקרקע אלא בכל מחובר שבעולם (שהרי באמת מצינו דין זה גם בשאר דוכתא דלא שייכא בקרקע כמו שן וצפורן לענין שחיטה וכה"ג (אי קרוי מחובר אם לאו הי' מחובר מעיקרא או לא איכפת לן כ"א במה שהוא מחובר עתה וזה דאמרינן התם תלוש ולבסוף חברו כתלוש הוא כלומר שהוליכין על מה שהיה בתחלה ונ"מ לכ"א למילתא כמו שיבואר לפנינו בס"ד. עוד אקדים מה שנלע"ד מדברי הראשונים גם אחרונים הבדל בין הענינים האלה והוא דתלוש ולבסוף חברו דל"מ חבורו נראה מכמה סוגיות הש"ס דל"מ אף חגורו

היותר חזק ואף בנין קבוע מסקנת הפוסקים בר' פ"ק דחולין. דהו"ל בית תלוש כמו כותל בנין ולענין הכשר זרעים וכה"ג אף באילן שנטעו פליגו תנאי בע"ז ובבטולו ג"כ פסקו לחומרא כמבואר פ"ק דחולין ואכ"מ להאריך ולבארו אבל פלוגת' דר"א ורבנן דפליגו אי חבור הו"ל כקרקע נראה דלאו בכל ענינים המחוברים פליגו ואיכא מילתא דקבוע דמודו בי' רבנן דחשוב כקרקע ומכ"ש בנין כותל ובית וכה"ג. וראי' גלוי' לזה שהרי עיקר מחלוקתם נובע ג"כ מההוא דמוכר את הבית מה שמכר עמו ובהא ג"כ טעמו משום כל המחובר לקרקע כקרקע והרי בהך מילתא דמכר לא יעלה ע"ד שום ב"א שהבנין קבוע וכותל בנין וכה"ג שלא יהי' נמכר בכלל בית והרי כמה דברי' שמבואר שם דמודו בי' רבנן לר"א א"כ ע"כ בהא מודו רבנן דהוי כקרקע וא"כ י"ל דה"ה בכל מידי דנ"מ בין מטלטלי' לקרקע לענין טומאה וכה"ג ואף דבש"ס דחו שם בסוגי' ומחלק בין מכר לשאר מילי אליבא דר"א משום דמוכר בעין יפה מוכר וא"כ הרי אין להוכיח ממכר מ"מ הרי עכ"פ ס"ד דש"ס דמכר דמי לשאר ענינים וא"כ בס"ד זו ע"כ דגם רבנן במה דמודו במכר ה"ה לשאר ענינים ודינם התלוי' בקרקע א"כ אף למסקנא דמחלק הש"ס אליבא דר"א היינו בדברי' שאינם קבועים דלרבנן במכר אינם כקרקע אבל במידי דגם רבנן מודו לר"א במכר והו"ל כקרקע לכ"ע וודאי קיימינן בסברא הראשונה ומהיכי תיתי לחלק ביניהם בלי הכרע, ודבר זה נהוג בכמה דוכתא בסוגי' הש"ס, וזה ברור:

(ואמת שהרשב"ם ז"ל הרגיש בזה בדף ס"ח ע"א וחליקו שם אינו מובן כמ"ש לקמן או' ..) ומלבד שמילי דסברא נינהו ויש להם הכרע ממקומו עוד הנה זה מבואר בכמה פוסקי'. ואם לא כן לא מצינו ידינו ורגלינו בבהמ"ד שהרי אנן קיי"ל כרבנן ואולם הרשב"א ז"ל בתשו' כלל ל"א סי' ד' ע"ד הסילונות של מתכות הקבועים בארץ כ' שאין לחוש שהם מקבלי' טומאה. חדא משום שנעשו לשמש ועוד שמחוברי' וטמוני' בארץ וכל המחובר לו הרי הוא כמוהו ע"ס שהחליט כן בפשיטות וכ"כ כל הראשונים והרמב"ן בתשו' והעתיק בטוש"ע מבלי חולק ואם הם העלימו עין דקיי"ל כרבנן דר"א בדין מחובר לקרקע אלא שהדברי' מוכרעין דגם בכה"ג רבנן מודו ולא פליגו אלא בצינור וכה"ג אבל במידי דבנין קבוע לא פליגו עלי'. ורבינו תשב"ץ סי' נ"ו ח"ב כתב ג"כ כדברי הרא"ש ז"ל על הסילונות שהם בטלים לגבי הארץ ובתכ"ד סיים דבצינור פליגו ר"א ורבנן וקיי"ל כרבנן ע"ש. וזה ראי' שאין עלי' תשוב':

(ז)
אלא שהדברים צריכי' עוד ביאור שהרי למה שביארנו דבדין תלוש ולבסוף חברו ל"מ אף קביעות גמור א"כ עה יועיל כה"ג דמודו להו רבנן לר"א דהוי כקרקע מ"מ הרי דין תלוש עלי' משום תלוש ולבסוף חברו וע"כ דלא הוי כקרקע:
ואומר אני שאין זו סתירה. ואף מ"ד תלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש ומשתחוה לבית אסרה לא יחלוק ע"ז דהו"ל בית כקרקע ע"י חבורו עתה אלא דס"ל דהו"ל כתלוש היינו במילתא דאף בקרקע אין דינו חלוק משאר דברים כ"א מצד היותו מחובר לא מצד שם קרקע עצמו אלא מצד שהוא מחובר והקרקע עצמו משתנה דינו אם יקרא תלוש כמו בע"ז גם בית הו"ל כתלוש. כלומר דניהו דהחבור משוה שם קרקע אבל הרי היא כקרקע תלוש לכן בע"ז דהקרקע אינו נאסר הוא מטעם שהוא מחובר וכשהי' תלוש מתחלה ס"ל לרב דגם דינו כתלוש אף שנתחבר אח"כ ולא עדיף מה שמחובר לקרקע מקרקע עצמו. ולא מיבעי' לשיטת רבינו ישעי' שהובא בטור יו"ד סי' שס"ד לענין קבר דג"כ אינו נאסר אלא במחובר בקבר בנין ומשום תלוש ולבסוף חברו וכמו בע"ז כמבואר בסנהדרין דף ע"ז ע"ב. וס"ל לר"י דבקרקע עולם אינו נתלשה וחזרה ונתחברה דאסור דמשום תלוש ולסוף חברו וכן דעת כמה ראשונים. ועיי' בש"ג פ' נגמר הדין. עיי"ש. שהעמיס כן בדעת הסמ"ג ז"ל ורצה לנטות כן דעת הרמב"ם וכן דעתו נוטה והמרדכי בשם ר"י במגילה ס"ל ג"כ כן דלדדהו וודאי גם בע"ז בכה"ג אסירה הקרקע וא"כ הרי לפנינו דבקרקע עצמו שייך דין תלוש ולבסוף חברו א"כ גם בית אף דהו"ל כקרקע דינו כקרקע כתלושה ולא עדיף מינה אלא אף לפי דעת הטור שחולק שם וס"ל דבקרקע עולם אף תלוש ולבסוף חברו לא נאסר מ"מ הרי באמת טעמא בעי שהרי אינו חולק על דינו של ההר"י להתיר בתלוש ולבסוף חברו אלא שכ' שלא מצינו כן בקרקע עולם ע"ש ונראה טעמא דס"ל דלא שייך הך מילתא דתלוש ולבסוף חברו בעפר וקרקע עולם דדבר זה שייך דווקא בדבר שנתחבר ע"י בנין. וכל א' דבר בפני עצמו אלא שמחוברים זה לזה וניכר שאינו מתולדת הראשון רק נתחבר ע"י אמצעות דבר אחר המחברו. וזה דאמרי' ולבסוף חברו אבל עפר וקרקע עולם כשחברו יחד לאחר חבורם נעשו כגוש אחד ממש והקרקע עולם וחבורו כקרקע עולם הם שהרי לא הי' מחוסר אלא חזרה למקומם וכשחזרו למקומם הו"ל כגוף הארץ וכאלו לא נתלשו כלל ומשו"ה לא שייך דין דתלוש ולבסוף חברו כיון שלא נתחבר באמצעות דבר אחר ואחד באחד יגשו. משא"כ בבנין שאינו כמחובר מעיקרא. זה נראה דעת הרא"ש ז"ל והטור ומבלעדו זאת אין סברא אחרת לחלוק. (שהרי הם אינם חולקים על גוף דינו דתלוש וכו' והו"ל כתלוש בקבר אלא שכ' דלא מצינו דין זה בעפר) ומעתה

אף דלדידהו גם בע"ז בקרקע עולם כה"ג שנתלוש ולבסוף נתחבר הוי שרי. מ"מ אומר אני דא"ש הא דמסתחוה לבית אסרה והיינו אף למה שביארנו דרב מודה דהוי כקרקע כיון שקבעו בבנין גמור אלא דהו"ל כקרקע הלושה ולבסוף נתחברה כמש"ל. מ"מ ניחא דאין דינו בהא כקרקע עולם שנתלשה ולבסוף נתחברה דשרי בע"ז. דע"כ לא הו"ל כקרקע אלא במילתא דהקרקע מצד שמה דין אחר יש להם אז גם המחובר נקרא על שמו כמו במכר דתלוי' במה שנכלל בכלל קרקע. וכן בשאובה כמו שנבאר לקמן בשם אס"ז ב"ק דף ס"ז דעיקר תלוי אם שם כלי עלי' או שם קרקע. אבל הכא כיון דבקרקע גופא לא אהני לה שלא תאסור משום ההשתחואה לע"ז כ"א מצד שהוא מחוברת מעיקרא ואף לבתר תלושה אם נתחברה עוד מועלת חבורה כאלו לא נעקרה לשיטת הטור ז"ל. והרי המחובר בו אינו מחובר מעיקרא ודינו כתלוש. לכן המחובר נאסר דאף דע"י חבור קנה לו שם קרקע אבל לא קנה לו שם מחובר מחמת שהוא בצד מחובר. והאי כדינו והאי כדינו. ולא אמרינן אלא המחובר וכו' הרי הוא כקרקע אבל לא שיהי' תלוש כמחובר ואם הי' קרקע תלושה בצד וקרקע מחובר הי' כל אחד נידון כדינו אף אם הי' מחובר בו ולכן משתחוה לבית אסרה. וזו סברא נכונה וישרה מאוד למעיין היטב

(ח)

ובזה מבואר היטב מה שדן רבינו הרא"ש ז"ל וכן שאר הראשונים בהכשר הסילונות המחוברים בקרקע בבנין גמור שנתבטלו אגב הקרקע לענין טומאה בפשיטות גמור. ולא הזכירו פלוגתא דר"א ורבנן במחובר לקרקע גם לא מהך דרב דמשתחוה לבית אסרה והיינו כדפרישית דס"ל דפלוגתא דר"א ורבנן לא שייכא בבנין קבוע למחובר. ואף לרב דהו"ל כתלוש אף בכותל בנין. מ"מ מודה דהו"ל כקרקע אלא דלא הו"ל כקרקע מחובר וכיון שהוא תלוש ותפיסת יד אדם בו. אמנם כ"ז לענין ע"ז דתלוי' עיקר שריותא דקרקע מצד חבור ולא מצד אחר ובקרקע תלושה נמי שייך איסור ע"ז וכמש"ל במחלוקת ר"י והטור. אבל הכא לענין טומאה דהקרקע מצד עצמה אינה מקבלת טומאה ואף למ"ד תלוש ולבסוף חברו גם בקרקע עולם שייך פשיטא דאין עולה על הדעת שמקבל טומאה אחר חבורה. (והרי אפי' כלי אדמה אין מקבלי' טומאה) וא"כ א"צ המחובר בו כ"א שיקרא עלי' שם קרקע ולא איכפת לן בתלוש או במחובר ואין לנו לדון כ"א אם מועיל החבור להיות כקרקע וכיון שבדבר שקבוע בבנין מודו רבנן לר"א דהוי כקרקע וטהור וכמש"ל. וזה שכ' הרא"ש דכל המחובר לטהור כלומר שאין כאן לדין אלא אם מועיל חבור גם בקרקע והיינו פלוגתא דר"א ורבנן ואם הוא חבור גמור וודאי מהני וז"ב. ועמ"ש לקמן ע"ד הרא"ש שבכלל זה סי' א' לענין שאיבה וממילא דלא ק' ג"כ מה שהקשינו

לעיל מאונקלי שבכותלי' וכן מהך דדף של נחתומין שקבעו בכותל דחזינן דהכותל הו"ל כקרקע והרי במשתחוה לבית ל"מ אף כותל בבנין דלמ"ש הדבר נכון ע"ד שכתבנו דבזה אין חלוק דהו"ל כקרקע אלא במה דגם שם קרקע ל"מ אלא מצד היותו הקרקע עולם מחובר מעיקרא וכל כה"ג דהי' תלוש הרי הוא כדין קרקע תלושה ול"מ החבור לעקרו שתלוש ממנה וכ"ז במידי דאיכא נפקותא בין מחובר מעיקרו לתלוש ואח"כ מחובר. אבל לענין טומאה דתלו הכל בשם קרקע וכיון שכן ודאי דכותל בנין לכ"ע הו"ל כקרקע אף לרבנן וכמ"ש. ומשו"ה כל המחובר בו נידן נמי כקרקע שלא לקבל טומאה וכמש"ל. ועיקר פלוגתא בקביעת הדף וכה"ג דלא הו"ל קביעת גמור אבל הכוחל וודאי כקרקע יחשב לכ"ע ודו"ק

ומזה הכרח גמור למ"ש הראשונים הנ"ל דפלוגתא דר"א ורבנן ליתא אלא בדף וכה"ג אבל בבנין קבוע מודו דאל"כ הרי הכותל עצמו אינה כקרקע כלל לרבנן. אכתי הדק"ל בסוגי' דב"ב דמה מוכיח מדרבנן דלא מפליג בין תקנו ולבסוף קבעו שהרי הכותל גופא אינה כקרקע לרבנן וע"כ דבכותל בנין וודאי מודו רבנן לר"א דהוא כקרקע אף דהו"ל כתלוש וכמ"ש למעלה. וממילא דכל דברינו מוכרחים דפלוגתא דר"א ורבנן ודין תלוש ולבסוף חברו הם שני ענינים ולא קרב זה אל זה וזה ראיה שאין עלי' תשובה ועל יסוד זה עצמו בנו' גם דברי האחרונים ביו"ד סי' קצ"ח סעי'. ובראשם הרב מוהר"ם פאדווי בתשו' שלמדו זכות על מנהגם של ישראל על מקוואות הבנוין בנסרים שרצו לערער אליהם מטעם דמקבלי טומאה והרב ז"ל כ' לדון שהם בטלי' לגבי קרקע מטעם כל המחוברי'. והרב בטו"ז עוד פקפק מסוגי' דב"ב דקיי"ל כרבנן דר"א. אבל באמת כל דבריהם נכונים ואדרבה סייעתא איכא מדחזינן בפשיטו' דעכ"פ הכותל גם לרבנן הו"ל כקרקע אלא דפליגו אי המחובר בו ג"כ הוי כקרקע וע"כ דבבנין גמור בקביעות לא פליגו וגם מצד תלוש ולבסוף חברו כבר כתבנו דלא שייך גבי טומאה ומנהגן של ישראל תורה היא:

ובזה א"ש גם דברי הפוסקי' שהכריע הש"ך בסי' צ"ה כמותם לענין שבועה שומרין וכן לענין קנין דהו"ל כותל בית כקרקע אף דבע"ז קיי"ל דהו"ל כתלוש וכבר כתבנו דעכ"פ טעמא בעי לחלק ואמנם לפי האמור ניחא דס"ל דלכל הנהו נמי לא בעינן אלא שיהי' שם קרקע עלי' וכל כה"ג בקרקע עולם אם נתלשו ולבסוף נתחבר וודאי דכקרקע יחשב לכל הכהו מילי (ואף לדעת ר"י שבטור יו"ד סי' שמ"ד) והרי אף בעציון נקוב דינו כקרקע לענין קנינים וכל כה"ג כמבואר בח"מ סי' קצ"ח וגיטי' כ"ב. ומכ"ש חבור כה"ג בארץ וממילא דגם הכותל כיון דמחובר עתה לקרקע כקרקע הוא והרי עתה עכ"פ הוא מחובר דעכ"פ שם קרקע עלי' ובכל הנהו דינו דשימרי' ושבועה וכמו שהוכחנו

מב"ב דלענין מכר קרקע דנכלל לכ"ע בכלל מכר הקרקע אף לרבנן ומשו"ה אף למאי דקיי"ל דמשתחוה לבית אסרה מ"מ כאן דינם נכון למוכרע. וכמו שהעלה הש"ך והוא נכון ושהסוגי' מוכרעת כדבריהם עפ"י דברינו שלמעלה ודו"ק:
ועמש"ל או' י"ג לדעת שאר פוסקים דפליגו שם ולא מחלקו כנ"ל והרשב"ם מכללם בבעי' דאצטרובל שלפי שיטתם קשי' טובא הא דאונקלי ודדף של נחתומין דהמשמע דהכותל כקרקע יחשב עי"ש. ושעכ"פ מודי' בהכשר מקוה בגיגות שקבעו ולסוף חקקו מטעם אחר עיי"ש היטב:

(ט)

ועתה נבוא לבאר דין שאובה וביאר דברי הרשב"א במקוה שבגג והרא"ש ז"ל בגינות. ומה שנתקשה הגאון נו"בי' ז"ל מהך סוגי' דב"ב דמוכח דלמילי דאוריי' קיימ"ל כרבנן והכי לטבול בתוך כלי לכ"ע ד"ת ומתחלה אומר שהרי בלא"ה דברי הרשב"א צ"ב מני' ובי'. שהרי איהו גופא הובא הך דשוקת ודינו דצינור דחקקו ולבסוף קבעו דל"מ חבורו לבטלו כקרקע וא"כ מעיקרא מאי קסבר קבעו ולבסוף חקקו להתיר מטעם חבור כיון דס"ל דלא הוי חבור ואי משום שהי' עלי' תורת כלי בתלוש הא גופא טעמא בעי שהרי לענין טומאה פסק שם כד' זו להדי' דמהני החבור לארץ בהנך סילונות אף שקבלו טומאה בתלוש שהרי הם כלי מתכת והו"ל תורת כלי אף בלא קבול ופשוטי כלי מתכת הרי טמאי' לאחר גמרן ומ"ש הא מהא וגם איך יעלה על הדעת שראה הסוגי' ולא ראה המסקנא דהיינו דוקא בשאובה דרבנן. אמנם מכל זה מוכח ומבואר דרבינו ז"ל אזיל בשיטתו שהוכחנו לעיל דפלוגתא דר"א ורבנן עצמה אם מחובר לקרקע הו"ל כקרקע בהא מחלק הרא"ש ז"ל בין קביעות דדף שבכותל לקביעות בנין גמור דבהא מודי' רבנן וכמש"ל מכמה ראיית ברורות ודעיקר פלוגתי' גבי מכר מורה כן ומשו"ה אף דבעלמא קיי"ל דבכותל בנין הו"ל כתלוש היינו אף דהוא כקרקע אבל אין עלי' דין קרקע עולם המחובר כיון שהיה תלוש ולכן לענין טומאה פשוט בעיני' דנתבטל בארץ והו"ל כקרקע ופרח טומאה מני' אבל בטבולה דבעינן מחובר והרי גם מכלי אדמה פוסלי' המקוה ולפ"ז נראה בקרקע עולם אם נתלוש ונתחברה אח"כ זה תלוי' במחלוקת רבינו ישעי' והטור בקבר דלמ"ד דהוי כתלוש שוב אסור לטבול בו ואף להטור ז"ל הרי כבר כ' דמודה. עכ"פ במחובר ע"י בנין כה"ג דלא אהני לי' חבורו בקרקע עולם להוציא מידי תלוש כיון דהמחובר עכ"פ דין קרקע תלוש שיש לו והו"ל כקרקע תלושה ומחוברת בקרקע עולם דהתלוש לא יעדיף כחו משום המחובר ולפ"ז לכן בשאובה החלוט להיפוך דאי הוי שם

כלי בתלוש לא אהני לי' חבורו לכ"ע אף אי ככקרקע יחשב ועד"ז י"ל ג"כ פי' הסוגי' במה דמחלק בין הי' עלי' תורת כלי בתלוש כמש"ל לפנינו:
ואמנם כן הנה כפי ביאור הזה עוד נתחזק קושי' הגאון נו"בי' לכאורה כיון דהרא"ש ז"ל ע"כ טעמו כשחקקו משום האי טעמא אתי עלי' משום דהוי תלוש מעיקרא א"כ מה לי שקבעו בתחלה ואח"כ חקקו. ולא עוד אלא שמסוגי' דש"ס אין להרא"ש ז"ל הכרע לדינא שי"ל שהסוגי' ס"ל דתלוש ולבסוף חברו הכשר וטומאה כמחובר דמי כמו שנבאר לקמן דהסוגי' חלוקת כדמוכח מאיבעי' דאצטרובל וכמש"ל בשם תוס' וריטב"א ז"ל ע"ש. אבל לדידן דקיי"ל כתלושה היא מה לי שקבעו תחלה. ובהיתר קושי' זו צריכי' אנו לומר דהרא"ש ז"ל סובר דכשקבעו ואח"כ חקקו לא שייך לדין מכר תלוש ולבסוף חברו ול"ד למשתחוה לבית ויש חילוק ביניהם בתרי אנפי:

(י)

אופן הא' למה שביארנו למעלה דכל מידי דהקרקע חלוקה משאר ענינים בעבור שם קרקע שעליה בהא אין לחלק בין תלוש ולבסוף חברו כיון דהקרקע עצמה לא נשתנה שמה ע"י תשמושה ואם חזרה ונתחברה אח"כ אף לדעת רבינו ישעי' דס"ל דשייך דין זה דתלוש ולבסוף חברו בקרקע עולם ולכן במכר מודו רבנן לר"א בכותל בית היא משום דעכ"פ נכלל במכר הקרקע ע"י החבור לכך גם בטומאה מהני חבור בכ"ע ומזה כתבנו ג"כ הכרע לדעת האומרי' בדין שומרי' ושבועה וקנינים וכה"ג דבית דינו כקרקע דזה תלוי' במכר. ומעתה י"ל לפ"ז שיצא לנו מתוך הסוגי' דב"ק דף ס"ז ע"א גבי הא דפריך התם אצינור שקבעו ולבסוף חקקו שיהי' פסול משום שאובה ומשום שינוי שם והוסיפו ביאור לזה הראשונים הובא לשונם בס' אסיפת זקנים. ומשום שפסול שאובה עיקר תלוי' בשם אז שם כלי עליו ומינה דבמחובר הא דאינו פוסל משום דהוי כעושה חריץ בקרקע כמ"ש רשב"ם ורש"י שם. והוא דמחובר לא נקרא שם כלי שהרי קרקע תלושה נעשה כלי דכלי אדמה פוסלי' משום שאובה אלא כל שעדיין מחובר אינו ככלי א"כ י"ל להיפוך אם עתה מחוברת בשעת עשיות החריץ ואין תורת כלי עליו שהרי אם לא היתה תלושה מעולם הרי לא הי' כלי עבור החריץ ומי יתן עלי' תורת כלי ע"י שהי' תלוש מתחלה ולכן אין הדבר תלוי' אלא במה שהוא מחובר עתה. אבל במשתחוה לבית דהוחלק בין תלוש למחובר הוא מצד גז"ה שהרי אין תלוי' בתורת כלי ולכן שפיר דיינינן לי' כתלוש. וזו סברא נכונה לחלק:
וזה נוטה קצת ע"ד שכ' התומי' אבל לא מטעמי' וגם בהכשר זרעים הרי עיקר החילוק רק בין תלושה אי מחובר כ"ד שבעולם שהוא תלוש יועיל להכשיר מים שבאו עליו ולכן

שפיר למסקנא משווינן ג"כ תלוש ולבסוף חברו כתלוש אבל כה"ג דידן בשאובה דהטעם משום דשם כלי עליו בתלוש צריך שיהיה עתה בשעת עשיית חריץ תלוש ולכן בהי' עלי' תורת כלי בתלוש שפיר פסוק רבינו הרא"ש דאף בנתחבר בבנין קבוע ל"מ ולא מטעמא שקיי"ל כרבנן דמחובר אינו כקרקע דכבר כתבנו דבהא מודו רבנן וכמבואר לקמן בדברי' סי' ז' אלא משום דכה"ג שכבר נעשה כלי אין מועיל החבור לבטלו כמו משתחוה לבית כמ"ש באורך והוא האופן האחד שנ"ל בדעת הרא"ש:

האופן השני מה שנראה דאף אם נאמר דדין תלוש ולבסוף חברו שייך בכל מילי והיינו אף לדעת הפוסקים דגם לענין שומרי' ושבועה בית הוי כתלוש אפ"ה מהני קבועי' ולסוף חקקו לענין שאובה דבאמת לא שמענו דין תלוש ולסוף חברו שיהי' דינו כדין תלוש אלא בדבר שהי' חל עליו איסור גם בשעת תלושתו כמו בע"ז דאף דהי' עצים ואבנים תלוש הי' השתחואתו אוסר ואחר שנתחבר תו לא פקע דינו מעליו אבל בטומאה וכה"ג אם לא הי' מקבל טומאה בעוד תלוש משום שהי' מחוסר כלי קיבל או מתכת שעוד לא נגמר תקונו שג"כ אין מקבל טומאה ונעשה כמחובר דלכ"ע דינו כמחובר. ודווקא למ"ד מחובר לקרקע אינו כקרקע הרי עדיין הוא כתלושה בשעת תקונו אבל למ"ד מחובר הו"ל כקרקע אלא משום שהי' תלוש מעיקרא בזה אנו צריכי' לדון אם הי' ראוי' לאיסור זה בשעת שהי' תלוש:

ומה דמשמע בש"ס דמעילה בבנאו ואח"כ הקדישו ג"כ מועלין לרב אף דבשעה שהי' תלוש לא הי' עדיין הקדש מ"מ הי' ראוי' למעילה אם הוקדשוהו ולא חוי מחוסר תיקון בגופו (ואולם הרמב"ם פסק דבעו הקדישו ואח"כ בנאו וכמש"ל ועיי"ש בכ"מ ואולי טעמא באמת עד"ז ואכ"מ להאריך) אבל כאן שלא הי' כלי וודאי דלא דיינינן בי' כ"א דין כלי שנעשה במחובר. ושני דרכים נכונים לקיים דברי הרא"ש ז"ל ועוד יבואר לפנינו סמוכן לדרך השני מדברי הירושלמי:

ואחר שזכינו לכ"ז אין מקום לקו' מה שהוכשרנו לטבול בכלי ואינו סותר לסוגי' דב"ב דהתם דמשני שאובה דרבנן היינו דווקא בדבר דלרבנן אין דינו כקרקע כלל ונמצא עוד הו"ל כתלוש וכדבר המטלטל בשעת עשיית החריץ ולכן אין מקום סמך כ"א להורות כר"א במקום רבים ובהא הוא דלא סמכינן כ"א במידי דרבנן בקבעו ולבסוף חקקו דמדינא לא מהני אף שקבעו אבל בבנין גמור דמודו רבנן לר"א תו אין לחלק בין רבנן לדאורייתא וזה ברור. וכדאי לקיים דבריהם שלא יסתרו זא"ז. וראי' מהך דשוקת ועוקת שבמקוה שכתבנו בריש דברינו דמזה מוכח להדי' דגם במילי דאורייתא יש חילוק בין קבעו ולסוף חקקו והיינו משום דהתם תלוי' נמי בתורת כלי ולכן כל שנעשו בתלוש ל"מ

אף שנתחבר אח"כ והוא ד"ת כמשתחוה לבית וכן להיפוך בקבעו תחלה עיקר עשיית הכלי בשעת חבורו דאז כבר הו"ל כמחובר ודינו כקרקע גם לרבנן לא הוי כלי מה"ת וז"ב. ועוד יבואר לפנינו דעת רמ"א באו"ח ססי' קנ"ט ובעל האגודה ממש כדברינו וכמש"ל:

(יא)

ועדיין צריכי' אנו למודעי' דאף דדרך זה שכ' ליישב דברי הפוסקי' במה שהוכשרו לטבול בתוך כלי שקבעו ולבסוף חקקו מהנהו טעמא דכתיבנא ויצאנו לחלק בין בנין גמור דמודו רבנן לר"א גם דדין תלוש ולסוף חברו לא שייכא בכל מילי ושאינו נגרע מדין קרקע אלא בגוונא דקרקע עצמה בכה"ג דינה כך בתלוש ואח"כ נתחבר. וכתבנו לחלק בין טומאה להכשיר הוא דרך ישר מצד עצמו:

אבל הרי עומד לנגדינו סוגי' ערוכה דב"ב גבי אצטרובל לפי' הרשב"ם ז"ל דר"א ורבנן פליגו בהא מילתא אי תלוש ולבסוף חברו כמחובר דמי וכן משמעות דברי התוס' דשם לפום ריהטא וא"כ הרי זה סותר כל הבנין:

אומר אני הרי באמת מבואר בדברינו לעיל שלא על כל הפוסקי' ומפורשים יצאנו שיסכימו לדברינו אלה הרי הפוסקים דס"ל דגם בית מקרי תלוש ולבסוף חברו לענין שבועה ושומרים ע"כ דמפרשי להו כפשוטו דבכל מילי חשובי' כתלוש ואין להם דין קרקע כלל (ובאמת צריך לדחוק בע"כ בהך אונקלי שבכותלים ובדף של נחתומי' שקבעו דלרבנן גם הכותל לא הו"ל כקרקע ורק דאין מקבל טומאה והמחובר לי' נידון משום מחובר לטהור וכמש"ל אות. אבל כבר כ' למעלה דזה דוחק גדול גם א"ע לפלוגתא דר"א ורבנן דעיקר פלוגתא במחובר לקרקע אי חשוב כקרקע ובשאר מילי לא שמענו מחלוקת ביניהם וגם אין לו ענין לשאובה דצינור דלא שייך כלל הך מילתא כמבואר):

אבל אנחנו כתבנו דברינו לפי דברי הפוסקי' דכתבו להדי' דשאל בית ונשרף פטור ולדידהו אזיל שיטתינו שחלקנו בין דין משתחוה לבית דע"ז ובין שאר ענינים עפ"י חלוקי' הנ"ל. ומעתה הרשב"ם דנראה להדי' מדברי' דאזיל בהך שיטה דבכל מילי בית הו"ל כתלוש אף לענין גביית חוב וכמ"ש בסוף דברי' בשם ר"ח להכריח מהא עובדא דאגבייי' מאצטרובל דהלכה כר"א ע"כ אזיל בשיטת הנך פוסקי' (ומשו"ה הוצרך לדחוק מדברי' מה דמודו רבנן בכותלים דהם בכלל מכר אף דלענין הכשר זרעים חשוב כתלוש ע"ש. ולדברינו הנ"ל לשיטת שאר פוסקי' א"צ לכ"ז) ולכן בדברי הרשב"ם אין לנו לפלפל כי באמת לא דרכינו דרכיו ועמש"ל אות י"ג:

(יג)

אמנם בגוף הסוגי' עצמה אם היא סתירה לדברינו וכן לפי' התוס' שם במס' שבועו' דף מ"ג דבית הו"ל דינו כקרקע לענין שומרי'. אומר אני לא מיבעי' דלא הוי תיובתא אלא סייעתא גדולה לכל דברינו שלפי פשיטות הדברים דהש"ס איבעי' לי' מצד תלוש ולסוף חבור ולמ"ד בהכשר זרעים הוי כמחובר א"כ מה ענין לספוקי באצטרובל אי חשוב ככותל בית שהרי שם במילתא דרבא לא תלי' כלל בהכי וסתמא נאמר תלוש ולסוף חבור תנאי הוא ולא נאמר כלל לחלק בין בנין או לא והרי אף בנעוץ סכין בכותל דוודאי גרע מחובר אצטרובל לכותל אפ"ה הוי כמחובר אי נימא בשחוטה חלוש ולבסוף חבור הוי כמחובר כמבואר שם בחולין ולא מיית כלל הך פלוגתא דר"א ורבנן ואף אם נדחק בכ"ז לחלק ע"מ ק' טובא מדברי התוס' פ"ק דחולין שכתבו שם ד"ה תברא וז"ל וא"ת דהכא משמע דפליגא תנאי בהכשר וזרעים אי חשוב כתלוש ולר"פ לכ"ע כתלוש דמי א"כ מאי מיבעי' לי' לר' יוסף בב"ב כנ"ל ע"ש. לכאורה דבריהם תמוהים דמה בכך דפליגו תנאי התם ולר"פ לכ"ע ס"ל דתלוש הוא מ"מ הרי לפנינו מחלוקת ר"א ורבנן בהא מילתא גופא אי חשוב כמחובר ולמה לא יסתפק לדידהו איך דינו באצטרובל. (ומזה קו' גדולה וסתירה לדברי בעל נו"ב שחשוב בפשיטות דר"א ורבנן פליגו בדרבא ודברי התוס' באותו סוגי' אין מורה כן) וע"כ נראה ברורי דההוא מילתא דאדרבה מילתא דתלוש ולבסוף חברו לא נאמר בכאן בפלוגת' דר"א ורבנן ועיקרא שם בחולין מימרא דרבא והיינו אי חשוב כתלוש אף במחובר לקרקע גמור דהיינו כותל וכה"ג דמודו רבנן לר"א וכמש"ל. וממילא האי דהוי כמחובר דדינו כמחובר כיון דמחובר בבנין גמור קרקע מהני עתה חבורו לקרקע אבל איבעי' דר"י הוא אף אם נאמר דכמחובר דמי מצד תלוש ולסוף חברו. אבל כיון דלרבנן מחובר לקרקע לאו כקרקע דעי' במה שאינו בכותל ממש וא"כ גם עתה כתלוש יחשב או לא דגם אצטרובל הוי ככותל והוי כקרקע והיינו בגוונא דפליגו ר"א ורבנן בדף אי חשוב חבורו עתה חבור גמור משום דמחובר לקרקע אינו כקרקע והו"ל עוד תלוש. וע"ז סובב כל הסוגי' וקאמר דלר"א לא מיבעי' לי' דעתה וודאי חשוב חבור דלא גרע מדף ומצד תלוש ולבסוף חבור בלא"ה לא שייך לדון כיון דאזיל למ"ד דלענין הכשר כמחובר דמי ובהא מילתא לא מחלקינן כלל בין אם הוא קבוע או לא רק שיהי' דינו עתה כמחובר. ועיקר האיבעי' לרבנן אי חשוב עתה חבור והדברי' מוכרחי' מדברי התוס' חולין בלי גמגם כלל וכן הוא בריטב"א שם ע"ש:

(ושוב זיכני ד' ובא לידי ס' אגודה ומצאתי שהעמיד דברי' על איבעי' דאצטרובל לפי' ר"י בב"ב עי"ש):

ונראה שעד"ז סובבים והולכים כל דברי האגודה שהובא בטו"ז או"ח סי' קנ"ט והועתק בתחלת דברינו באבנים הקבועים לכותל דפסוק אם נקבע תחלה הו"ל כקרקע והרב בטו"ז נתקשה שהרי קיי"ל בשאובה דרבנן חשבינן לי' כקרקע אף דמן הדין אינו כקרקע מכ"ש שנחשבהו לכלי כדינו ע"ש. ואמנם דברי האגודה נכונים וברורי' מאוד וההוא קו"ח פריכא הוא דהתם בצינור כיון דלר"א עכ"פ הו"ל כקרקע א"כ י"ל דבדרבנן סמכינן להקל כיחיד ומודו לי' בהא רבנן. אבל בדבר הקבעו בבנין גמור דמודו רבנן לר"א דהוי כקרקע (שע"ז סובב האיבעי' דאצטרובל לפי' התוס' שם בב"ב וע"ז תמך יסודו האגודה כמו שכ' הטו"ז על שמו ע"ש) ואי חשוב ככותל בנין כבר ביארנו שזו אינו עולה על הדעת כלל שזו לא יחשב כקרקע וכמו שיבואר עוד לפנינו וכה"ג א"א להקל אף בדרבנן ודמי למאי דמשני התם חקקו שאני התם דאיכא תורת כלי עלי' בתלוש כלומר והרי הוא וודאי כלי כמו כן הכא וודאי הוא כקרקע ככותל וז"ב בדעתו:

(יג)

והנני חוזר בקצרה על יסוד הכשר המקוה בגינות שקבעו ולבסוף חקקו על מה שיש לנו לסמוך שלפע"ד כל הראשונים ז"ל והאגודה ז"ל הנ"ל עומדי' בשיטה שביארנו לעיל דפלוגתא דר"א ורבנן במחובר אינו מצד תלוש ולבסוף חברו שבבנין גמור מודו רבנן לר"א ופי' האיבעי' דאצטרובל כמו שפירשנו אליבא דהתוס' ובפרטות באר היטב ולא נמצא מי שיסתור זה כ"א הרשב"ם ז"ל ואעת שנמצא לו חבר הוא בעל משמרת הבית שער שהובא כפי' הרשב"ם אמנם עכ"ז אנכי על משמרתי אעמוד בדעת הרשב"א בענין המקוה שבגג כי כבר נראה בהרבה מקומות

הפוסקי' דס"ל דבית הוי כקרקע לענין. שומרי' כמש"ל שאינו בעל המחבר עצמו ולאו הרשב"א חתים עלה ומשם ג"כ יש לנו תניא דמסייע רבינו הרא"ה ז"ל שלפרושינו אין מקום להשגת מ"ה עלי' ע"ש) והרי לרשב"ם בלא"ה מקוה זו כשרה שהרי איהי פסק כר"א כמו שהובא בסוף דבריו בשם ר"ח מראי' דאגביי' מאצטרובל וא"כ ממ"נ כשר. ולפע"ד גם הר"ח ז"ל שהובא רשב"ם ז"ל בסוף דבריו לפסוק כר"א אינו מוכרח שיפרש כפי' רשב"ם בהקל איבעי' דאיצטרובל וגם הוא נראה שמפרש כפי' תוס' ורוב הראשונים דהאיבעי' הוא מצד המחובר לקרקע אי הוי כקרקע או לא ואי עודו כתלוש ול"מ לי' החבור כמו בדף לרבנן וממילא דדינו גם לבע"ח כמטלטלי' והכריע דהלכה כר"א וא"ש טובא ראייתו דלענין גוף הדין אי מחובר הו"ל עתה כקרקע ל"ל לחלק בין נביאות חוב לשומרי' ובין להכשר וטומאה ולא שייך מ"ש לעיל א"י לחלק מצד תלוש ולסוף חבור. וזה ברור:

ובאמת שאף שכ' לעיל אות א' דלדברי הפוסקי' דבית דינו כמטלטלי' לענין שבועה נסתרו דברינו דלעיל מ"ש לחלק בין מכר וכה"ג לענין תלוש ממש ולבסוף חברו עתה חוזרני לומר דאף הפוסקי' הנ"ל ובכללם הרב בעל העיטור שממנו מקור מוצא הדין בח"מ סי' צ"ה אין כוונתו כלל מצד תלוש ולסוף חברו ולא מטעם זה אתי' עלה דא"כ הו"ל לאתוי' טפי דין דמשתחוה לבית ומימרא דרבא פ"ק דחולין. אמנם הוא הדבר אשר דברנו דמצד תלוש ולסוף חברו לא שייך כלל לדון בשומרי' וכה"ג (ומה דנקט שם בלשונם אבל תלוש ולסוף חבור קיי"ל כרבנן כוונתו שאין גדולי קרקע מעיקרם דזה הוא פלוגתא דר"א ורבנן ואינו שייך לר"א ורבנן) אבל עיקר כוונתו מצד סברת חכמים דמחובר אינו כקרקע ועדיין תלוש הוא ולכן שפיר שייך כן אף בשומרי' ושבועה וס"ל דפלוגתא דרבנן אף בקבועות ועד"ז סובבי' כל הפוסקים העומדי' בשיטתו:

ומעתה יש לנו יסוד חזק להשען עלי' למה שביאר הרב הש"ך ז"ל דברי בע"ה דמודה בבית ודברי' נכונים ומוכרחי' לכאורה בבע"ה עצמו שהרי דחה ראיית ר"ח מאצטרובל דמשום דקבוע ומכ"ש בית גמור וא"כ עכ"פ במקוה בבנין עכ"פ לא גרע מאצטרובל דמודה בי' הבע"ה דהוי כקרקע (אלא שיש לפרש דברי בע"ה אולי כוונתו על דרך אחר בדחי' ראייתו של תוס' ז"ל. ובאמת שבעיקר דחוי' זו י"ל דתוס' ורשב"ם ס"ל דא"כ הו"ל למיפשוט מינה בעיא דאצטרובל והרי נשאר בתיקו) ועיי' גם בבע"ה בדין מצרנות דף ק' ע"ד במכירה שכ' בשם רב שרירא שמשמע לכאורה דלא כהש"ך ז"ל וכדעת הרב בהגה ויש לדחות וצ"ע. וגם לדעת רמ"א משמע דגם בבית אינו מודה הבע"ה) ומ"מ יש לנו יסוד להכשיר עפ"י דברי הש"ך שם בכוונת הבע"ה והסכים עמו שם האו"ת דבבית כ"ע מודים שהוא מוכרח מהך דאצטרובל ע"ש א"כ כיון דהו"ל כקרקע לרבנן דכשר לטבול בו בלי פקפוק:

ומה שביארנו דלכ"ע מיהת מצד תלוש ולסוף חבור ליכא דבר זה לפע"ד יתד שלא תמוט הוא כמעט מכל גדולי הראשונים הנ"ל (זולת הרשב"ם ובעל מש"ה) והוכרחנו כן מדברי התוס' חולין וכ"ה בריטב"א שם. והוא ג"כ דעת הרא"ה בבד"ה ושאף החולקי' בבנין דלא הוי חבור לרבנן אבל מודי' שאין לדון בכל כה"ג מצד תלוש ולסוף חברו וכמ"ש ואין להאריך. יעיי' מה שאכתוב לקמן בזה או' ט"ו:

(יד)

ולא נשאר לנו סתירה מבואר עוד לדברינו כ"א מהך שהביא מעכ"ת לנו הך ירושלמי דע"ז לירושלמי במס' שבת דפריך לרב דמשתחוה לבית אסרן מהך דשוקת שקבעו ולסוף

חקקו דלא הוי כלי ולפי דברינו הרי החילוק מבואר ומאי פריך לרב והוא לכאורה סתירה עצומה:

ואומר אני אם לא הי' הירושלמי כ"א סתירה לדברינו לא מלאנו לבי לפרש פי' אחר מכפי המובן מפשוטו אא מפרשי הירושלמי ז"ל. גם אינו אנו אחראי' בזה כ"כ להסכים דברי הירושלמי שהרי י"ל שהראשונים לא חשו לפסוק להיפוך לפי מה שנראה מוכרע מסוגי' הש"ס דילן:

אבל אני אומר כי דברי הירושלמי צריכי' ביאור והבנה כי לפי הגירסא שלפנינו והבנה הפשוטה דק' לי' על דינו של רב גבי משתחוה לבית משום דתלוש ולסוף חברו הוי כתלוש ומשום מולח דקבעו ואח"כ חקקו ל"מ התי' מחוסר הבנה כע' מה דמשני התם רב פתר לה סתותן של אבנים זה גמר מלאכתן (כ"ה הגירסא בשבת ובע"ז הגירסא רב פתר לה כר' יוחנן) והפ"מ ז"ל כ' לפרש דלא אסור אלא כשעבד להאבנים ואח"כ בנה וכו':

במחכ"ת דברי' תמוהי' מאוד דא"כ במסקנא חזר בו רב מכל דינו דכה"ג ס"ל דאסור משום שנעבוד בתלוש כמבואר בש"ס דע"ז. ואין זה תי' מספיק לדברי רב כ"א דחוי' גמור: אמנם הרב בעל קרבן עדה ז"ל כ' סתם דכה"ג הוי חקקו ולבסוף קבעו וגם זה לא נדע כוונתו שהרי השתחואה הית' בשכבר בנוי' ומחובר ומה לנו לסתות האבנים שהי' קודם שנעבד:

לכן לבי אומר לי שהקו' בירושלמי באופן אחר וזה יבואר עפ"י הסוגי' הש"ס שלנו בע"ז דף דרב אמר השתחוה לבית אסרו ופריך עלה ממתני' והא אנן בנאו תנן ומשני ה"ק בנאו אעפ"י שלא השתחוה השתחו' אעפ"י שלא בנאו וכ' שם הרב בעל ת"ח ביאור הסוגי' דפי' הש"ס הכי קאי דבלא רב הוי מפרשינן דאין אסורה עד שתעבוד והכי ס"ד דמקשין ומיני' הוא דפריך דע"כ לפי המשנה אינו אוסר בהשתחוה לחוד דאל"כ ל"ל בנאו ואהא הוא דמשני דמיירי בלא השתחוה ע"ש כי דברי' נכונים (ויעיי' בתשו' שאח"ז מה שהבאתי עוד סמוכי' לזה מדברי התוס' דף ע"ת ע"א ד"ה גידעו וכו'):

ומעתה הא בהא תלי' דרב הוא דחדית לן דהשתחוה לחוד נאסור ומתני' מיירי בבנין לחוד ונאסר ותרתי קאמר וכן העתיק בפ"מ שם תרתי. ואולי הי' עוד הגירסא בירושלמי מפורש תרתי מילי דרב כמו למסקנת הש"ס דע"ז וזה הוא דק' לי' להירושלמי לפי דינו דרב ופירושו שבמשנה בנאו מיירי שלא השתחוה ובי' ג"כ אמרינן דתלוש ולסוף חברו הוי כתלוש. וכבר כ' לעיל בדרך השני בדעת הרא"ש ז"ל דלא אמרינן תלוש ולסוף חבור הוי כתלוש אלא בגוונא שלא הי' צריך איזה תיקון בגופו שיחול עליה איסור זה קודם שנתחבא. אבל אם הי' צריך איזה תיקון ולא נעשה כ"א אחר חבורו בהא לא אמרינן דדינו

כתלוש שזה הוא עצמו החילוק בין חקקו וכו' ובין קבעו וכו'. ולפ"ז במשתחוה ניחא דנאסר שהרי גם מעיקרא הי' חל עלי' איסור ע"ז כשהי' עצים ואבנים כיון דהשתחוה להן ודינו כן גם במחובר. אבל עיקר קו' הירושלמי מהא דאסרינן בבנאו אפי' לא השתחוה ומשמע לי' דנאסר משום שנגמור מלאכתו לאיסור ע"ז וס"ד דאין גמור מלאכתו כ"א בשכבר שקעו בבנין וא"כ הרי כבר בשעת גמרו נעשה מחובר והו"ל כקבעו ולבסוף חקקו דהו"ל כמחובר משום דחקוקה במחובר וע"ז תירוץ רב פתר לה סתותן של אבנים זה גמר מלאכתן ומשו"ה בנאו אסור דגמר מלאכתו בתלוש וא"ש דינו בבנה וזה לכ"ע אבל במשתחוה לבית האיסור משום תלוש ולבסוף חברו וכדינו דלעיל בהא לא קשי' לי' בלא"ה דל"ד לקבעו ולסוף חקקו כדפרי' לעיל:

וזה ברור למעיין ועודה על האמת ומורגל בדרך לשון הירושלמי וממילא דסייעתא נמי איכא לדברינו ע"פ פי' זה. ודו"ק:

(טו)

והנה כל מה שנתקשה האחרונים ז"ל נתישבה בס"ד לנכון אמנם אחת מה שיש לעמוד ע"פ דברינו בסוגי' והוא דניהו מה דפריך במסקנא א"ה חקקו וכו' ולסוף וכו' נמי ולא מחלק בהכא דחקקו ולבסוף קבעו ל"מ משום דהו"ל כתלוש ולבסוף חברו דלא שייך לפלוגתא דר"א ורבנן למה שביארנו ודין זה לא שייך בטומאה כ"א בשאובה וכמש"ל (ואף דא"ל דזה הוא באמת שינוי הש"ס שאני התם דאיכא תורת כלי בתלוש א"ט דקארי לי' מאי קאר' לי') די"ל דהכי קאי קו' הש"ס. כיון דמתוקמי לרבנן והא לדידהו מחובר לקרקע אינו כקרקע גם בשעת חבורו והו"ל עדיין תלוש גם בקבעו וכו' ואפ"ה אקילו גבי שאובה א"כ הרי הוכשיר גם תלוש מה לי' חקקו וכו' ומשני לי' דאפ"ה לא רצו להקל כ"כ. וי"ל דבאמת חמור טפי לפי שהוא תלוש לד"ה ובדין מחובר עכ"פ דעת ר"א דהוי כקרקע וכמש"ל ומודו לי' רבנן במילתא דרבנן אבל בתלוש כזה י"ל דלא הוי כתלוש גמור ולא רצו להקל ויהיה איך שיהי' בכוונת הש"ס אבל עכ"פ אין מקום קו' ממסקנא:

אבל אי קשי' הא ק' שהרי הו"מ לשנוי' באופן מרווח דהך ברייתא דצינור אתי' כר"א דהוי כקרקע ואפ"ה בחקקו ל"מ דהו"ל תלוש ולבסוף חברו ובטומאה דלא מפליג בין תקנו ולבסוף קבעו משום דהתם לא שייך דין תלוש ולסוף וכו' כמש"ל באריכות ולא הוי צ"ל דאקילו רבנן בשאובה וזה הוא דקדוק עצום לכאורה. ועכ"ז אין דעתי לדחות דברים ברורים ע"פ קו' זו ונוכל לומר דרצה לאוקמי כהלכתא ועיי' בנו"ב סי' ק"ט שכ' עד"ז לפי דרכו וגם י"ל כיון דסוגי' חליקות הן בכל דין תלוש ולבסוף חבור לענין הכשר וטומאה כמ"ש התוס' בשמעתי' וכ"כ הריטב"א בחולין דסוגי' זו אזלא כרבא בדין הכשר זרעים.

ולפום שיטה זו רק בע"ז דינו כתלוש ולא בעלמא ומטעם שכ' שם הר"ן ז"ל וכיון דאיבעי' דאצטרובל שבסוגי' זו ס"ל כרבא מכ"ש דנוכל לומר דבסוגי' דכאן לא רצו להחלוט להיפוך דהו"ל כתלוש לכן מוקמי כרבנן ולמסקנא באמת נוכל לאוקמי כד"ה. ומצאתי בס' באר יעקב שכ' בשם מוהרח"ש ז"ל שיישב דברי הטור וראש מקושי' דכולו שאוב דאוריי' דלמסקנא א"צ לשינוי דכאן ואין ספרו ת"י אולי כוונתו על דרך זה (והי' עוד בי' מרווח לשון הרא"ש ז"ל בתשו' כלל ל"א סי' א' במ"ש ראי' מצינור לחליקו בדין גיגות בין קבעו וכו' מההוא דשוקת דהיינו לפי דרך זה דגם בדאורייתא מקלינן בהכי כמו בשוקת) ואין רצונו להאריך בזה הנ"ל לפי שעה ועוד חזון למועד להרחיב הדברים אי"ה ודו"ק:

(טז)

ועתה נחזור לענייננו הנה יגענו עד כה בס"ד להעמוד דברי הראשונים במה שהוכשרו לטבול במקוה שקבעו ואח"כ חקקו דהוי דאורייתא מטעם שביארנו דהש"ס לא מחלק בהכי אלא בצינור מטעם דקיי"ל כרבנן אבל בבנין קבוע ובפרט בטמון בארץ גם רבנן מודו דהו"ל כקרקע. וכמש"ל באורך:

אך עוד לא הונח לנו מה שנתקש' מצינור למ"ד כולו שאוב מה"ת שהרי דבר זה הוא עצמו פלוגתא דר"א ורבנן ובהא וודאי משמעות הסוגי' לא סמכינן להקל כ"א בשאובה דרבנן ולפרש דבריהם דמיירי ג"כ בצינור בבנין קבוע גמור דוחק הוא בעיני:

ואמנם ארווח לן בכל פלפל הנ"ל שיש מקום לקיים דברי הגאון בעל עצי אלמוני' ז"ל שרצה לחדש מדעתו דבחקקו נמי אינו אלא חומרא דרבנן והרב בעל נו"ב דחה דברי' בשתי ידים והיינו מהך דמשתחוה לבי' אסרו אבל לפי דברינו הנ"ל יש לקיים דברי'. ובנטי' קצת מדרכו דהיינו דפלוגתא דר"א ורבנן אינו אלא מצד חומרא דרבנן כלומר דמה"ת גם רבנן מודו לר"א דכל מחובר לקרקע וכו' אלא מדרבנן אחמרו ולא אחמרו בשאובה מטעם שכ' הרב ז"ל אבל בעלמא תלוש ולבסוף חברו וודאי הוי בתלוש מה"ת. אלא דהכא בקבעו וכו' לא שייך לדון משום תלוש ולסוף חברו מטעם שנתבאר לעיל או'.. בדברינו ובזה אין מקום סתירה מבוארת עוד לדבריו וכ"מ דלפי דברינו עכ"פ חקקו ולבסוף קבעו וודאי דהוי פסול מה"ת משום תלוש ולבסוף חברו ודו"ק

אלא דאכתי דרך ריחוק הוא וגם יש לפקפק מסוגי' דפ' מרובה דף ס"ז דרצה למיפסול בקבעו וכו' משום שינוי השם ומשני שאובה דרבנן א"כ בשאובה דאוריי' ליפסול משום שינוי' השם וממילא דאף בצינור קבעו ל"מ משום שינוי השם ודו"ק:

ובאמת גם על טבילה בתוך הכלי שהצדקנו דברי הראשונים קשה כנ"ל ועדי בשחק נאמן כי עמדתי ע"ז כבוכי עשתונות מסוגי' הנ"ל כמה שבועות ואח"ז בא לידי ספר באר

יעקב הנ"ל ומצאתי שעמד ע"ז ג"כ. ואמנם בגיגות וכה"ג י"ל דלא שייך כ"כ שינוי' השם כיון שנקבעו בבנין שם מקוה או בנין עלי', אבל בצינור הו"ל שינוי' השם כמבואר בש"ס וא"כ לא יועיל גם תירוץ הרב בעל ע"א ז"ל. מיהו לשיטת הסוברים דכולו שאוב אינו מה"ת כ"א במקבל טומאה יש לחלק קצת דל"מ שינוי השם לפוסלו מה"ת לפי המבואר שם באסיפת זקנים בב"ק אלא הרא"ש והטור לא חלקו (ובאמת לשונם צ"ע קצת שנשענו בפסק זה על הר"ש ז"ל והרי הר"ש מחלק בהכי ולא הזכיר זה מדבריו לחלק) ולפי שכ' שם הרב ב"י הנ"ל בשם הגאונים דקושי' הש"ס למ"ד שינוי החוזר קני א"ש גם בצינור ואין להאריך יותר ודו"ק:

(יז)

כללן של דברים בענין הכשר טבילה בתוך מקוה שקבעו ולסוף חקקו. יש לנו יסוד חזק להשען על רוב הפוסקים דנראה מדבריהם בבנין גמור מודו רבנן לר"א וכמו שביארנו בארוכה באו' ו'. וגם מצד תלוש ולסוף חברו יש מקום חשוב לדון דלא דיינינן לי' כתלוש לפי מה שביארנו לעיל אות י"ג וי"ד ויע"ש היטב. גם מצד שינוי השם אין לנו הכרע לחוש לו וכבר כתבנו דמסוגי' הש"ס דב"ק אין לנו הכרע כ"כ גבי צינור ע"ש אות ט"ז אבל לעשות מקוה ע"י צינור וכה"ג בכולו שאוב כבר כתבנו דבזה ראיית הרב הגאון ז"ל מב"ב כראוי מוצק דבפסול דאורייתא הו"ל כתלוש. ובההוא עיקר פלוגתא דר"א ורבנן ואנחנו לא מצאנו דרך אשר יכשר בענינו לחלק קושייתו וגם צדדנו בזה באות ט"ז שיש מקום להעמיד דברי הגאון בעל עצי אלמוגים ולנטות מדרכו במקצת ולומר דפלוגתא דרבנן אינו אלא מדרבנן אינו יסוד מוסד וגם נשאר לנו פקפוק מצד שינוי' השם ומפאת סוגי' דב"ק:

ואולי הוא דעת הגדולי' שהביא מוהרי"ק בתשו' שחששו בצינור שנקבי' הנעשים מצד החקבנין אחר הקביעות וע"ד שפירש הגאון בתשו' הנ"ל דף.. כי שדעתו רחבה מדעתינו זולת זה אם כי עוד לנו דברי' בגו ובפרטו' על דברי האגודה הנ"ל באו' י"ב עוד השאר לנו פלפול על מ"ש הטו"ז להשיג מצד ספק דרבנן ואנחנו יש לנו בזה הערה חדשה ונוגע לפלפול האחרונים בענין ס' דרבנן באיתחזק איסורא וכעת ק' עלי האריכות (ובפרט דעיקר קושייתו לק"מ דהא עכ"פ לכתחלה אין נוטלי' לידים בכה"ג ויעיי' בב"י סי' ק"ס בזה) וע"כ דברי מעטי' בזה ועוד חזון למועד להרחיב הדבור אי"ה לעת מוצאו והי' בזה שלום מאד"ה ובגוף הענין דהרב השואל ני' בנידון פלומפ"ף עיי'.. שכ' בשם הגאון מוהר"ח אופענהיים לאסור יעיי' בתשו' פנים מאירות ח"ב סי' קפ"ב פלפול בזה ואין רצונו להכריע:

(פסקי הלכות מתשובה הנ"ל):

ועתה אבאר על סדר מכתבו דכת"ר ויען כי דברי מועטים ע"כ לא רציתי להפסיק בין הדביקים בגוף התשו' להטריד ולבלבל המעיין:

א **במ"ש** כת"ר לבאר בריש דבריו דברי הר"ש ז"ל בפ' מקוואות משנה להצילו מקו' החזיר הנה דרך ישיג לו לפי קו' וחומר התמוי' שבדבריו:

אמנם מ"ש כת"ר בסוף דבריו להוכיח דהר"ש לא מטהר משום מחובר קרקע לחוד ולאו אהאי טעמא סמך דהא אין קיי"ל כרבנן דמחובר לקרקע אינו כקרקע הנה כבר הבאתי לעיל חבל נביאים וגדולי הראשונים ז"ל שכתבו בכמה דוכתי' דמחובר לקרקע כקרקע לענין טומאה ועמש"ל או' ב' ומבואר עוד בדברינו אות וי"ו דלאו כללא הוא אלא דאיכא מידי דמחוברים וקבועים בבנין גמור דגם רבנן מודו לר"א וכמו שנראה מדברי הרא"ש בתשו' כלל ל"א והתשב"ץ ושגם מצד תלוש ולבסוף חברו לא שייך לדון בטומאה והכל מבואר בפנים. גם מה שנראה מדברי כת"ר דהרמב"ם ז"ל מחלק בענין מחובר לקרקע בין כלי מתכת לשאר כלים עד הנה לא מצאתי מבואר ומהך דשוקת שהביא כת"ר כבר כתבנו מה שנראה לנו לחלק בזה:

ב **מ"ש** מכת"ר להשיג על מי שכ' דחקקו ולסוף קבעו לא מיפסל רק מדרבנן בזה הנכון כדבריו דחקקו וודאי פסול מה"ת ואף למ"ש באו' ט"ז דאפשר לקיים דרכו של הרב בעל עצי אלמוגים ז"ל ועכ"ז כבר ביארנו שם דהיינו דווקא בפלוגתא דר"א ורבנן במחובר לקרקע אבל בדין תלוש ולבסוף חברו וודאי דהוי מה"ת (וכיוצא בזה השגתו על בעל מרכבת המשנ' ז"ל בפ"ו ממקוואות מ"ש שם לדון אם ניקב הכלי ופסלו לאחר חבורו אי מהני אף שבעיקר דינו הנכון כדבריו דלא איכפת לן אם נעשו ביטל הכלי אף במחובר ולדעתי פשוט הוא שהרי כיון דמהני בתלוש ה"ה דמהני לאחר חבורו דאף דהי' שם כלי עלי' בתלוש מ"מ הרי נתבטל וא"כ הו"ל הסתימה כקבעו ואח"כ חקקו. אבל עה שנראה מדבריו שם דבתלוש ולסוף חברו תלוי' בפלוגתא דר"א ורבנן ליתא לפענ"ד כמ"ש באריכות בפנים) ואף בפלוגתא דר"א ורבנן לא נתחוורו דברי הרב אצלי שיהיה פלוגתתם משום חומרא דרבנן ואין לו הכרע:

ג **ועל** ראיית מעכ"ת ני' מתך דשוקת כבר כ' בפנים שכבר הביאוהו ראשונים ז"ל ואין לנטות ימין ושמאול דקבעו ולבסוף חקקו מהני גם בדבר תורה וסוגי' דב"ב ישבנו לפי דרכינו שאין ענינה לכאן בקבעה ובבנין גמור וא"צ לכפול הדברים

ד **גם** דברי הירושלמי שהביא כת"ר הנה דעתינו בביאור לשון הירושלמי כבר כ' באו' י"ד ואם הוא כנגד פי' המפורשים ז"ל הרואה יבחר ויקרב הנרצה לו לפי אמתת הענין:

ה **וע"ד** הנוגע לנידן הפלומ"פף שהזכיר מעכ"ת הנה אף למסקנתינו לקיום דברי הראשונים ז"ל בענין טבילה בתוך כלי שקבעו וכו' הנחנו עדיין בצ"ע בצינור בכולו שאוב שבזה הסוגי' דב"ב סותרת ואין לנו כ"א יישוב קצת עפ"י דרכו של בעל עצי אלמוגים ז"ל וע"ד שכתבנו באות ט"ז והוא דרך רחוק בענינו אמנם אם הוא קבוע בבנין גמור הדר דינא דדמי לגיגות שהובא בטור ורא"ש ז"ל. ונשאר לנו עוד פקפוק מסוגי' דב"ק דף ס"ז מצד שונוי השם דמשמע דבדאורייתא חיישי' לי' ואין לנו להשען עוד כ"א על הגירסא שהביא הרב בעל באר יעקב ז"ל בשם הגאון ר' שכנא ז"ל דצינור הוי שינוי החוזר ולדידן ל"מ שינוי החוזר. (ובשגם כי י"ל בפלוע"פף לא הוי שינוי השם. וצ"ע בזה) ולמעשה צ"ע זולת זה ביתר דברי כת"ר אחר אשר שיסוד ההכשר לא נתברר אצלי מטעמי' הנ"ל לא שמתי לבי לברר שאר הסניפים שהזכיר כת"ר וגם אין הזמן גורם מרוב טרדותי והי' בזה שלום:

תשובה ד

(בעז"ה לידידי הרב המאוה"ג המופלג מוהר"ר ישראל אב"ד דק' ק דאהרע והגליל.) **והנה** תורף דברי מעכ"ת אשנה בקצרה למען יבואר באר היטב דברי תשובתי על דברותיו החביבים עלי והוא כי על דברי רי"ו שהובא בש"ך ז"ל בס"ק.. שהבין רבינו הש"ך ז"ל מלשונו זה שיש אוסרין בנמשכו השאובין חוץ למעיין שרבו השאובים עליו במקומם הביא לנו מעלת' דברי הגאון מרן בעל נו"ב ז"ל בתשובתו מהד"ת סי'.. שרצה להעמיסם בשיטת הגדולים שהביא רי"ו ז"ל ובש"ך ס"ק קי"ב בנסתם הנקב שחוזר לפסולו וה"ה כאן ודא ודא אחת היא. ומזה מבואר דה"ה במקוה שיש בה מ' סאה כשרים ורבו השאובין עליהם שג"כ להיש אוסרי' קפידא הוי לפי הבנת הגאון הנ"ל בדעתם. וע"ז הרבה מעלת לשפוך סוללה. ולבנות דוק על כל דברי הגאון ז"ל ושנעלמו ממנו משניות ערוכות במס' מקוואות דמוכחו בהדי' דכל שהוכשר פ"א אינו חוזר לפיסולו. ואייתי מתניתי' בידי' מההוא דממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ' סאה בפ'.. משנה. ומההוא דשלשה מקוואות זו בצד זו דפ' משנה. (ואמת שמשנה זו הרי הביא הגאון ז"ל בעצמו במסקנת דבריו לדחות דעת האוסרין ועמש"ל) ואחר כל אלה תפס לו מע"כ דרך אחרת בביאור דברי רי"ו בשני מקומות אלו. ושיש חילוק בין הנושאים ודכל שנתחברו המים זה לזה והושקו ממש הו"ל כנתחברו לכ"ע וא"ח לפוסלם דהו"ל כגוש אחד. ושם בנתחברו ע"י נקב כשפ"ה הוא דמספקא בהו להנהו גדולים שברי"ו משום דשם לא הוכשרו המקוואות כ"א בתורת חבור זה לזה ולכן כשנפסק חבורם חזרו

לפיסולם ולכן ל"ק עליי' מהנהו משניות דלעיל. ובהא דמעיין שרבו עליהם השאובים במקומם דיש אוסרי' אעפ"י שנתחברו ממש כ' מעלת' דהוא במעיין דווקא הוא דס"ל הכי משום דאזלו בשיטת הסוברים דכל שנמשך המעיין ממקומו אין לו דין מעיין עוד לטהר בכ"ש ובזוחלין. ולכן אף דבמקומו הי' המעיין מטהר גם אם רבו השאובין היינו משום טהרת המעיין עצמו בכ"ש לא שהוכשרו השאובין על ידי המעיין משא"כ במקוה של מ' סאה שגם השאובין הוכשרו ע"י המקוה ונעשו כגוש אחד. כ"ז תורף שיטתו והאריך עוד בהמתקת דבריו אבל זה תורף דבריו:

א **ובאמת** כי אם ראוי להיפך בזכותן של ראשונים ז"ל למען יצילו מן השגות והתמיהות שעליהם וגם כי גם חפצי בצדקו להיות דבריו קיימין ושלא להיות יגיעתו בדת אמת לריק. עכ"ז האמת אהוב מן הכל ואין משוא פנים בתורה ובפרט בדבר הנוגע לדינא ולהלכה למעשה. וחזרתי על כל הצדדים ולא מצאתי בזה דרך אשר יתכן בעיני לקיים בזה דעת הפוסקי' הנ"ל מכמה סתירות מבוארות ושאין בזה כדי תפיסה על הגאון מפראג ז"ל ולא עוד אלא שאם הי' מקום לחלק בין דין דרי"ו בנסתם הנקב לדעת הסוברים דחוזר לפיסולו ובין הך דג' מקוואות ושאר דינים השנויים במשנתינו כעין זה מטעם שכ' מעלת' או באיזה אופן אחר. לא על הגאון הנ"ל תלונה זו. כי לא ענה מלבו דמיונו בזה שהרי גם רבינו הרא"ש ז"ל בתשובותיו לא מצא ראי' אחרת מבוררת לדעתו שהכריע דאף בנסתם הנקב נשאר בהכשרו כ"א מדין השקה דמהני לעולם וממשנה זו דג' מקוואות ועל ראייתי זו נשענו כל הבאים אחריו והכריעו כן להלכה. והגאון ז"ל גם הוא מסיק להלכה שלא כדעת הפוסקי' המחמירין בדבר ג"כ ממשנה זו. ולא הי' בהעלם עין ממנו. ואטו כי רוכלא ליחשב וליזיל ואולי הי' להם גם איזה מקום דיחוי אבל חלילה שיעלם אמנם משניות מפורשות או איזה סברא פשוטה שיהי' ראוי לחלק ביניהם:

ובאמת שהדין כדבריהם שבאמת דין דנקב כשפ"ה ודינא דהשקה בנתחברו המים בעצמם דא ודא אחת היא. ואין מקום הבדל בין זה לזה דפשיטא דגם בחבור כשפ"ה דמקוואות אין טהרת השאובין כ"א בתורת השקה והוא ממש דין דהשקה שנאמר בכ"מ. אלא דבעלמא סגי בחוט השערה וע"י נקב מן הצד בעי כשפ"ה ודבר זה הרי מבואר בכל הפוסקי' ראשונים גם אחרונים יעויין בלשון הסמ"ג שהובא בב"י סי' זה עיי"ש היטב ובשא"פ שהובא שם ובתשו' רשב"א שהובא שם בב"י בדין שוקת ובחי' ריטב"א פ"ק דמכות באורך והובא בקצרה בבד"ה בסי' זה ובלשון הרא"ש בתשובה ההוא דינא ובשאר דוכתי טובא בהכשר כשפ"ה כולהו אתי עלה מטעם השקה והוא פשוט דמה יועיל טעם דחבור להכשיר השאובין אלולי טעם דהשקה ולא מצינו שיועיל טעם דחבור זה לזה

כ"א בהכשר מקוה חסרה זו בצד זו. אבל פיסול דשאובין הי' פוסל גם במקוה שלימה. אם ניתוספו בה שאובין ורבו על הכשרים. וכמ"ש הרא"ש ז"ל בתשובותיו ובפסקיו לב"ק וה' מקוואות. ולא הכשיר כ"א מטעם השקה ומכ"ש בחובר כשפ"ה דבעינן ה"ט. וכן התה"ד ז"ל גם הוא אזיל בזה כשיטת הרא"ש ע"ש בסי'.. מה דשקיל וטרי לחלק בין פיסול זוחלין לפיסול שאובין דבזוחלין מהני רביי' לפסול ואלו בשאובין מטהרין הכשרים את השאובים ומסקנת דבריו משום דבשאובין מועיל בתורת השקה והו"ל כמחוברין וזרועין. דלענין זוחלין לא שייך הכשר זה עיי"ש:

מבואר מדבריו דלית לן טעם אחר להכשיר בשאובין. דאי משום חבור אכתי הדק"ל דהא לענין זוחלין וודאי ל"מ חבור להכשיר הנוטפין כמבואר בפשיטות. ועיין בתשו' מעיל צדקה סי' ל"ט:

וכן רבינו מוהרי"ק ז"ל בתשובה שרש נ"ו יעוי"ש בדבריו באריכות במה שרצה להכריע בדעת הפוסקים דהא דמעיין מטהר בכ"ש לשאובין שהוא אף לטבילת אדם אע"ג דס"ל דלאדם בעי מ' סאה גם במעיין ורק לכלים סגי בכ"ש. אפ"ה מועיל לטהר השאובין משום כיון דע"כ בתורת השקה דמהני וכיון דשם מקוה עלה מיהת לכלים הוי השקה מעליא להועיל גם לטבילת אדם. וכתב לחזק טעם זה שהוא בתורת השקה. דאי משום חבור מהני במקוה של מ' סאה וכן במעיין לכלים לטהר השאובין. א"כ למה יתכשרו הפסולין ע"י חבור הכשרים. אדרבה יפסלו הפסולים את הכשרים מצד חבורן ובפרט כשרבו עליהם דהא בכל דוכתא חד בתרי בטל וכו' עיי"ש באריכות:

ומזה מבואר ג"כ דגם בנקב כשפ"ה אין ההכשר מצד החבור כ"א בתורת השקה וזה פשוט מאוד מן הסברא ובכל הנהו רבוותא. וע"כ ראיית הרא"ש מול הגדולים שנסתפקו ברי"ו ומה שהחזיק בראייתו מרן הגאון נו"ב כראוי מוצק ואין מקום לדחוי' של מעכ"ת:

עוד יש הכרע לזה דע"כ החבור דכשפ"ה אינו מעלה ומוריד להכשר השאובין בתורת חבור לולי תורת השקה ממה שמבואר לפנינו דאין מועיל להכשיר שאובין במקוה שבצד מקוה כשר בחבור דכשפ"ה כ"א במחובר למקוה שלימה שיש בה מ' סאה ולא מהני כה"ג אם מחובר למקוה שבצדו שאין שאוב בפחות מזה כמו דמצינו חבור כזה דמהני בשני מקוואות כשרים שאין בכ"א מ' סאה לצרפם זה לזה ולהשלים השיעור ולמה לא יצטרפו כה"ג גם לענין שאובין גם אם המקוה כשר יש בה רוב מהשאובין ואינו חסר אלא קרטוב משיעורו. אע"כ דטעמו דחבור ל"מ מידי לענין פיסול שאובין כ"א השקה והשקה לא מיקרי כ"א ע"י מקוה כשרה בפ"ע וזה פשוט ואין לדחות כ"א ע"צ הדחק והעקיש:

וכן מבואר עוד מלשון הרא"ש בתשובה.. וסייעתו וכל הנהו פוסקים דשקלו וטרו במקוה שיש בה מ' סאה אם נפסלו בשאובין ברביי' והרא"ש ז"ל איצטרוך לאסוקי הכשרו מטעם השקה. ואי הוי ס"ל טעמא דכשפ"ה דמהני הוא בתורת חבור א"כ הרי טפי עדיף מקוה שיש בה מ' סאה שנתחברו להשאובין במקוה אחד ויוכשר מטעם זה ול"ל לטעמא דהשקה. דדוחק גדול לומר דעיקר פלפולם אחר שנפרדו מחבורם דל"מ לדעת הסוברים טעם זה בחבור כשפ"ה לפי הבנת מעלת' בדברי ריי"ו דפשטן של דברים אינו כן כמבואר לכל מעיין. אע"כ דבכל דוכתא דמהני הוא לדידהו בתורת השקה. ודמיונם עולה יפה ונכון בלי פקפוק וכמש"ל:

ב **והנה** גם מה שעלה ע"ד מעלת' נ' לפרש דברי ריי"ו שהובא כאן בש"ך ס"ק י"ב דמיירי דווקא במעיין ושהאוסרין ס"ל דאינו מטהר בזוחלין כ"א במקומו ממש ומש"ה כי הומשכו אח"כ למ"א חוזר פיסולו למקומו אבל במקוה שיש בה ע' סאה כל שהושקו זה לזה א"ח לפיסולו עוד גם בזה דרכו נסתרה ממני שהרי כיון שמודה עכ"פ דכל דמהני בתורת השקה תו א"ח לפיסולו. א"כ מה בכך דהמעיין אינו מטהר לדידהו בנמשך ממקומו ואין לו דין מעיין. הרי עכ"פ במקומו הי' לו דין מעיין לטהר השאובין. ואז כבר הושקו השאובין למעיין ופרח פסולי' ומאין יחזור הפיסול למקומו בענין פיסול שאובין ול"ד לזוחלין דבעי בשעת טבילה שיהי' לו דין מעיין אבל בשאובין שכבר הוכשרו מה לי אם הוכשרו ע"י מקוה של מ' סאה שלפ"ש מעלתו אף שנפרדו אח"כ מחבורם כשרים השאובים גם להאוסרין ומה לי אם נפרדו מהמעיין כיון שכבר טהרו במקומו:

הן אמת שמעלת' הבליע בתוך לשונו להמציא עוד דבר מחידוש מאוד שהמעיין דנטהר השאובין בכ"ש במקומו הוא מטעם טהרת המעיין עצמו ולא בתורת השקה ובאמת אם הי' כן הי' מקום לחילוקו הנ"ל. אבל לא ידעתי טעמו ואנה מצא מזה דבמעיין לא יועיל השקה כמו במקוה של מ' סאה, ומי הוא שחילק בכך לענין ההשקה (ובפרט לדידן דבעי מ' סאה לאדם גם במעיין א"א כ"א בתורת השקה וכמש"ל) ועוד דהרי לרוב הפוסקים ומכללם גם ריי"ו דלאדם בעי מ' סאה גם במעיין וא"כ ע"כ הרי א"א כלל שיטהר המעיין גם במקומו כ"א בתורת השקה והיינו משום דשם מקוה עליו לענין טהרת כלים. וכמ"ש מוהריי"ק באורך. אבל לולי טעם זה איך אפשר שיטהר מעצמותו לאדם כיון דאין בו שיעור והדרא ק"ל מ"ש מעיין ממקוה של מ' סאה:

ואמנם לא נעלם ממני הדבר הזה דהא דמטהר מעיין בשאובין הוא מטעם טהרת עצמו של המעיין כבר נמצא כן לאחד קדוש מדבר הוא רבינו הראב"ד ז"ל בס' בעלי הנפש בשער המים ס"פ ראשון יעויין שם. אלא דבאמת שיטת הראב"ד ז"ל גם במקוה של

ארבעים סאה לאו בתורת השקה נכשרו השאובין כ"א מצד הכשר המקוה הכשרה ולדידי' פוסל ברבו השאובין גם במקוה הכשרה כשנחסר מעט מארבעים סאה וגם במחצה על מחצה ולכן כשנפלו מ' סאה שאובין פוסל מיד בחסרונו. ובמקוה של מ"א סאה כשנחסרו כ' סאין ממדתו יעוי"ש חילוקי דיניו לפום שיטתו. ובמעיין דאינו פוסל בשום ענין היינו משום דהמעיין לא חסר ומטהר מצד המעיין ולדידי' דגם במקוה ל"מ בתורת השקה ניחא במעיין דצריכין לטעמו משום דמעיין מטהר בכ"ש. ולשיטתו באמת גם במקוה אם הומשכו למקום אחר י"ל דחוזרים לפסולם ג"כ. אבל שיטת מעלתו דבמקוה כשר בכל ענין משום השקה ובמעיין יהי' חילוק לא ידעתי לו מקום:

ועוד דהראב"ד לשיטתו הוא דמצי סבר ה"ט במעיין משום דאזיל לשיטתו דס"ל דמעיין מטהר לאדם ג"כ בכ"ש מן התורה. ואע"ג דמדרבנן מיהו בעי מ' סאה. אולי י"ל כיון דפיסול שאובה לדידי' מדרבנן גם בכולו שאוב י"ל שלא גזרוהו כלל במעיין שהרי בלא"ה נתקשו הראשונים למ"ד כולו שאוב מדרבנן למה גזרו כלל על שאוב. ותירצו משום גזירה שמא יטבול תוך כלי. וי"ל במעיין לא שייכא כ"כ הך גזירה אבל רי"ו וסייעתו הרי אזלו בשיטת שא"פ דלאדם בעי מ' סאה במעיין:

אלא דבהא הי' אפשר לומר דניהו דלדידן דס"ל עיקר לדינא דמעיין אינו מטהר לאדם כ"א במ' סאה ע"כ טעמא דמילתא מילתא דהשקה הוא. וממילא אין חילוק בין במקומו או נמשכו השאובין למקום אחר כיון שכבר נטהרו במקומם כמ"ש לעיל. אבל אכתי י"ל שחששו האוסרין לשיטת הראב"ד ז"ל דאולי עיקר הדין בהיפוך במעיין דמטהר גם לאדם וממילא א"צ לטעמא דהשקה. וי"ל כטעמו של הראב"ד ז"ל במה דמטהר במקומו משום טהרת המעיין עצמו ונמשך מזה חומרא בנמשכנו השאובין למקום אחר דהשאובין חוזרים לפיסולם הראשון ואזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא ולכן רמז רי"ו לדעת האוסרין אף שהוא נגד שיטתו דלעיל בדין המעיין:

ג **אלא** דאכתי לכאורה ע"כ השיטת האוסרין איננה מפאת שיטת הראב"ד ז"ל. דא"כ הו"ל לרי"ו לרמז לדעתם בכל מקוה של מ' סאה דלפסול ברביי'. וכשנחסר אח"כ ממ' סאה והרי בזה לא מצאנו שום פלפול בכל דבריו וסתם לעיל להכשיר במקוה שיש מ' סאה שאובין אעפ"י שנתרבו אלף סאין:

ואולי י"ל גם בהא דבאמת כיון דעיקר דעתו להלכה ברוב הפוסקים החולקים על הראב"ד ז"ל ובפרט לשיטתו דלמעיין בעי מ' סאה שאין קיום לשיטתו כלל אלא דלחומרא חייש לצאת ידי כל השיטות לא חשש לזה כ"א בפיסול דאורייתא ממש כגון ברובו שאוב והיינו שנמשכו במקוה אחרת אבל כל שנתערבו השאובין בתוכו אף למאן דפוסל אינו

אלא מדרבנן כמש"ל. ובפיסול דרבנן לא חיישינן כ"כ להחמיר כיון דשיטתו דחוי' מרוב הפוסקי' וזה חילוק נכון:

ואולי גם האוסרין גופיי' הם ס"ל עיקר דלא כהראב"ד ולא חשו מעולם להחמיר כ"א בשל תורה והיינו בנמשכו למ"א וכלו שאוב. ואף דלהראב"ד גופי' כולו שאוב ג"כ מדרבנן. אבל אינהו לשיטתי' דפליגו. בהא עלי' יש מקום חומרא הנוגע לשל תורה. ודו"ק:

ובזה שקטה תלונת הגאון מוהר"ב וואלף ב"וו זללה"ה על רי"ו והש"ך דמאן נינהו האוסרין שהרי כבר היא נמצאת בפי קדוש ישראל וערוכה בפי רבינו הראב"ד ז"ל להחמיר בכזה גם במקוה גם במעיין ולמה יתפלא בזה הרי גם רבינו התשב"ץ ז"ל בחי'.. חשש לדברי הראב"ד בזה ולא לעשות מקוה לכתחלה ע"י רביי' ואף דהוא רק פיסול דרבנן לכ"ע וכמש"ל. למה לא ימצא מי שחשש לדבריו בפיסול דאורייתא וכמו שביארנו. ועיין עוד בתשו' הרא"ש כלל ל"א סי' בשם הרב מצליח:

וא"כ למ"ש הגאון הנו"ב דהוא עפ"י שיטת גדולי המפרשים דלקמן גבי נקב כשפ"ה דאם נסתם חוזר לפיסולו שהרי יש לפרשו עפ"י שיטת הראב"ד:

אלא דבאמת למה שבאנו למדה זו לפרש דעת האוסרין עפ"י שיטת הראב"ד ז"ל הרי ממילא נוכל לפרש ג"כ שיטת המפרשים גבי נקב כשפ"ה עפ"י שיטה זו עצמה. שהרי לכאורה לדעת הראב"ד דינם מוכרח להלכה כיון דאיהו ס"ל דכל מקוה שיש בה מ' סאה דאין פוסל בה שאובין לאו משום דנטהרו השאובין בהשקתם דאל"כ לא הוי פוסל רביי' וכשבחסר אח"כ. וע"כ רק משום הכשר הטבילה במים הכשרים א"כ ממילא בשני מקואות וא' שאוב דכשרה ע"י חבור כשפ"ה הוא ע"כ משום דהו"ל כחבור שני המקוואות לאחד והו"ל כאלו טבל במקוה שיש בה מ' סאה כשרים שאף אם יש בתוכה גם שאובין עלתה לו טבילה מחמת הכשרים ולא בתורת השקה. וא"כ ממילא כשנפסק החבור דהפסיל נשאר בפיסולו כבראשונה שזה לכאורה פשוט לשיטתו של הראב"ד הנ"ל:

אמנם אחר העיון יראה שאף אם נפרש שיטת האוסרין שרמז ברי"ו במקוה ומעיין שהומשכו ממנו שאובים למ"א עפ"י שיטת הראב"ד ז"ל. אבל שיטת המפורשים שהובא בדין נקב כשפ"ה שזה לא יתכן גם לשיטת הראב"ד ז"ל. שהרי באמת לכאורה מה מאוד יפלא דעת רבינו הראב"ד ז"ל בשיטתו זו שהרי אף אם יש לתת מקום גם לסברתו דטהרת המעיין וכן מקוה שיש בה מ' סאה כשרים תוכל להועיל ולהכשיר גם אם יש שאובין בתוכם מצד הכשר עצמם אבל איך נוכל להכחיש ענין זה דגם שאובין נטהרו ע"י השקה והרי הן משניות ערוכות בההוא דשלשה מקוואות דאם נתערבו והשאוב מן הצד דנטהרו

כולן והיינו ע"י השקה. ועוד מפורש כן במשנתינו מטהרין העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב [כיצד] מביא סילון וכו' ומשיקו אפי' כחוט השערה עיי"ש פ' [ו'] משנה [ח'] ובפ'.. משנה.. וכן בדוכתי. טובי בתוספתא. וא"כ הרי ממילא א"א לפסול שאובין ברבי' על מקוה כשרה כשחסרו אח"כ כיון שכבר נטהרו כשהיתה כשיעורה ע"י השקה ול"ל לטעם אחר מצד טהרת המעיין עצמו או מצד הכשר טבילה של המקוה הכשרה. והוא לכאורה תימה רבה:

אמנם אחר העיון היטב מצאתי קצת מנוח לתמי' זו שהרי בלא"ה עוד יותר יפלא שיטת קצת פוסקים ומכללם רבינו הרשב"ם ז"ל בב"ב. דס"ל דגם מקוה של מ' סאה נפסלו בג' לוגין שאובין ורבותינו בעלי התוספות נתעצמו להביא ראיות לסתור דעתם להלכה והרי בלא"ה איך עלה על דעתם כזאת שיופסל מקוה כשרה ע"י השאובין כיון דמבואר במשנתינו להיפוך דגם השאובין נכשרו בהשקה למקוה כשרה ואין לך השקה יותר מזו (ומהא דמעיין מטהר בכ"ש ל"ק עלי' כ"כ די"ל דמצינן לדחוי' עפ"י שיטת הראב"ד דהוא מצד טהרת המעיין עצמו וכדעת הסוברים דמטהר גם לאדם בכ"ש) ובאמת שכן רבינו הרא"ש ז"ל הכריע מטעם זה להכשיר הרביי' במקוה של מ' סאה אבל על הרשב"ם וסייעתו קשה מה עלה ע"ד לפסול וגם קצת פוסקי' שפלפלו בגוף הדין ולא זכרו טעם דהשקה:

(ד) ולכן אומר אני בשיטת הרשב"ם וסייעתו דלא נעלם מאתם הך מילתא דהשקה המבואר במשנתינו אבל הם מחלקים בין הנושאים חילוק מרווח לדעתו והוא דאינהו סב"ל שהרי ההוא פיסולא דשאובין יש בו שני אופני ומיני פיסול. האחד הוא עיקר הכשר הטבילה שאין עולין לטהר הטהור מטומאתו ע"י טבילתו בהם וזה רק לענין הכשרם בעצמם. אבל אינו נוגע לפיסול הכשרים שנתערבו בתוכם ופיסול זה לדעת רוב הפוסקים בכולו או רובו שאוב פיסול דאורייתא ממש מדרשא דקרא דמה מעיין בידי שמים אף מקוה כו'. ומדרבנן גם במיעוטו שאוב וסובר ג"כ על פיסול זה דשאובין בעצמם להכשר הטבילה בצירופם. ולשיטת קצת פוסקים ראשונים גם זה הפיסול שלא יוכשר הטבילה בשאוב כולו או רובו הוא ג"כ מדרבנן. וקרא דמה מעיין אסמכתא בעלמא הוא. ועכ"ז הפיסול הזה על אסמכתא דקרא הנ"ל דאסמכינהו רבנן לפסילא דידהו אקרא וכל זה הוי ג"כ רק על הכשר השאובין בעצמם וכמ"ש ולא לפסול אחרים על ידם. ואמנם פיסול השני עוד הוא בשאובין דלכ"ע רק גז"ח שהשאובין אם נפלו לתוך הכשרים שפוסלים גם הכשרים ונעשה כולו פסול:

אמנם זה רק בנתערבו ונפלו לתוכן ממש כמ"ש הפוסקים ולא ע"י נגיעה וחבור ומש"ה אומר אני בשיטת הפוסקים הנ"ל דס"ל דעד כאן לא מצינו תורת השקה אלא בפיסול הראשון שהוא או מן התורה או מדרבנן דהיינו שהשאוב עומד בעצמו ולית בי' אלא פיסולו שאינו עולה להכשר טבילה והכשר עומד ג"כ בפ"ע שאז לא חלה כלל גזירת חז"ל שהשאובין פוסלים את הכשרים ולא שייכא בהא מילתא כלל (שמצד נגיעה וחבור זל"ז לא פסלוהו) בהא הוא דמצאנו תורת השקה וזריעה וכמו שעולה עי"כ המים מטומאה לטהרה ע"י השקה, והיינו ג"כ כה"ג שהרי המקוה הכשרה אינה בתורת קבלת טומאה מהטמאה. ואז הטהור מעלה הטמא וה"ה הכא הכשר העומד בכשרותו אין בו לתא דפיסול שאיבה הוא אדרבה בהשקתו מעלה גם השאוב מפיסול להכשרו. והוא הנדון דג' מקוואות הנ"ל וההוא דמטהרין העליון מן התחתון וכו'. אבל בגוונא שנפלו השאובין לתוך הכשרים. ונתערבו בתוכם ממש בהא שייכא כבר חלות גזירת חז"ל האחרת שגזרו שהשאובין יפסלו הכשרים אף אם רבו מאיזה טעם שראו לגזור כן. א"כ שוב לא חלקו בגזירת חז"ל אף שיש כדי הכשר המקוה בתוכו ולא פליג חז"ל בתקנתם וגם אינה בתורת הכשר השקה. שאדרבה מתחלה היתה גזירת חז"ל להיפוך שהפסילום ימשכו הכשרים אצלם לפוסלם. ולכן שפיר מצי למיסבר כל הנהו רבוותא פיסול זה דג' לוגן גם במקוה של מ' סאה. וזו סברא נכונה מאוד לדעתי בחילוק הענינים לשיטתם שלא יפלא עליהם משנתינו:

ה **ואמת** כי בעייני בסברא זו שהערנו לאו יחידאי אינן הנהו רבוותא הרשב"ם ז"ל וסייעתו אלא שגם אינך רבוותא דפליגו עליי' בעיקר הדין וס"ל במקוה שלמה אינו נפסל בשאובין י"ל דמודו במיקר החילוק הזה. דאי הוי שייכא פיסול שאובין מגזירת חז"ל שחזרו וגזרו שיפסלו הכשרין לא הוי אהני להו השקה כלל. אלא דס"ל דמעיקר הדין מעיקרא לא גזרו חז"ל כלל פיסול זה כ"א במקוה חסרה ולא במקוה שלמה או במעיין וזה נלע"ד מדקדוק לשונם של הרבה פוסקי' ז"ל שדקדקו כן בלשונם ולא זכרו כלל טעמא דהשקה יעויין בלשון התוס' בב"ב ובכמה דוכתא ובחי' הרמב"ן שם ועוד כיוצא בזה בלשון הרבה פוסקי' ראשונים שכולם כ' לפלפל בדינו של רשב"ם ז"ל ועיקר טעמם שלא גזרו פיסול ג' לוגין שאובין כ"א במקוה חסרה ולא בכשרה ולא צירפו טעם דהשקה גם אם הי' נסמך על טעם דהשקה לא הוי צריכין לתלות הטעם שלא גזרוהו במקוה שלימה דתיפוק לי' שהרי לא הי' אפשר להם לגזור כלל בכה"ג כיון דהכשרו ברור לפנינו בתורת השקה ולא מצאנו מפורש טעם זה כ"א בדברי הרא"ש בתשו' ובפוסקי' בפ' מרובה וגם הוא לא כתב כ"א בסיום דבריו לתוספת ביאור שגם סברא הוא שלא יופסל בשאובין כיון דהו"ל

כנזרעו ומהני לענין טומאה לטהרה ה"ה לענין פיסול שאובין. גם בתוס' רפ"ק דמכות [דף ד'] אהא דחביות שנפלה לתוך ים הגדול. שהשיגו על פירש"י ז"ל שפירשו דמיירי במים ומשום פיסול בא ראשו ורובו במים שאובין לתרומה שם זכרו טעם דהשקה. וגם בזה הביאו ראיות אחרות מדין טומאה ולא הביאו כלל לראי' מהא דמקום שלמה אינו נפסל בשאובין לשיטתם. וגם מכל הנהו משניות דמס' מקוואות דאיתמר בהדי' דינא דהשקה וע"כ משום דאיכא לחלק בין הנושאים ושגם דינא דמקוה אינו נפסל בשאובין לא תלי' בהא וכמש"ל:

וכן בראה מוכח באמת דעת רש"י ז"ל לשם לפי פירושו שם דמיירי במים ואפ"ה ל"מ בתורת השקה להוציאם מידי שאובין והרי איהו מהחולקי' על דעת רשב"ם ז"ל בדינו וסובר דמקוה שלמה אינה נפסל בשאובין וכדמוכח מפירושו בכמה דוכתי בש"ס. ובפרט בפ"ק דשבת בסוגי' דח"י דבר יעוי"ש. ובההוא דנתן סאה ונטל סאה פירשו להדי' לענין מי פירות דווקא. וממקומו בסוגי' זו מוכרע כן דעתו דאל"כ לא הוי צריך לפיסול משום ראשו ורובו במים שאובין ולתרומה דווקא שהרי הג' לוגין פסלוהו מכל גם לחולין וע"כ משום דמקוה שלימה אינו פוסל בג' לוגין אע"ג דל"ל טעמא דהשקה יהי' מאיזה טעם שיהי' וע"כ דגם לדידי' לא תלי' הא בהא וכמש"ל וטעם הדבר כפשטן דלא גזרוהו כלל מעיקרא כ"א בחסרה:

ודע דלפ"ש רש"י ז"ל הנ"ל וכן לפ"ש הראב"ד ז"ל שמבואר בסמוך דל"ל טעמא דהשקה גם במקוה שלימה וא"כ ע"כ פיסול דראשו ורובו בשאובין נשאר בשאובין שנפלו גם למקוה שלימה וא"כ ההוא דמעיין מטהר בכ"ש לשאובין לא יועיל לתרומה וצ"ע שהיא נגד משמעות סתימת לשון המשנה בזה:

הן אמת דלמ"ש קצת ראשונים הובא שם בחי' ריטב"א פ"ק דמכות הטעם דל"מ בתורת השקה משום שהים מימיו מלוחים וכבדים וכו' י"ל דגם לשיטת רש"י ז"ל דמודה בשאר מעיינות דמועיל בתורת השקה וגם פיסול דראשו ורובו במים שאובין ליכא בהא לתרומה (ועמש"ל די"ל דגם הראב"ד ז"ל מודה במעיין ע"ש). אבל למ"ש שם בסוף דבריו בשם הרא"ה ז"ל וכ"כ באס"ז ביצה דמעיין ושאובין דאין דינם שוה לטהר בזוחלין ל"מ בהו תורת השקה ק"ק ההוא דמעיין ואכ"מ מזה. ויהי' איך שיהי' בדעת רש"י מבוארי' הדברי' כמ"ש דאף בגוונא דל"מ בתורת השקה אינו פוסל מקוה שלימה בשום שאובין בעולם:

נמצינו למידן מכל הנהו רבוותא עיקר הסברא שכתבנו לעיל בדעת רשב"ם דאע"ג דדין השקה מבואר במשנתינו לענין טהרת מקוואות שאובין דיש מקום לומר דמהני רק בשני

מקוואות שזה בצד זה. ואין בהם פיסול מצד תערובות מים שאובין שנפלו בתוך הכשרים כ"א מצד פיסול השאובה של תורה בכולו שאוב למ"ד מדאורייתא ולמ"ד מדרבנן מצד הטבילה בתוך השאובין עצמם אבל בפיסול חז"ל שגזרו שהשאובין יפסלו גם הכשרים הי' מקום לגזירתם לחול גם דהשקה לא יועיל דהיינו בנתערבו ממש השאובין עם הכשרים והא דלשיטתם שחולקי' על דינו של רשב"ם במקוה שלימה וס"ל דאינו נפסל הוא רק משום דמעיקרא לא רצו חז"ל לגזור גזירה זו במקוה שלימה מאיזה טעם שראו בזה לחלק בגזירתם זו:

א"כ בהא י"ל ג"כ קיום שיטתו של רבינו הראב"ד ז"ל בחילוקי דיניו בין מקוה למעיין ודבמקוה מהני רביי' לפסול כשנתמעט אח"כ משיעור הכשר מקוה שגם בזה השיגו איש ריבו רבינו הרז"ה ז"ל בהשגותיו. שהרי במקוה שלימה גם הוא ז"ל מודה דאינו נפסל בכל שאובין שבעולם יעויין שם. דבאמת הא דאינו נפסל במקוה שלימה ברביי' לאו בתורת השקה הוא. גם מה דאינו נפסל בג' לוגין גם ברביי' דאי הוי בכלל גזירתם לא הי' מועיל השקה בכה"ג דהוא דרך נפילה ותערובת וכמ"ש להוכיח מדברי כל הפוסקי' הנ"ל. יהי' הסברא ע"ד שכתבנו לעיל או מטעם אחר:

(שבאמת יש להסביר החלוק בכמה אנפי) אלא שלא רצו לגזור מעיקרא במקוה שכולה בהכשרה לפנינו. ולכן לפום מה שפירש רבינו ז"ל ההוא דנתן סאה ונטל סאה במים שאובין ומוכיח מינה דברובו פוסל ע"כ דחז"ל מעיקרא הכי תיקונו מאיזה טעם שהי' נראה להם שאע"פ שכל שהוא שלימה עדיין לא יפסלו השאובין הכשרים ולא גזרו עלה אף ברביי'. אבל כל שנתמעט אח"כ יחזור פיסול השאובין שגזרו חז"ל בכל מקוה חסרה למקומו שאז הי' פיסולו בגוונא דלא מועיל גם השקה שזה הי' בכלל גזירתם אלא ששם גזרו זה גם במיעוטו שאובין. ובג' לוגין. והכא משום שאני אומר שלא רצו לעורר הפיסול כ"א ברביי' אבל כל שרבו השאובין חזרו לגזירתם שיופסלו הכשרים מחמת השאובין ודהשקה ל"מ להו כל שנתערבו זה לתוך זה ודו"ק:

וזה עצמו גם שיטת רבינו הרמב"ם ז"ל שהכשיר במקוה שלימה אפי' שפך בה כל היום ובנתן סאה ונטל סאה פוסל ברובו והרא"ש ז"ל נתקשה מאוד. ולמ"ש בשיטת הראב"ד א"ש:

והפוסקי' ז"ל כ' בשיטת רבינו הרמב"ם דהפיסול משום מראית העין וע"ד שכ' הרמב"ן בחי' ב"ב.. והוא לכאורה דחוק מאוד. ולדרכינו הוי א"ש ברווחא טפי אמנם עכ"ז הם יחידאי בשיטה זו וכל הפוסקי' כולם חלקו עליהם בכל שיטתם ודההוא דנתן סאה מיירי במ"פ. ושיטתם מרווח טפי ומוכרעת יותר וגם הכרעת הרא"ש ז"ל בתורת השקה מכרעת

שאף למש"ל דכנגד גזירת חז"ל בפיסול השאובין אינו מוכרח שיועיל בתורת השקה שהרי אף במקוה שלימה משמע מלשון הרבה פוסקי' דהטעם משום דמיקלא לא רצו חז"ל לגזור היינו מטעם שכתבנו לעיל דאי הוי חל גזירת חז"ל שיומשכו הכשרים אחר הפסולין אין כאן תורת השקה. אבל לפי האמת שכבר משכו חז"ל תקנתם במקוה שלימה שלא יהי' פיסול על הכשרים מצד תערובות יהי' מאיזה טעם שיהי' הרי שוב באותו שעה חל תורת השקה על השאובין דלא גרע מזה בצד זה ושוב אין חוזרים לעישולם גם לאחר שיתמעטו. ויפה השיג הרא"ש על הרמב"ם וסייעתו לפי שיטתו. ודו"ק:

ואולי להראב"ד והרמב"ם טעם וחילוק אחר בין מקוה שזה בצד זה ובין נתערבו זה לתוך זה בדין ההשקה וממילא דיש קיום לשיטתם ע"ד הנ"ל ויהי' איך שיהי' יוצא לנו מזה ברור דגם להראב"ד ז"ל אי אפשר שיחלוק ע"ז שמקוה שאוב שבצד מקוה כשר שכשר בתורת השקה והיא מוכרע ממשנתינו. וא"כ אכתי לא אשכחנא פתרי לדברי גדולי המפורשי' ז"ל שהביא רי"ו שנסתפקו בדין נקב כשפ"ה אי חוזר לפיסולו כשנסתם הנקב גם עפ"י שיטת הראב"ד ז"ל הנ"ל. ולא עוד אלא דגם בדין הראשון של רי"ו לא ניחא עפ"י דרכינו דלעיל למ"ש שם דרי"ו לא חשש לדעתם כ"א בפיסול דאורייתא. ומ"ש כאן גם להראב"ד ז"ל אינו אלא חששא פיסול דרבנן מגזירת חז"ל דשאובין. ודו"ק:

(גם בדין מעיין יש לנו דברי' בגו לשיטת הראב"ד ז"ל די"ל דגם לדידי' מהני בתורת השקה כיון דלא משכחת בי' פיסול שאובין ברביי' לשיטתו. והי' נכון בזה גם מה שהערנו לעיל בהא דמעיין מטהר בכ"ש אי מהני גם לתרומה אלא שאין רצוני להאריך עוד בדברי' שאין נוגע כ"כ לדינא כפי מסקנת הפוסקים להלכה):

(ו) **ואמנם** בגוף דברי רי"ו בההיא דנקב כשפ"ה והסתפקות המפורשי' בנסתם הנקב אי חוזר לפיסולו ודלא יוקשו עליהם כל הקושיות העצמות האלה. עלה ברעיוני דבר נכון ומתקבל ליישב דעתם ושיטתם ברווחא. והוא שהרי באמת כבר עמדו בזה גדולי האחרונים ומכללם רבינו בעל תה"ד ז"ל בתשבותיו בסתירת הענינים מה דחיישינן לרבו הנוטפין על הזוחלין לפסול לטהר בזוחלין ובשאובין אינו פוסל ברביי' ורצה לחלק בזה איזה חילוקים ותוכן תירוצו למסקנא לחלק דבשאובין הטעם משום תורת השקה דנחשב כזרעין ומחוברין ע"י ההשקה אבל בנוטפין וזוחלין לא שייכא תורת השקה וזרועה:

אמנם הרב בב"ח וטו"ז קיהו בזה החילוק. והרב בטו"ז כ' דראוי דליהני ג"כ ההשקה שיהי' מחוברי' נוטפי' כמחוברי' זוחלין וע"ש בב"מ באריכו' ויש שם כמה פקפוק ולבסוף רצה לחלק בין פיסול שאובין דהוא מדרבנן אבל פיסול זוחלין דאורייתא ובאמת שגם בתה"ד כ' בסוף דבריו חילוק זה אלא שחילוקו למ"ד כולו שאוב מדרבנן אבל למ"ד

כולו שאוב דאורייתא לא יתכן תירוצו זה. דניהו דהא א"ש דבמקוה שכבר יש בה כשיעור אם נפלו בה שאובין גם אם השאובין רבו י"ל שפיר דשם הוי ההשקה לפיסול דרבנן דזה פשוט ובעיני דגם חי נימא דרובו שאוב מן התורה היינו בעיקר הכשרו של המקוה שלא עלתה טבילה להטובל בה בהשאובין שעיקר טבילתו והכשרו על ידם. אבל אם כבר יש הכשר מקוה ונתערבו שאובין לתוכם גם אם רבו פיסול זה וודאי ליתרו מדאורייתא. וזה פשוט בעיני ולכן שפיר מהני בתורת השקה לכ"ע וז"ב:

אלא דעיקר הקושי' יחול לחילוק זה בין דאורייתא לרבנן ממקוה שאוב שבצד מקוה כשר דמכשרינן ע"י השקה. דא"ל דמיירי רק במיעוטו שאוב או ע"י ג' לוגין וכה"ג דהי' פיסולו רק מדרבנן שהרי בההוא דנקב כשפ"ה ע"כ מיירי בשאוב דאורייתא שהרי העלו שם האחרונים לדינא דבשאוב דרבנן סגי בנקב פחות מכשפ"ה ובדאורייתא הוא דבעי כשפ"ה. וא"כ שוב גם ההשקה בדאורייתא ואפ"ה מהני והדק"ל. ומ"ש מנוטפין וזוחלין. אמנם גם בהא י"ל דא"ש היטב שהרי עכ"פ הרי יש כאן נקב כשפ"ה דהוי תורת חבור להנהו מקוואות גם מדאורייתא. תדע שהרי גם במקוה חסרה מכשיעור מהני חבור דכשפ"ה להכשירו אלא שלענין שאוב ל"מ ה"ט לחוד להכשירו דמה בכך ששני המקוואות הם כמעורבים אכתי השאובין פוסלין הכשרים אי לאו טעמא דהשקה וכמו שביארנו בריש דברינו. אמנם הא וודאי למה שביארנו דכל שיש במקוה כשיעור כל הכשרו ונתערבו בתוכה השאובין לכ"ע הוי טפי מפיסול דרבנן לכ"ע כיון שעיקר המקוה כבר נגמר בהכשרו דלא מיקרי רובו שאוב כ"א בתחלת הכשר המקוה. ומעתה אם עכ"פ החבור כשפ"ה מועיל גם מה"ת להיותם כמקוה אחת וכאלו טבל בשניהם שוב גם השאובין לא הוי אלא פיסול דרבנן כמו במקוה א' כשרה שיש בה גם שאובין שפיר מועיל להכשיר ההשקה כשאר שאובה דרבנן ודו"ק:

ושפיר נוכל לקיים חילוקו של התה"ד והב"ח ז"ל. ואם זה הוא שיטת גדולי המפורשי' שהביא רי"ו ז"ל מה נעמו דבריהם וספיקות שלהם דאע"ג שפשוט דכל דמועיל בתורת השקה לא שייך כלל שיחזור לפיסולו ולא הוי מספקא להו כלל בהא. אבל כל זה במידי דמועיל השקה. אבל בההוא דשני מקוואות זה בצד זה דכל חד האי לחודי' קאי [והאי לחודי' קאי] הרי הוי פיסול תורה עליו משום שכולו שאוב. ומדינא אולי לא הוי לי' השקה כמו בפיסול זוחלין ובוטפי' אלא דכ"ז שהי' מחובר למקוה השלם וכשר כשפ"ה הרי אז גם השאוב הי' פסול דרבנן כיון דע"י חבור הו"ל כמקוה א' המעורב בה שאוב. ולכן לשעתו שפיר אהני לי' השקה דהא לשאוב דרבנן וודאי מהני וזה מהני גם לאחר שנפרד מהשקתו. אבל הכא כי נסתום הנקב הרי חוזר פיסול השאוב לשל תורה ממש

דהו"ל כולו או רובו שאוב כדמעיקרא ושיוכשר ע"י מה שהושך פ"א ל"מ לי' משום דהו"ל השקה בשל תורה דמספק"ל אי מהני כלל ומשום די"ל דדמי לפיסול נוטפי' וזוחלי'. ותבן בזה כי הוא כפתור ופרח בעיני:

ויצא לנו מזה דבכל מילי דאינו נוגע כ"א לפיסול דרבנן גם אינהו מודו דכל שהושך פ"א א"ח עוד לפיסולו:

ומה ניחא נמי בזה ברווחא מה שתמה מעל"ת עליהם ממשנה דממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון אלמא דמהני השקה גם לאחר חבורו דלמה שנראה מלשון התוס' בתמורה דף ד"ה.. דבאמת שם גבי תחתון איכא ג"כ המשכה והיינו דמסתמא הומשכו דרך קרקע וכה"ג עד שמזה סייעו שיטתם דשאיבה שהמשיכה כולה פסולה עיי"ש (ועכ"פ הרי שפיר איכא לאוקמי בהכי) וא"כ י"ל דמש"ה מהני שפיר מה שנותן לעליון ע"י השקה וכל כה"ג שיהי' גם אחר חבורו רק פיסול דרבנן שהרי גם למ"ד כולו שאוב מן התורה בהמשכה היא דרבנן. וכמ"ש תוס' בפסחי'.. וא"כ ההשקה נוגע רק לפיסול דרבנן שפיר מועיל גם לדידהו לעולם וכמש"ל דלא מספ"ל רק אם נעשה אח"כ פיסול דאורייתא וכמש"ל:

בזה ל"ק מה שהבאתי ממשנה דמטהרין העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב ע"י השקה כחוט השערה. שהרי גם התם בלא"ה כ' רבינו שמשון דמיירי בפיסול שאיבה דרבנן ודמש"ה מהני חבור קטפרס. וכיון דהוא בדרבנן שפיר מודו דמועיל לעולם וא"ח לפיסולו:

ז **והנה** רבינו הרא"ש ז"ל בתשובותיו כלל ל"א הוכיח דינו מהך מתני' דשלשה מקוואות וכו' שהוכשרו כולם וגם ממשנה דבור שנפלו בתוכו ג' לוגין שאובין וכו'. דקתני סיפא עד שיעמוד בחצר מקוה מ' סאה ויטהרו העליונים מן התחתונים וכו':

עוד הביא הך דג' גמריות [גממיות] ודחאה והנה בראיותו ממתני' דבור שנפלו ג' לוגין כבר מבואר לפי דרכנו שאין בזה סתירה לשיטת החולקי' הנ"ל שהרי מפורש הוא דמיירי בפיסול דרבנן ובהא גם לדידהו מהני השקה לעולם וכמש"ל:

אמנם ממתני' דשלשה מקוואות הוא ראי' עצומה לכאורה דקשה לאוקמה דווקא בשאוב דרבנן כל כמה דלא מצאנהו מפורש:

ומ"מ יש מקום לדחות גם ראי' זו דכיון דעיקר המשנה נקטה בגוונא שיש בכ"א ממקוואות עשרים סאה ע"כ הכשר' דהמקוואות דאשמעינן היינו בגוונא שיוסף להקוות עליהם מים כשרים עוד עשרים סאה וכמש"ש מפורשי הש"ע והוא פשוט. א"כ י"ל דלא הוי ג"כ אלא פיסול דרבנן שהרי גם עתה נתמעטו השאובין משיעורם ע"י עירוב

המקוואות ונתערבו מעט הכשרי' לתוך הפסולי' ומן הכשרי' לפיסול וכל שיוסף אח"כ עשרים סאה כשרים עכ"פ וגם בשופי מעט שהרי א"א לצמצם יהי' בין הכל אח"כ רוב כשרי' שהרי בכ' סאה ומשהו סגי לדעת רוב הפוסקי' ומיעוט דשאוב דפיסול דרבנן שפיר אהני לי' השקה ראשונה שישאר בכשרתו גם לדעת הפוסקי' הנ"ל לפי מה שביארנו:

הן אמת שבזה צ"ע למ"ד דרובו בהכשר כשר מה"ת אי מהני ההוא רובא להכשיר השאובין שכבר קדמו. ואולי כל שנשלם רובו ויש בו ברוב הראשון תערובת השאובין הו"ל בכלל רובו שאוב דפיסול מה"ת. ובאמת שכן נראה מלשון הפוסקי' בכמה דוכתי' דכל שהספק שאובין קודם שנעשה רובו בהכשר הו"ל ס"ד. ויותר מבואר כן בלשון הרא"ש ז"ל בפסקיו לב"ק ובה' נדה. והובא גם בתוי"ט משנה ה' פ"ב במה שהוכיח שם כדעת הסוברי' דרובו שאוב מה"ת מדקתני אם ידוע שנפלו לתוכו מ' סאה עד שלא הגיעו לגומא שלישית וכו' יעוי"ש. דקודם שנעשה רובו בהכשר הו"ל ס"ד ובעיני יפלא דבר זה ושגבו ממני שיהי' זה ס"ד כיון שכל המקוה נעשה בהכשר רק המיעוט שאובין נתערבו בשעת השלמת הרוב ואי בכה"ג הוא פיסול מה"ת במעט שאובין למה יהי' הפיסול רק בג' לוגין דאטו ג' לוגין כתובי בקרא והוא רק שיעור ששיערו חז"ל בפיסול דרבנן כמבואר. אלא די"ל דאזלו בשיטת ר"ת דג' לוגין בתחלה הל"מ וס"ל דבתחלה היינו קודם שנשלם רובו בהכשר. וכ"נ בלשון הרא"ש ז"ל בפסקי'. שהביא בסוף דברי ר"ת בלי חולק וכן הר"ן ז"ל בה' נדה הביא דברי הפוסקי' דרובו שאוב מה"ת ודברי ר"ת בחדא שיטה יעוי"ש. (ואגב אזכיר מה שיפלא בעיני על א' מגדולי האחרונים הרב בעל חו"י ז"ל. דכל רז לא אנס לי' בבקיאתו בחדרי תורה ובהשמטותי' דף רס"ח ע"ב. הביא דברי רש"ל בפי' שערי דורא בשם ר"ת ז"ל דג' לוגין הל"מ. והרבה לתמוה עליו שהעתיק דברי' אלו בשם ר"ת ז"ל ושהי' לו לתלות בט"ס ולמוחקו והרי דברי ר"ת הם כתובים בס' הישר שלו והובאו ברא"ש ובר"ן ובנמ"י ובמהרי"ק ובב"י. והיינו בתחלה ולמה הרעיש בזה בחנם על מרן רש"ל ז"ל ועכ"פ סי' לו לרמז לכל זה אם הי' נזכר מזה):

אבל לדידן דלא קיי"ל כר"ת הי' נראה דאין לחלק בין מיעוטו הראשון למיעוטו האחרון. והנה הרב"י ז"ל בדעתו בדעת הרמב"ם דרובו בהמשכה דמהני היינו בהי' הכשרי' בתחלה אבל לא במיעוט פסולי' לתחלה. והובא בהג"ה רמ"א סעי' ע"ד. ומזה נראה נמי דיש חילוק בזה בהכשר' דרובו של מקוה אם הוא רובו הראשון או שני אבל בחי' שם הבאתי דא"ז מוכרע ושבפירוש חולקים על זה מוהר"ם ב"ב והר"ש ז"ל וס"ל דרביי' מהני גם לאחר המשכת המיעוט וכמבואר בתוי"ט פ"ב ממשנה ז' ד"ה אבל או. ובר"ש שם. ובפ"ד משנה ד'. ולדעת הרמב"ן וסייעתו תלי' דינא דהמשכה בדין רובו שאוב.

אלמא בכל גווני כשר רובו בהכשר וז"ל שיטות הפוסקי' הנ"ל כוותי' וא"ש משנתינו ע"ד שכתבנו. ואם כי לא ימלט מדוחק קצת אבל איננה עכ"פ סתירה מבוארת על שיטתם באופן שאף ששיטתם הנ"ל הוא ג"כ כנגד משמעות כל הפוסקי' דמבואר בכמה דוכתי' דלא נחתינן לחילוקי' אלו ודהשקה מהני בכל ענין אבל עיקר דברינו ליישב עליהם עכ"פ הקושיות החמורות ממשניות הערוכות הנ"ל. ועוד יש לנו ארוכות דברי' בחידושי' בדין טבילה בכלי ע"י השקה ובדין השוקת שהביא הרב"י בשם תשו' רשב"א ח"ג בשיטת הפוסקי' הנ"ל לפי דרכינו אבל אכ"מ עוד להאריך (עוד):

[ח] **והנה** עדיין לא יצאנו י"ח ביאור שיטת המפורשי' הנ"ל לפי דרכינו לחלוק בין דאורייתא לרבנן בדין השקה ודמש"ה מקוה כשר אינו נפסל ברביות השאובין משום דהו"ל פיסול דרבנן כיון דאינו רובו שאוב. אכל אכתי מה יענו להך דמעיין מטהר בכ"ש דהתם הרי נוגע לפיסול שאיבה מן התורה וכדמשמע להדי' דאף אם המעיין אינו אלא כ"ש אינו פוסל בשום רביי' בעולם:

והנה באמת הרב הב"ח ז"ל דמייתי נמי הך קושי' דתה"ד זו דמ"ש פיסול שאובין מפיסול זוחלין דבהא פוסל רביי' ובשאובין אינו פוסל. ראיתי כי הבליע בנעימות בתוך דבריו ליישב הקושי' במעיין והיינו משום דמעיין נמי מטהר בכ"ש גם בזוחלין במקום שהי' זוחל מתחלתו לדעת הראב"ד והר"ן וסייעתו וממילא דה"ה בשאובין. ולכן עיקר תוכן פלפולו למרמי מקוה אמקוה ע"ש:

ובאמת שלשיטת הפוסקי' האלה ע"כ לאו טהרת המעיין בכ"ש בתורת השקה שהרי לדעת התה"ד מבואר דלענין זוחלין לא שייכא תורת השקה כלל וע"כ משום חשובות המעיין במקומו דלא ליבטל בכל מימות שבעולם כמ"ש הפוסקי'. וא"כ י"ל שכן הוא שיטת המפורשי' ג"כ בטעמא דמעיין (אלא דלפ"ז הי' חילוק בין אם הוא במקום המעיין ממש ודקדם המעיין להשאובין ועמש"ל):

ובאמת שאם באנו להעמיס שיטתם עפ"י דעת הפוסקי' הנ"ל עכצ"ל נמי דאזלו בשיטת הפוסקי' דמעיין מטהר בה"ש לאדם דאל"ה לא שייכא כלל טהרת המעיין גם לזוחלין גם לשאובין:

ובאמת שכן הוא שכל הפוסקי' העומדי' בשיטה זו דהראב"ד דהמעיין במקומו מטהר לזוחלין אינהו גופיי' מכת הסוברי' דמעיין מטהר בכ"ש לאדם מה"ת הלא המה הרמב"ם והר"ן בתשו' ג"כ כ' שכן עיקר לדינא יעוי"ש:

אמנם אחר שבאנו למדה זו שהמפורשי' הנ"ל שנסתפקו בדין נקב כשפ"ה יהי' ג"כ מכת הסוברי' דמעיין מטהר בכ"ש לאדם מה"ת. בלא"ה א"ש לפי דרכינו דלעיל ואין

אנו צריכין להעמיס בשיטתם עפ"ד הר"ן והראב"ד בדין הזוחלין וכמ"ש הב"ח ז"ל. אלא גם להחולקי' בזה א"ש ברווחא דעכ"פ לשאובין הרי הוא רק פיסול דרבנן דמה"ת הרי הוא כבר כמקוה של מ' סאה ונעשה כולו כולו בהכשר ואף שרבו השאובין הרי כבר איננו בגדר שאוב לפסול מה"ת רק מדרבנן דבעי מ' סאה ובדרבנן הרי מהני נמי בתורת השקה גם לפי שיטתם כמו שביארנו ודו"ק מאוד. וממילא דגם מטהר בכל ענין גם שלא במקומו וגם אם קדמו השאובין למעיין:

והנה לפי דרכינו זה בטעם שיטת המפורשי' הנ"ל שנסתפקו בדין נסתם הנקב אם חוזר לפיסולו ומטעמא דאוסרין לפי שנוגע לפיסול של תורה. הרי יוצא לנו מבואר באר היטב דאינהו נינהו גם האוסרין דלעיל ס"ק י"ג בש"ך בנדון זה בהלכו השאובין למקום אחר לעשות מהם מקוה שלימה שכולו שאוב דלדידהו כבר נחתינן להך ספיקא גופא אולי ל"מ השקה בשל תורה דניהו דבמקוה ראשונה וכן במעיין במקומו אהני לי' השקה מטעם דהוי מדרבנן כמש"ל דבמקוה הרי הי' כבר הכשר ע"י הכשרי' ובמעיין ממ"נ הוכשר או מטעם השקה ודמהני בשל תורה ג"כ לשיטת הסוברי' דמעיין בעי מ' סאה לאדם ואי ל"מ בשל תורה ע"כ המעיין מטהר בכ"ש גם עה"ת לאדם וממילא לא איפסל מה"ת. אבל בשלא במקומו הרי השאובי' עצמם חוזרי' וניעורי' להפסל מה"ת כדין כולו שאוב. ולכן לדידהו וודאי דאסור לעשות מהם מקוה. ובזה נתקיימו דברי הגאון בעל נוב"י ז"ל בתשובותיו הנ"ל דחדא באידך מישך שייכא אם כי לא מטעמי' ורוח אלקים דבר בו וזה פשוט. (ובאמת כי עוד הי' מקום לפרש דעת האוסרי' עפ"י שיטת הרא"ה ז"ל שהובא בחי' ריטב"א פ"ק דמכות. ובבד"ה בב"י סי' ר"א ודקאי רק אמעיין אבל אינו נראה בעיני):

ט **ויצא** לנו עוד מכ"ז דכל כה"ג אם הוא דרך המשכה למקוה השני אף אם הי' כולו שאוב דגם להאוסרין הנ"ל אין מיחוש למה שביארנו דעיקר חששתם רק לפיסול של תורה ממש דאז י"ל דהוי כזוחלי' דל"מ השקה אבל כה"ג דרך המשכה דלכ"ע דרבנן גם בכולה שאובה כמש"ל בשם התוס' ופוסקי' וא"כ שוב אינו רק מדרבנן ומצרפינן שפיר הכשר השקה בראשונה וכמש"ל ליישב הך ממלא בכתף:

והנה אם גם ההמשכה לא הי' ע"ג קרקע ממש רק ע"י צינור דלאו כלי הוא וכן בפחות מג"ט הלא רבו המתירין בכה"ג וודאי דיש לסמוך עליי' ברווחא:

והנה כ"ז כתבנו לפלפולא בעלמא וליישב דברי גדולי הראשונים ז"ל שלא יהי' עליהם סתורות ותמיהות קיימות כאשר כן חובה עלינו לחיבת הקודש דברי קדשם המיוסדי' על אדני פ"ז אמנם להלכה ולמעשה אין לנו כ"א שיטות המרווחות והמוסכמות ואשר

זכו לקבוע הלכה כמותם בבעלי השי"ע. וכאשר דברי רבינו הרא"ש שפתיו ברור מללו דכל שנכשר בתורת השקה א"ח לפיסולו לעולם ויפה כ' מעלת' ני' דפיק חזי מה עמא דבר במקוואות שרבו ע"י השאובין וחוזרי' מממו ונוטלי' הרבה [החובר] שזה הי' פיסול לשיטות הראב"ד ולא חשו לזה. ולדרכינו זה בשיטת האוסרי' וגדולי המפורשי' ז"ל הנ"ל הי' ג"כ חשש איסור של תורה אם הי' נשארי' בסופם רוב מן השאובי' הראשוני'. ומש"ל דמשום דשייך שאני אומר יש להקל טפי הוא דוחק. וע"כ דהוא משום תורת השקה וע"כ דלא חשו גם לשיטת הראב"ד גם לא לכל השיטות הנ"ל:

אמנם מ"ש מעל"ת בדעת הש"ך ז"ל שלא חשש לדברי הראב"ד ז"ל כ"א בנתן סאה ונטל כו' בצירוף דעת הרמב"ם ז"ל והיינו כמ"ש הכ"מ בדעתו משום מראות העין ז"א שהרי הביא כן בשם התשב"ץ והתשב"ץ ז"ל הרי בפירוש חשש לדעת הראב"ד ז"ל לפיסול ברבי' מדינא ע"ש בח"א סי' י"ז ובח"ג סי' י"ב:

שאעפ"י שמלשונו שם משמע בח"א שאינו אלא זהירות במקום שאפשר לתקן לכ"ע. אבל בח"ג סי' הנ"ל משמע קצת דדווקא בהמשכה הקיל כיון שהוא מדרבנן ועכ"ז רק בשעת הדחק יעיי"ש. אבל עכ"ז כל דאיכא שעת הדחק שאין אנו צריכי' לחוש לכל חומרות שאינן מן הדין ובפרט במקום שאין מקוה מתוקנת וטובלין בנהרות דאיכא חשש איסור טפי לדעת הרבה פוסקי' ולדעת הש"ך לכ"ע במקום שנתפשט הנהר ע"י הגשמי' יותר מתחלתו אשר קשה ליזהר בכ"ז ואיכא נמי חשש מכשלות אחרינא' וביטול פ"ו שיותר ראוי לתקן מקוה כזה שהיא הכשר לרובא דרובא דרבוותא. אמנם אם יש תקנה קצת ע"י המשכה ע"י צינור קטן וכה"ג וודאי יותר נכון ומהיות טוב וכו'. וכמ"ש התשב"ץ. גם מחשש דעת הראב"ד:

והנה עתה בלומדי הל' מקוואות נתחדשי לי כמה הערות חדשות. אמנם עוד לא נבחנו עוד כולם בכור הבחינה. אמנם למען אהבת מעל' ני' התקוע בלבבי לא אמנע להודיעו קושי' אחת שנתקשיתי מידי עברי בעיון ענייני על מה שהחליטו רוב הפוסקי' ומכללם הרא"ש והטור וסייעתו דכל ספק בשאיבה קודם שנעשת רובו בהכשר דהו"ל ספק דאורייתא ולחומרא לשיטתם דרובו שאוב מה"ת ואינהו גופיי' ס"ל דמעיין ג"כ אינו מטהר לאדם מה"ת דק במ' סאה כמו מקוה ולדידהו העלו המוהרי"ק ותה"ד דכל הכשרו במקוה היינו לפי דכיון דשם מקוה עלה לענין ושרת כלים הו"ל מקוה להכשיר גם לאדם בתורת השקה יעויין שם באורך. ולפ"ז מ"ש לדידהו מקוה ממעיין לדינו של תורה שהרי מה"ת הי' מועיל רביעית גם במקוה כמו מעיין לענין מחטים וצינורות. וא"כ הוי עלה שם מקוה טהרה וממילא דמועלת בתורת השקה לענין שאובין, וא"כ אף דרבנן בטלוה

לרביעית. אבל עכ"פ הרי מדאורייתא הי' טועלת נמי בתורת השקה וליהוי עכ"פ ספיקא דרבנן ולקולא אחר שנשלם שיעור רביעית בהכשר. והרבה חילוקי' עלה על רעיוני ולא נתיישב לבי עוד עד הנה בדרך מרווח:

תשובה ה

בעזה"י יום ואו עש"ק ר"ח מנחם תקפ"ב פה ק"ק באניהארד לה"ה. הרב המאה"ג המופלג מוהרר טובי' ני' אב"ד דגליל שאמערי יצ"ע:

ע"ד ד"ת אשר בא במכתבו דמעכ"ת וראשונה דרש כבודו בפירש"י בכורות דף מ' ע"א ד"ה מחמת עצמו שניכר בהלוכו מחמת שצולע וע"ז תמה מעל' דאם הוא צולע אין צורך למום דשבור דתיפוק לי' דהוא בכלל פסח האמור בתורה. ומעל"ת האריך בזה גם לשום לבבו שבין פירש"י ורמב"ם וטור ז"ל וע"ד הנ"ל שתפס במושלם דפסח בכללו ג"כ שמהלך בצליעה עכת"ד:

ולע"ד מה דמפשט פשיטא לי' למע"כ דאף שיוכל להלוך אלא שצולע הוא בכלל פסח האמור בתורה. לדידי מספקא לי טובא וכמעט נוטה בעיני להיפוך דפסח האמור בתורה היינו שא"י להלך כלל אף בצולע וכל כח הילוכו ניטל ממנו או בתולדה או בסבה אחרת. וזה ממשמעות הסוגי' דר"פ אלו מומין [דף ל"ז ע"ב] דאייתי מעל"ת גופי' דמעיקרא רצה למילף מפסח ועור דבעינן בכל המומין בטל ממלאכתו ואין חוזר מטעמא דדומי' דפסח ועור בעינן. ופירש"י שם פסח בטול מהילוך ועור מראי' והיינו שא"י להלוך כלל דאז נקרא בטל ממלאכתו ואף דבתר הכי מרבינן בכל המומי' אף שאינו ביטול ממלאכתו היינו דמרבינן לי' בכלל ופרט או ריבוי מיעוט (ועיי"ש במהרש"א) אף דלא דמי ממש להפרט אבל עכ"פ נקט מיהת דאי הוי צריך להיות דומה ממש להפרט לא הוי סגי להיות מום כ"א בבטול ממלאכתו והיינו כמשמעות דעור ופסח דהוא ביטול. וע"כ צריך לומר דמשמעות דלשון פסח אינו אלא כה"ג אף לפי האמת וכן מוכח מדפריך בפשיטות והא פסח ועור כתי'. ואי יש לפרש בכלל פסח גם בצולע ומהלך בצולע. לא הוי קשי' לי' להש"ס הך קו' כיון דאיכא לפרושי דמיירי גם באינו ביטול דבכולהו מומין משכחת לה בהכי ובהכי. אבל עיקר קו' מפסח ועור דהנהו לא נתפרשו כלל כ"א בבטולם ממלאכת' והיינו בנקטע וכה"ג. וכן בעור בנסמא לגמרי וכמו שאכתוב עוד בסמוך. וכן למסקנא משמע דסברא קמייתא נשארת על מקומה דפסח ועור עכ"פ ביטול ממלאכתו. ויעיין במרכבת המשנה ח"א פ"ב מה' איסורי מזבח. דס"ל דגם למסקנא דרשינן מן הפרט שיהי' דומה עכ"פ בתרתי או שיהי' גילוי וקבוע אף שאין ביטול ממלאכתו או ביטול

ובגלוי אף שאין קבוע ואכ"מ להאריך במה שאין נוגע לענינינו. עכ"פ יהי' איך שיהי' כיון שהוא מום. אבל מצד פסח ביוכל להלך אין שם פסח עליו כלל ואינו מכלל מום שדברה התורה בו. וזה הוא החילוק בין שאר מומים למום דפסח דשאר מומין שם המום עליהם בכ"ע. אבל ממשמעות דפסח אינו אלא אם נינוול ממנו כל כח ההילוך. ובהכי א"ש ג"כ דברי הרא"ם ז"ל בפ' אמור שהביא מעכ"ת בסוף מכתבו ע"ש דנשתרבב ירכו לא הוי בכלל פסח די"ל דכל שמהלך ע"י דילוג וקפיצה אבל עכ"פ עושה מעשה גם ברגל השני להולכו אבל ברגלו קצרה ס"ל שאינו יכול להלוך כלל ברגלי הקצרה והו"ל עכ"פ פסח ברגל אחד דפסול כ"ז נלפע"ד. ויעיין בתיו"ט סוף מס' פאה מ"ש בלשון פסח דהיינו בשתי רגלי' וצ"ע בעיני:

ועוד נראה כן רהיטת ומשמעות הסוגי' דפסח דוקא בכה"ג מיירי קרא ויגיד עלי' ריעו עור דקרא דמפורש דף מ"ד ע"א] דעור דקרא היינו שאין רואה כלל וניטל עיני' וכמו שפירש"י שם אהא דאמר רבא איצטרוך לכתו' עור וכו' דאי כ' עור כו' ואף דבתר הכי דרש מקרא דבראי' כחושתא פסול היינו משום קרא אחרינא דדק ותבלול ואף בזה מסופקני אם בעי דוקא צירף הדק או התבליל. אבל אם אין לו שום סבה אחרת רק שהוכהה מצד עצמו אולי באמת אינו בכללי' דקרא דאינו לא עו"ד ולא דק בעיני' ולא תבליל. ודבר זה לא אוכל להחלוט (והנה בעבד שיסמנה לגמרי וא"י להשתמש בו כדאיתא בפ"ק דקידושי' דף [כ"ד ע"ב] ועיי"ש. אלא דדינו עבד ומומי' דקדשי' ואדם אין שוים כמ"ש הראשונים ז"ל בקידושי' ובבכורות יע"ש) ויעיי' גם בלשון הרמב"ם ז"ל פ"ז מה' ביאות מקדש הלכה ה' וצ"ע. ויהי' איך שיהי' פשטי' דקרא דפסח ועור בהכי מיירי שניטל לגמרי ההילך והראי'. ואף אי נימא דבעור אתרבו מודק ותבליל אף בהוכהה מראית' אבל בפסח דלא אתרבו נשאר על משמעות הראשון שא"י להלוך כלל זה הו"ל לפי שעה. וק' עלי לחפש בזה בכל מקומות השייכי' לזה ומעכ"ת יבחר:

ושוב אח"ז ששלחתי תשו' זו מצאתי במס' עירובין נדפסו בסוף המסכת' ליקוטי' נמצאי' מהגהו' ראשונים ותוספת חדשי' ושם כ' בזה"ל בשם רש"י בנוסח ישן אהא דחיגר פטור מן הראי' וכו' חיגר היינו:.. אבל צולע על ירכו בעל שלש רגלי' קרינן בי' עכ"ל. ומזה מבואר כדברינו דחיגר לאו היינו צולע וכמש"ל. ושמחתי כי מצאתי ת"ל מפורש כמש"ל מדעת עצמי:

ועוד יש גילוי דעת וקצת הוכחה לדברינו מפירש"י בברכות דף נ"ח ע"ב ד"ה קטע. שכ' דהכא ע"כ קטע שנקטעו ידיו דאי לאו הכי היינו חיגר. אבל בעלמא דקתני קוטע לחוד פשוטו שנקטע רגלי' ואי איתא אכתי ל"ל להוציא מפשוטו ונימא דחיגר היינו צולע

וקטע היינו שנקטעו לגמרי וע"כ דחגר היינו קטע לגמרי. וגם כי יש לדחות אבל הרי עכ"פ פשוטו של דברי רש"י משמע דחיגר היינו קטע ממש ולא צולע וז"ב אצלי. ויעיי' בלשון תוס' ערכי' דף י"ט ע"ב ד"ה רגלי' משמע דחיגר היינו שא"י להלוך על רגלו בלי מקל ע"ש ועדיין צ"ע:

ומה שתמה על הרא"ם פ' אמור שכ' בפשיטות להקשות על רש"י ז"ל בצרוע. והוא כנגד סוגי' דפ"ק דבכורות יפה תמה. ואני תמה גם על הרב גור ארי' במחכ"ת שגם הוא נעלם ממנו הסוגי' ולא עוד אלא שרצה לחדש דנשתרבבה ירכו מקרי שרוע אפי' בשנתרבבה שניהם ושאין מום דשרוע משינוי אברים הזוגוי' והוא נגד הסוגי' דעכ"פ לס"ד הוי מדמי גם עינו אחת גדולה וכו' לשרוע. אלמא דהוא מצד שינוי דשרוע אברים הזוגיי'. וסבור הייתי לומר דמרש"י ז"ל שם באותו סוגי' משמע קצת דלמסקנא נדחה טעמא דשרוע לגמרי והיינו מלשון רש"י ז"ל שם בדף ג' ע"ב בד"ה ואי קשי' ר"י ל"ל לאשמעינן וכו' תירוץ כיון דאיכא למימר וכו' ואם כי דברי רש"י ז"ל צ"ע וכמ"ש מהרש"א ז"ל. אבל עכ"פ פשטות לשונו משמע קצת דהוא דיחוי ולמסקנא טעמא דר' יוחנן דשינוי הוי מום ממשנה דעינו אחת ואולי ע"ז סמוך הרב הרא"ם להקשות:

אבל באמת אנכי הרואה שגם רבינו רש"י ז"ל בפירושו לגמרא ע"כ ס"ל דשרוע הוי בעינים וכמו שפיר' להדי' דף ל"ו ע"ב גבי ההוא שרוע דאתא לקמי' דרבא וכו' ופירש"י ז"ל דעינו אחת וכו' היינו כמו שפירש"י ז"ל בחומש ודברי רא"ם ז"ל צ"ע. אלא שאני מוסיף להפליא על רש"י ז"ל דבלא"ה אין הכוונה בתורה בשרוע דקרא בעינו אחת גדולה כיון דלמסקנא קיי"ל כר"י דשינוי הו"ל מום קבוע וא"כ הרי בלא"ה פסול משום שינוי כמבואר בסוגי' דפ"ק להדי' דאי הוי קיי"ל כר"י א"צ לפסול משום שרוע. ובאמת מלשון הרמב"ם ז"ל פ"ח מה' ביאות מקדש הלכה י' משמע דפסול משום שינוי. ועוד דהא באדם קיימינן ובאדם וודאי דלכ"ע שינוי פוסל והרי אף אם שניהם גדולות או קטנות פוסל. וא"כ האיך אפשר לפרש שרוע דקרא בא' גדולה וא' קטנה הא אף כששניהם שוים פסול. הן אמת דלזה י"ל דאיצטרוך קרא משום שרוע באחת גדולה וכו' דלהוי מפסול השוה בין באדם בין בבהמה דאי לא הוי מפסול כ"א משום שינוי וכמו בשניהם גדולי' או קטני' כיון דבה"ג בבהמה כשר אף באדם כה"ג אם עבד לא חילול וכמ"ש הרמב"ם פ"ו מה' ביאות מקדש הלכה ואו. ואף לענין מלקות שקול וטרי הרב המ"ל דלא לקי. לכן איצטרוך קרא למיפסל באדם בא' גדולה וא' קטנה משום שרוע שהוא פסול השוה בין באדם בין בבהמה דחילל ולוקה וזה נכון:

אמנם מה שנתקשית לעיל לר' יוחנן ולדידן דקיי"ל כוותי' הרי הו"ל שינוי גם בבהמה וכמסקנת הש"ס שם. וא"כ הרי הו"ל מום גם משום שינוי השוה באדם ובבהמה (ולשון רבינו ז"ל פ"ב מה' איסורי מזבח שכ' אחת גדולה הוא מום המיוחד לבהמה ולא לאדם צ"ע קצת ואין הזמן מסכים לעמוד עליו ולעיין בו) וא"כ הרי לא נוכל לאוקמי קרא בשרוע בעיני אחת גדולה אלא בירכו וכה"ג דליכא למיפסל משום שינוי כיון דלא נשתנה לדמות מין אחר רק בין זה לזה במום. ודוחק לומר דלמסקנא לא פסול משום שינוי אף לר"י דלא הוי שינוי כ"כ דהרי לא מצינו חזרה זו בש"ס בההוא ס' דמעיקרא נאמרה לר' יוחנן דהו"ל שינוי ויעיי' שם בס' צאן קדשים שכ' ליישב קו' רש"י ז"ל דלמסקנא שינוי דא' גדולה וכו' הוי שינוי טפי מההיא דר' יוחנן ואם כי דברי' אינם נוחים אצלי אבל עכ"פ פשיטא דמלתא עכ"פ דלמסקנא שוים הם והדק"ל:

ואולם י"ל דזה באמת טעמא דתנא דברייתא דאייתי הגאון הרא"ם ז"ל דלא חשוב שרוע כ"א נשתרבב ירכו דלאו משום דאינו נקרא שרוע כ"א בנשתרבב ולא באחת מעיני' דלאו משום דבעיני' לא שייך שרוע כ"א ברגל וכפי ההבנה הפשוטה. אלא דע"כ פירוש' דקרא לא אירי בשרוע כה"ג אף הוא מכלל שרוע שהרי פיסול משום שינוי אליבא דהלכתא דקיי"ל כר' יוחנן והרי הו"ל פסול השוה באדם ובבהמה וזה הוא עיקר טעמא דמפרש לה ברגל ודו"ק:

אלא דלפ"ז צ"ע דאכתי אמאי לא מיית מינה ספ"ק למיפשט מינה מלתא דר' יוחנן דשינוי פוסל. דליכא לדחוי' כדדחי אמשנה דהטעם משום שרוע דא"כ אמאי לא חשוב לי' תנא דברייתא בכלל שרוע ולא חשוב כ"א נשתרבב ירכו וע"כ דבעיני' בלא"ה פסול משום שינוי וכמש"ל וא"כ הרי סייעתא טובא לר' יוחנן ולא שייך הדיחוי דש"ס:

אמנם בהא איכא למימר דהא לא קשיא דהרי עיקר השקל' וטרי' שם בש"ס לאקשוי' אר' יוחנן דמה קמ"ל ר"י תנינא ולא חדיש ר' יוחנן דין שינוי כיון שהוא מפורש במשנה ואהא שפיר מתרץ דממשנה לא שמעינן לה דאיכא לדחוי' משום שרוע ואף דהוי מצי לאתוי' הך ברייתא להכריח ממנה דטעמא דמתני' לאו משום שרוע כ"א משום שינוי וכמש"ל. מ"מ כיון שאין הכרח תו מגוף המשנה כ"א מצד הברייתא תו אין קושי' על ר' יוחנן כיון דאין מפורש במשנה בהדי' שפיר הוצרך להשמיענו דין זה ואין קושי' אי אשמעינן מה דתני בברייתא אלא אי תנינא לה במשנה. ודו"ק היטב:

ובאמת אחרי שבאנו למדה זו וזכינו לכ"ז יש מקום חשוב להצדיק את הצדיק הגאון הרא"ם ז"ל ושלא נעלם ממנו גמרא מפורשת דפ"ק. ושגם הוא ז"ל ס"ל דשרוע שייך גם בעיני' אלא דע"כ הברייתא דלא חשוב בכלל שרוע כ"א בכלל נשתרבב ירכו היינו

דמה בכך דשרוע שייך נמי בא' גדולה וכו'. מ"מ קרא לא מיירי בהכי משום דזה הוא בכלל שינוי. והיינו לדידן דהלכתא כר' יוחנן והא דלא מיית הש"ס ספ"ק הך ברייתא היינו כמש"ל דמברייתא זו לא הו"מ לאקשוי' אר"י מה קמ"ל כיון דאינה מפורש במשנה כמש"ל. אבל למסקנא הרי לר' יוחנן ע"כ מפרשינן לשרוע רק כתנא דברייתא ומינה שפיר הק' קושייתו על רבינו רש"י ז"ל שפירש היפוך הברייתא המוכרחת למסקנא דשרוע לא מיירי כ"א בירכו (אבל הטעם דלא מפרשינן לשרוע בגוונא אחרינא י"ל הטעם כמש"ל דאף דהוא ג"כ שרוע מ"מ קרא לא מיירי בהכי משום דכה"ג בלא"ה פסול משום שינוי ודו"ק) :ואם כן כוונתו אין שום קו' על רבינו זצ"ל זה מה שנלע"ד להלוץ בעד רבינו הגדול הנ"ל וכשם שדנתי הגאון לכף זכות המקום ידינינו לכ"ז ויהי' איך שיהי' כוונתו. עכ"פ דברינו הנ"ל נכוני' מאוד:

שוב אחר גמר ממעכ"ת הנ"ל הוגד לי כי נמצא פה ספר נקרא מערבי והוא מאחד מהחכמי' על ס' המזרחי והשאלתו' ומצאתי כי גם הוא עמד על דברי הרא"ם ונתקש' ג"כ קו' מעכ"ת עלי' מהסוגי' דפ"ק דבכורות והניח בצ"ע:

ושוב נתקשה גם מש"ל דוהא אנן באדם קיימינן ובאדם אף שניהם גדולות או קטנות פסול (ועמש"ל נ"מ דליהוי שוה באדם ובבהמה לחלל עבודה ע"ש והמחבר הנ"ל לא נחית לזה) וכ' לתרץ דשניהם גדולות צריכי' להיות כשיעור עגל ואווז. אבל בשינוי אף מועט פוסל. ודקדק כן מדברי הרמב"ם פ"ח מה' ב"מ שלא הזכיר שיעור בא' גדולה ושהוא עפ"י דברי תוס' דף מ"ד ע"א ד"ה.. ולשיטת רש"י הוא בכלל שרוע אף שאינו כשיעור עכ"ד. והנה מדברי הרמב"ם אם כי יש לדחות דרבינו הרמב"ם סמוך על מ"ש בראשונה השיעור גבי שניהם גדולות וסמך ע"ז אם כ"ז המשמעות כדבריו (ובכ"מ קצת משמע דלא ס"ל הכי ועיי' מ"של בדיוק לשון רבינו פ"ב מהל' א"מ וצ"ע:

אמנם אף אי נאמר כן בדעת הרמב"ן דא"צ שיעור היינו מפיסול זווגין שהוא פיסול. דשייך באדם דווקא וזה הוא ג"כ דעת התוספת אבל בבהמה נראה דע"כ צריך שיעור באחת גדולה וא' קטנה בשיעור עגל ואווז. דאל"כ לא יתכן הסוגי' דפ"ק דף.. דדחי דלמא אחת גדולה וכו' משום שרוע והרי הו"ל להש"ס לאקשוי דאי משום שרוע בפחות משיעור ג"כ הוי למיפסול וגם לפרושו איך קתני בברייתא דווקא כשיעור כיון דבפחות נמי פסול עכ"פ משום שרוע לשיטת המחבר הנ"ל. ולכן גם שדבריו אין עונים ליישוב שיטות רש"י ז"ל. זולת זה יש לי בעניני האלו פקפוקי רבים וקשה לברר מפאת הטורד וקאימנא במס' אחרי' והי' אי"ה עוד חזון למועד ואחת אשר אפרט כעת. ראיתי שרבינו הרמב"ם ובעלי הש"ע שינו' בעובדא דההוא שרוע דאתא לקמי' דרבא שבדף שהבאתי

לעיל דבגמרא אמרינן בשרוע כיון דידוע דמנ' הוא ואתא וכו'. והם לא העתיקו כ"א נקטעה ידו או רגלו דמשמע לכאורה דווקא מום גדול כזה ומי סני להו להשמיעינו כעין עובדא. ובגמרא באחת גדולה ואחת קטנה דג"כ שרי. ואולם בדעת בעלי הש"ע י"ל דס"ל דבזה"ז אנן מתירים כ"א במום גדול כה"ג דנקטע ידו או רגלו. ואולי במום ד"א גדולי הם אין מתירין בזה"ז וא"כ היא משנה שא"צ. וגם בזה צ"ע באחרונים דשקלו וטרי' טובא בשאר מומין בזה"ז אם יש לדמות למומי שנזכרו לעיל בש"ע:

ושוב נתישבתי כי גם על הש"ע קשה דהרי מום זה דומה לנקטעה ידו וכו' דאל"כ איך שרי' רבא הא גם הוא לא הי' סמוך והי' צריך מומי מובהקים. ועיין בתשובת הגאון מוהר"ץ מהאמבורג זצ"ל סי' ס"א באורך מזה יע"ש ודו"ק. ובתשו' סי' להרב הגדול מסאבאטקע נ"י:

אבל רבינו הרמב"ם וודאי צ"ע שהרי הוא העתיק כל דינו מומי שבזמן הש"ס. וגם על בעל הלבוש קשה שהרי הוא בעצמו ז"ל התיר באחת גדולה וא' קטנה והיא שרוע בש"ס בעובדא דרבא וכמו שפרש"י שם. וא"כ הו"ל לאתי' עובדא דרבא ממש ולא בשינוי על נקטע ידו ורגלו וצ"ע בעיני:

זולת זה מרוב הטורד דברי לעו וקצרתי בכמה דברים וסמכתי על המעיין שם וכאשר ממכתבי זה ניכר. ואי"ה לעת הפנות הטרדות עוד אי"ה לנופף ידי כאשר יסכים הזמן והכני בזה שלום מאד"ה כנפשו ונפש דו"ש בלונ"ח:

תשובה ו

שאלה ותשובה בענין בן פקועה

ע"ד אשר בדק לן מעכ"ת במכתבו בבהמה שנולד בה ס' טריפות לאחר שחיטה בענין דתלינן לקולא מטעם נשחטה הותרה מה דינו של ב"פ הנמצא בתוכה דלהעובר אית לי' חזקת אמ"ה דבמעי אמו נמי שייך אמ"ה אע"ג דלאו לאברים עומדת עכת"ד:

ואם כי גוף הנדון באמת עיון עמוק הוא ומסתעפים לזה הרבה ענינים בסוגי' הש"ס והפוסקים וקשה עלי בעת הזאת לבא בארוכה מפאת כמה טרדות שונות. עכ"ז למען כבודו לא אחשה לח"ד בדרך קצרה אשר נוגע לשורש הדין. והנה במה שתפס מעכ"ת החזקת איסור מצד אמ"ה ולא מצד אינו זבוחה דשייך נמי במעי אמו לפירוש התוספו'. וכמבואר בדבריהם במס' שבועות דף כ"ד ע"א ד"ה...:

אולי כוונתו לתפוס הספק אליבא דכ"ע דמצד שאינו זבוח הרי רש"י וסייעתו פליגו אבל מצד חזקת איסור אמ"ה הרי התוס' ג"כ יודו בהא לרש"י. דאע"ג דפליגו בעלמא אפירש"י

שפירש מימרא דר"ה מצד אמ"ה היינו דמיירי בכל בהמה שבאמת נשחטה וכבר היא מתה עכשיו הרי הו"ל נבלה ואין מחזיקין מאיסור לאיסור. אבל בכה"ג דהבן פקועה עדיין חי ושייך בי' לדון על איסור אמ"ה הו"ל אותו איסור עצמו והוי חזקה מעליא לכ"ע: **אלא** שלפ"ז לכאורה לא יהי' מקום הספק כ"א ברוצה באמת לאכלו חי אבל באוכלו לאחר נחירה או מיתתה תו לא הוי איסור הראשון ולפי' התוס' הרי אין מועלת חזקת איסור אמ"ה לנבילה. וכמ"ש להקשות על רש"י ז"ל כה"ג והוא מציאות רחוק. אלא דלאחר העיון הא ליתא דנראה ברור כל כה"ג דנולד הספק הי' לו חזקת אותו איסור ממש ודנוהו לחומרא מצד החזקה וממילא גם לבתר דפקע האיסור הראשון ממילא נמשך בתרי' הספק לחומרא גם להאיסור אחרון והו"ל כמתה מאלי'. וסברא זו מוכרעת מהא דלא בדק בסימנין דמטמאה במשא אע"ג דלענין טומאה לא איתחזק והי' לה חזקה שאינה טמאה. מ"מ כיון דלענין איסור לא דנוה כשחיטה הו"ל כלא נשחטה ומתה מאלי' כמו שהסביר שם רש"י וכל המפורשים. ומאן דפליג התם כתבו תוס' ורשב"א הטעם משום דאינה חזקה מדאורייתא דרוב שוחטין יפה יעוי"ש. משמע דבחזקה מעליא כ"ע מודו לסברא זו דמחזיקין מאיסור לאיסור כל שכבר נתחזק באיסור הראשון לחומרא. ובאמת שזה לי יותר מעשרים שנה אשר כתבתי בחידושי' כי אפשר להליץ כן בעד רש"י ז"ל על פירושו משום איסור אמ"ה במה שהוקשה עליו דהא השתא הוא נבילה. די"ל כיון דרובא דרובא איכא פירכוס בכל בעל חי כשנשחט ובעודו מפרכס הרי הוא כחי לכל דבריו. אלא דשחיטה כשרה מתירתה לאכילה לישראל ולב"נ מצד מי איכא מידי לא כן בשחיטה פסולה. וא"כ ע"כ נידון הספק לחומרא לאוסרו בשעה זו מצד אמ"ה דהוא ממש איסור הראשון כיון דלא נשחט ממילא כשמתה אח"כ נעשית מספקי כמ"ש רש"י שם לענין טומאה וכמש"ל ודו"ק. וישבינן בזה אז קו' קצת אחרונים בסי' י"ז בשוחט המסוכנת בלילה וס' אם פרכסה דהוי ס' נבילה ולא אמרינן דהו"ל כס' שהה לאוסרה וודאי מטעם חזקה די"ל דהתם לשי' רש"י וסייעתם הנ"ל ליכא חזקה לאיסורא כיון שלא הי' איסור אמ"ה ממוצע שהרי עיקר האיסור שלא פרכסה ונטולה נשמתה קודם הגמר ואין מחזיקין מאמ"ה לנבילה. כ"ז כתבנו בחי' ועדיין הדברים מפוקפקי' בכוונת רש"י ז"ל מכמה טעמי':

אמנם גוף הסברא נכונה דכל שנתחזק כבר באיסור הראשון מודו כ"ע לפירש"י. ולכן גם בנ"ד הספק במקומו בכל גווני וכמש"ל אלא דמצד אחר רואה אני שאין ספק זה מוכרע לשיטת רש"י ז"ל דמה שתפס מעכ"ת לי' במושלם דאף דבמעי אמו אינה עומדת לאברים מ"מ שייך חזקת איסור משום אמ"ה. באמת כן הי' נראה מן הסברא אבל מדברי תוס'

ביצה דף כ"ה לא משמע הכי יעוי"ש. דמעיקרא הקשו על רש"י מצד שהוא מאי' לאיסור והעלו דמצד אינו זבוחה הוא החזקת איסור וסיימו בתר הכי וז"ל ובהכי ניחא גם למ"ד לאו לאברים עומדת וכו'. משמע דס"ל דלמ"ד לאו לאברים עומדת לא שייך לדון על חזקת איסור אמ"ה ג"כ. אלא דלא אלימא להו להקשות על פרש"י מטעם זה דילמא ר"ה ס"ל דלאברים עומדת ולדידהו א"ש לכ"ע ולפ"ז בעודו במעי אמו דלכ"ע לאו לאברים עומדת י"ל דלא שייך ג"כ חזקת איסור אמ"ה (ואולי רש"י ז"ל לא ס"ל הכי) ולפי שיטת התוספות בלא"ה שייך לדון משום חזקת איסור שאינו זבוח דא"ל דכיון דשחיטת אמו טיהרתו מידי נבלה לא הו"ל חזקת איסור ממש וכעין שכ' מהרש"א בבכורות דף לענין נקובת היושט דזה אינו דהתם לפי שיטתו דמטהר מידי נבלה לא נשאר גם לענין אכילה כ"א איסור טריפה. משא"כ הכא בעובר כיון דלא הועילה לענין אכילה נראה דדינו ממש כמו כל אינו זבוח. וזה פשוט. ויהי' איך שיהי' הספק במקומו כמ"ש:

ולענין דינא אומר אני כי למ"ש הר"ן בחידושיו ברישׁ הסוגיא דמנ"ל דאזלינן בתר רובא דהא דמייתי לה בסוגיא זו היינו לפרושי מימרא דר"ה במה דאמר דנשחטה בחזקת היתר עומדת דכל טעמו דר"ה ע"כ משום רובא דרוב בהמות כשרות דהא חזקה אין ולה' שמא נטרפה מן הבטן וע"כ משום רובא יעוי"ש היטב וכן נ"ל קצת מדקדוק לשון רש"י ז"ל בדף ט' ע"א ד"ה דאע"ג דאתייליד בה ריעותא וכו'. שסתם בהמות אינן טריפות וכו' (אלא שי"ל דכוונתו ע"ד שכ' רבינו שמשון משום חזקה דאתיא מכח רובא ועדיין צ"ע) וכן ברשב"א במשמרת הבית בדף ו' ע"ב כתב נמי טעמא דר"ה או משום חזקה או מצד רובא יעוי"ש. משמע דטעמא דר"ה שייכא גם משום רובא א"כ לפ"ז גם בס' טריפה הפוסלת שחיטה נמי שייך לדון משום נשחטה הותרה דהא רובא עדיף מחזקה ול"ד לס' שהה ס' דרס דליכא רוב נגד החזקה:

ולא הי' מקום לדון אלא דנימא מטעם סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר לשיט' כמה פוסקי' דגם לרבנן דר"מ אמרי' סמוך:

והנה הרא"ה בבדק הבית והרשב"א במשמרת הבית נלחמו בזה אהא דרוב מצא"ש מומחין הן. דהרא"ה ז"ל סובר דשייכא כה"ג לדון מטעם סמוך אלא דאינו רוב אלא כל. והרשב"א ז"ל כתב כמה חילוקים בדבר ומכלל חילוקיו דלא אמרינן סמוך בכה"ג כיון שעכ"פ נתעסקו לבטל החזקה דהיינו השחיטה והרוב והמיעוט אם נעשה העסק כהוגן עכ"פ נגרעה כח החזקה שלא לצרפה לרוב. ולפי' דבריו גם הכא הו"ל כנעשה העסק גם בעובר ע"י שחיטת אמו שהרי הועילתו לטהרה מידי נבילה ודייקינן כאלו נשחטה עם אמה וגם לפי סברתו שם דלא אמרינן סמוך מיעוטא כי אם במיעוט המסתלק

מרוב דהיינו במיעוט מפילות דמסתלק מן הרוב המתעברות שהרי מיעוט איכא שאינם מתעברות כלל משא"כ במיעוט דאין מומחין עי"ש. וה"נ הוי לי' מיעוט המסתלק מכל: **ועוד** צידד שם דלא אמרינן סמוך כ"א בדבר ההוא שיש בו החזקה וזה תלוי במחלוקת פירש"י ותוספו' במה שאמרו בקידושין פ' בתרא ברוב תינוקות מטפחין שרש"י ז"ל פירוש מטפחין בשרצים ור"ת שם ושאר ראשוני' פירשו מטפחין בעיסה. כלומר דהרוב והמיעוט במגע העיסה וטעמם מבואר בריטב"א ז"ל בחידושיו שם דאם הרוב בתינוקות ואינהו ל"ל חזקה להצטרף עם המיעוט כבר הו"ל כנתחזקו בוודאי טמאים תו ל"מ חזקת טהרה דעיסה לגרע הרוב כיון דוודאי נגרע. וראייתו מהך דשליא בבית הבית טמא אע"ג דהבית אית לי' חזקה מ"מ כיון דהשליא ל"ל חזקה ונתחזקה בוולד ע"י הרוב תו' ל"מ להצטרף יעוי"ש באריכות ולפי דבריהם גם בכאן הרי האם גופה נתחזקה ברוב ואין להמיעוט כח להתחזק וממילא הו"ל כוודאי נשחטה ומהני גם להוולד. וזה נ"ל מוכרע לפי שיטה זו דהיתר העובר תלוי במעשה השחיטה של אמו:

ואמת שבזה הי' מקום לסלק גם מה שפקפק הרב מהרש"א ז"ל בחולין בתו' ד"ה.. על שיטת רבינו חיים כהן. דמפרה אדומה יליף דרובא עדיף מחזקה ואכתי נימא סמוך. וי"ל דהתוס' לשיטתם שם בקידושין דלא אמרינן סמוך כ"א בגוונא דהמיעוט וחזקה בחדא מילתא הוא והרי התם בפרה ליכא רק רובא ואתחזקה בכשרה מחמת הרוב לא מצרפינן חזקת טמא ואולי י"ל כיון דהפרה אינה ראוי לאכילה ולהשתמש בה מצד הרוב לחוד כ"א לטהר טמאים הו"ל כאלו החזקה ורוב מצטרפי' יחד. ובשליא בבית י"ל דאתחזקה מצד הרוב לטמא דבר שאין לו ח' טהרה וכה"ג. ודו"ק. ועדיין הדברי' צ"ע. ויהי' איך שיהי' נידון דידן דהשתמשנו ברוב להתיר האם באכילה ממש לשיטת התו' וריטב"א והעומדי' בשיטתם גם מטעם סמוך אין מקום להחמיר:

אלא שבגוף פירוש הר"ן ז"ל במימרא דר"ה דהוא מטעם רוב נראה דלאו בכל גוונא ס"ל לדון הרוב במקום ריעותא כ"א במידי דאיכא למיתלי לקולא ואיכא לפנינו מידי שראוי לתלות בו כגון במשמשא ידא דטבחא וכה"ג ובהא מצרפינן הרוב אבל בס' השקול ממש י"ל דאיתרע לה רובא מצד ריעותא דבהכי א"ש דבריו מ"ש בפירושו להרי"ף כרבינו יונה ז"ל בס' שמוטת הגף דאסור בס' לאחר שחיטה ואמאי לא ניזול בתר כשרות וע"כ כדאמרן:

ובהכי ניחא מה דקשיא לכאורה על הר"ן ז"ל מההוא דנשמטה הגרגרת וא"י אם נשמט קודם שחיטה או אח"כ דבברייתא איתמר להדיא דפסולה והרי רוב אינם שמוטות כמ"ש

הראשוני' טעמא דא"צ לבדוק לאחר שמוטה יעויין ברא"ש בחי' ובתשובה. והרי אף אי נימא דהו"ל ס' בשחיטה מ"מ הא קיי"ל רובא וחזקה רובא עדיף:

הן אמת שבר"ן בפי' הרי"ף ז"ל כתב טעם אחר אהא דא"צ לבדוק מחמת שמוטה דבהמה בחיי' בחזקת שלא נשמטה קיימא ולא הביא טעם האחר משום רוב. אלא דבלא"ה קשיין דברי הר"ן דאי איתא דאינו אלא חזקה הא הוי נגד ח' איסור דבהמה בחיי' כיון דהוי ס' בשחיטה. אלא דבהא י"ל דגם איהו אית לי' סברא זו דרוב אינם שמוטות ומסתמא לא פליג עליי' כיון דהוא מילתא דמציאות. אלא די"ל דאזיל בשיטת הרמב"ן מ"ש טעם הגאוני' ומכללם הרי"ף ז"ל דברוב מצא"ש מומחין דצריך לבודקו כל היכא דאיכא לפנינו כיון דבהמה בחיי' בחזקת איסור ל"מ רוב לחודי' במקום שיוכל לברר. וא"כ ה"נ בשמוטה כיון שאין השחיטה מועלת הו"ל נמי ח' איסור והוי צריך בדיקה עכ"פ כמו שם. לכן הוצרך לחזקה דאינה שמוטה. ואולי י"ל דהוא חזקה שנתבררה שם וא"כ הרי אוקי חזקה נגד חזקה וכמו שיבואר עוד לפנינו דכל ס' בשחיטה שהוא מצד איזה טריפות אחר בבהמה כגון ס' נקובת הוושט וכה"ג טפי מספק לא הוי דאוקי חזקה נגד חזקה ושוב מועיל הרוב שא"צ בדיקה כלל וכיון שכן דהו"ל רוב ג"כ א"כ גם בנמצאת שמוטה ניזל בתר רובא להכשיר אף דהוי ס' בשחיטה דהא רובא וחזקה רובא עדיף ומכ"ש מ"ש דאיכא נמי חזקה שאיננה שמוטה. אע"כ דכל כה"ג דאתייליד ריעותא וליכא מידי למיתלי מודה הר"ן דלא הוי רובא. ודו"ק:

ובזה יש לפרש היטב דברי רבינו יונה שהביא הר"ן ורשב"א ז"ל מ"ש מהכא שמעינן דנשמט הגף וא"י אם קודם שחיטה וכו' דטריפה. והוא תמוה לכאורה דאיך יליף ס' טריפו' מס' שמוטה דהתם הוא ספק בשחיטה כיון שאין מטהר מידי נבילה משא"כ שאר ספק טריפות:

אבל לפ"ש הר"ן ז"ל הדברים מדוייקים כיון שהוא ז"ל פירש מימרא דר"ה דנשחטה בח' היתר עומדת היינו מטעם רובא דבס' השקול אין מקום להכשיר שאין חזקה לשום טריפות ומזה הוכיח דההוא רובא לא מהני באיתייליד ריעותא כ"א במידי דאיכא למיתל' לפנינו וכמ"ש בסוף דבריו דהיינו בזאב וכה"ג. דאי נימא בכל ס' לאחר שחיטה שייך האי רובא א"כ גם הך דנשמטה הגרגרת ג"כ לא א"ש שהרי התם ג"כ איכא ההוא רובא דאינם שמוטות. וא"כ גם אי הוי ס' בשחיטה מ"מ הרי רובא וחזקה רובא עדיף ואמאי פסולה. אע"כ דכל כה"ג דיש ריעותא וליכא אומדנא למיתלי לא אזלינן בתר רובא ומודה ר"ה דל"א נשחטה הותרה. וזה פי' נכון מאוד לענ"ד:

הן אמת שעדיין הי' מקום לדחות הראי' מס' שמוטה די"ל דעכ"פ הוי פלגא ופלגא מטעם סמוך מיעוטא לחזקה. אלא דלמש"ל בשם הר"ן דגם חזקה שאינה שמוטה איכא. א"כ שפיר הי' מועיל רוב ובלא"ה י"ל דאזלו בשיטת הרשב"א ז"ל במשמרת הבית שהכריע דל"א סמוך בכה"ג ורוב טעמיו שכתב שם לדחות סברא זו שייכי נמי בס' שמוטה יעויין שם:

אלא דלפ"ז הי' יוצא לנו דין מחידוש דכל היכא דאיכא במידי למיתלי גם בס' נקובת הוושט במקום דמשמשא ידא וכן בנשמט כה"ג תולין ג"כ אף דהוא ס' בשחיטה כיון דלפי' הר"ן מטעם רובא קא אתינן עלה והרי רוב עדיף מחזקה וכן לכל הנהו דמדמי ס' שמוטת הגף לס' שמוטה אלמא דחד דינא אית להו:

ובאמת שלא כן דעת מוהרי"ק ז"ל בסי' ל"ה שהאריך שם בדין ס' נשמטה שרצו להקל מטעם הפרכוס בשמטה ולדמות לבא זאב וכו'. והוא ז"ל השיב דהו"ל ס' בשחיטה ולא תלינן וכתב לדמות לטבל ועלה ונמצא עליו דבר החוצץ דלא עלתה לו טבילה. ודל"ד לסכין דאמרינן סכין איתרע בהמה לא איתרע מטעם דלא שייך ס"ס. והרי למה שביארנו מוכח מדברי כל הראשונים ז"ל הנ"ל דס' נשמט לא עדיף משאר ס' טריפות. דאל"כ לא הוי מוכחי מידי דבס' השקול אסור. וכיון שכן ה"ה מה דמקילינן בשאר טריפות ראוי להקל ג"כ בס' שמוטה לדרך שביארנו דגם התם שייך למיזל בתר רובא נגד החזקה. ול"ד לטבל ועלה ולשוחט בסכין פגומה דבכל הנהו ליכא רובא וע"כ דברי הגאון זצ"ל צ"ע בעיני. ואין לומר דאזיל בשיטת שא"פ החולקים על דינו של רבינו יונה ולשיטתם י"ל דבס' בשחיטה ל"מ בכל ענין וטעמא דר"ה לאו משום רובא הוא וכמו שנבאר לקמן בשיטתם (דס"ל דכל דאתייליד ריעותא אף באיכא מידי למתלי איתרע לה רובא מיהת ולא תליא אלא בחזקת היתר או ח' איסור) והוא שיטת התוספות. ועל כן פטה להחמיר בדינו דזה אינו שהרי באותו סימן עצמו כתב עוד טעם שאין לתלות בפרכוס (כלומר שאינו רגלי' לדבר כמו זאב וכה"ג) ומביא להדיא דעת האוסרים בשמוטת הגף כל היכא דליכא מידי לפנינו לתלות בו וכו'. ומשמע שהסכים עמהם כיון דס"ל כדעת האוסרין א"כ הרי בסברתו הראשונה שחושב דהוי מידי דראוי לתלות בו הוי לי' להקל דלדידהו מוכרע שיש להקל גם כה"ג מטעם רוב דעדיף מחזקה. וע"כ ס"ל דגם מטעם סמוך אין לאסור דאל"כ לא הוי מייתי ראי' משמוטת הסימנים לשמוטת הגף. וא"כ הדרא קו' לדוכתה. דלפ"ז היכא דאיכא מידי למיתלי דס"ל לר"ה דאזלינן בתר רוב ה"ה בשמוטה. והדבר צ"ע בעיני והארכתי בזה בתשובה בנידון ניקב הוושט במקום דמשמש שנתווכחו בזה מורי הוראה תלמידי שי':

תשובה ז

ע"ד שאלותיו הנה במה דסיים אפתח הנה עיקר ספיקו סובב והולך מצד השנים האחרונים שנמכרו שיהיו אסורים. כיון דבהו לא שייך כל דפריש ממילא יהיו אסורין גם בלא נודע אע"ג דלא שייכא גזירה שמא יקח מן הקבוע לשיטת הרשב"א ז"ל דקיי"ל כוותי' בסי' קי' זהו תורף ספיקו. (שמה. שכתב עוד אח"כ לספק גם על הבשר שבעין והכלים לא ידענו להלום ספיקו שהרי כל מה שהותרו כבר מכח מכל דפריש למה יאסרו. ויעויין בש"ס בזבחים פ' התערובות [דף ע"ג ע"ב] בהא דשקיל וטרי התם אההוא דירעו עד שיסתאבו וכו'. וקאמר אלא מעתה במגיסא אסירא ובפירש"י שם. ואם כי הסוגי' שם צ"ב ואכ"מ. אבל בנ"ד לא נדע כלל צדדי האיסור שיחזור ויאסר אח"כ כי לא נתבאר בדבריו):

והנה על ספק זה יפה דן להסתפק בזה שגם לדעתי הוא ספק עצום לדינא אבל עיקר הספק כבר הוא מבואר במקומו שם בדברי האחרונים ז"ל. ורא"ש המדברים ובזה הגאון מהר"י ז"ל בספרו כר"ו הוא הביא בשם הרב בעל דרכי נועם בתשובה שכתב לדון לאסור השנים האחרונים מטעם הנ"ל. והרב הכר"ו ז"ל חלק עליו לדינא וכתב להתיר כולם. והרב בעל פרי מגדים ז"ל נראה שמסכים עמו וכן הרב בעל ח"ד ז"ל. ובאמת אגיד כי אם ראוי הי' לסמוך למעשה על גדולים אלו בפרט במילתא דרבנן עכ"ז לא אכחד כי בעיני הוראה זו מפוקפקת מאד מאז ועד עתה וטעמם לא איתברר לי שפיר. והנה הרב הגאון בעל כר"ו ז"ל דן להתירא משום דהוא קודם שנודע התערובות הו"ל כנעקרו כולם ופירשו דלדעת הרמ"א ז"ל ושם כולם מותרים גם השנים האחרונים ה"ה הכא יעוי"ש:

והנה תלי בדלא תניא שגם שם אין מבואר להדי' ובמחלוקת היא שנוי' שגם אם כן מבואר בב"ח ז"ל ובפ"ח שהשיגו בזה על פירושו של הרמ"א ז"ל בסתירת דברי הטור והרא"ש וכ"מ בלשון הש"ך והרב בעל מנחת כהן ז"ל בשער התערובות בשם הרשב"א. אבל גם שם אין מוכרע טעמו של דבר וגם הגאון בעל תב"ש ז"ל בסי' ט"ז ס"ק השיג עליהם ועל הבנת' כן בדעת הרשב"א ודחה ראייתם וגם שדי נרגא בדין זה. ועיקר תוכן דבריו שהרי אף אם נאמר דבכה"ג שפירשו כולן ונעקרו בטל הקביעות שיהיו אסורין מטעם קבוע אבל האיך יהיו מותרין כולם הא עכ"פ חד מנייי' דאיסורא והאיסור שבהן להיכן הלך. ואי משום ביטול ברוב נהפך להיתר יהא עכ"פ ב"ח לא בטלי מיהת מדרבנן גם בלא קביעות. דאטו לא גזרו חכ"ז דין דדבר חשוב לא בטל רק באיסור קבוע יעויין שם. ולכאורה דבריו כראוי מוצקים וטעם המתירין צ"ע לכאורה:

הן אמת שבגוף הדין הנ"ל דפירשו כולם מה שהסכימו כל האחרונים הנ"ל זולת הגאון התב"ש בדעת הרשב"א דכולם מותרין וכן באמת משמעות דבריו הי' אפשר להעמידם והוא דס"ל דכל שפירשו כולם בבת אחת ונעקרו הרי בכל חד וחד שייך עליו לומר כל דפריש (ובאמת שגם בזה קיהה הרב מהר"י אלפנדרי ז"ל בס' מוצל מאש סימן ח'. דאיך שייך בכולן בב"א כל דפריש יעויי"ש אבל הרי לשמ"פ הוא מוסכם בהיפוך) ולכן כולן מותרים באמת. ואע"ג דלהתיר כולם הרי ע"כ חד מני' האיסור והו"ל תרתי דסתרי אהדדי. מ"מ לא איכפת לן כיון דבכל חד באפי' נפשי' משרי שרי מטעם רוב. ודמי לשני שבילין דמתירין לשניהם בזאח"ז מטעם דאוקמי' אחזקת טהרה אע"ג דממ"נ אחד טמא וכל חד וחד אוקמי' אדיני' ובחזקתו כמש"כ התו' בפ' שני נזירים ובחולין פ"ק דף י' ד"ה הלכתא גמירי לן יעויי"ש וי"ל דה"ה ברוב ואולי הוא צד כ"ש דרובא עדיף מחזקה:

ומה שיש עוד להוסיף בזה ע"פ מ"ש הגאון הכר"ו ז"ל לדון על מחלוקת הגאונים האחרונים ז"ל בבהמה אחת שצלע א' פירשה וצלע אחת נשארה קבועה במקומה אם נידון חלק הקבוע אחר חלק שפירש או לא אי שנידון על כל א' וא' כדינו. וע"ז הביא דברי האס"ז פ"ק דב"מ בשם שכתב שם דמה שהתירה התורה כל דפריש אינו בתורת וודאי להתירא אלא שהתורה התירה ספק זה ועכ"פ ספיקא הוי ומזה הוציא ז"ל לדון דכל חלק נידון כדינו שאינו ככלל תרתי דסתרי אהדדי יעויי"ש בסי' ק"י ס"ק.. ועמש"ל בזה. וא"כ ה"נ י"ל בנ"ד בפירשו כולם שיהיו כולן מותרין מצד כל דפריש ולא איכפת לן בתרתי דסתרי אהדדי. ודו"ק:

וניחא נמי בזה מה דלא מצינו עכ"פ חילוק בפירשו כולן למ"ד דכולן מותרים בין נשאלו בזאח"ז או בב"א כמו בשני שבילין (ולא עוד אלא דלמ"ש הרב המ"ל בפי' י"ט מה"ל אה"ט הלכה. דכל שא' נתלה בחבורו שא"א להתיר הא' כ"א כשהי' השני אסור אף בזאח"ז הוי כבב"א יעו"ש. וה"נ דכוותי') אבל לדברי האס"ז הנ"ל י"ל דהכא עדיף טפי משום דהכא לא איכפת לן כלל בסתירת הדברים כיון דהתורה התירה ספק זה ודמי לספק ממזר לשיטת מקצת אחרונים ז"ל לדעת הרמב"ם ז"ל. יעויין בפ"ח ומהרי"ט וכר"ו בסי' ק"י ודמש"ה גם תרתי דסתרי אהדדי שרי מדין תורה עיי"ש:

ובזה ממילא אין מקום לקושי' הגאון התב"ש מההוא דב"ח ל"ב דאנן לאו מתורת ביטול אנו מתירין כולם כ"א מצד כל דפריש בכל חד וכמ"ש וגזירה לא שייכת כיון דפירשו כולן ודו"ק:

והנה לקושטא דמלתא גם בזה לא נייח לן כי עיקר דברי האס"ז חידוש הוא לא נמצא לו חבר בדברי הראשונים ז"ל. וגם עיקר יסוד דבריו למעיין שם הוא על שיטתו בענין

ביטול חד בתרי דמצינו דאיסור נהפך להיתר יעוי"ש (ואולי מזה יצא לו שיטתו הנ"ל דהרי באמת צ"ב לכאו' מאי דקיי"ל כן בביטול חד בתרי דמנ"ל הא דהא מקרא דאחרי רבים להטות לא שמעינן כ"א דאזלינן בתר רובא ברובא דאיתא קמן בכה"ג דט' חניות וסנהדרין. וגם ברובא דליתא קמן מההוא קרא או מהל"מ מסיני כמש"כ רש"י בחולין.. אבל איסור נהפך להיתר מנ"ל. ולשיטתו הנ"ל ניחא קצת ועכ"ז צריך הדבר הסברה מאוד ויעויין בחי' לח"מ בדיני קי"ל. בביאור דברי התו' ר"פ המניח ואכ"מ להאריך) וכיון דבב"ח גזרו שלא יועיל ביטול ברוב ולא נהפך האיסור להיתר למה באמת התירו כל דפריש. ויש ליישבו:

אבל גם אם נקיים דברי האחרונים ז"ל עכ"ז לא יתכן כא' באם באמת פירשו כולם בב"א. אבל בפירשו בזא"ז הרי השנים אחרונים שנשארו קבועים קודם שפירשו מאין הרגלים להתירם מטעם כל דפריש כיון דלא הי' רובא דהתירא. ועיין בב"י סי' נ"ז שכתב כן בפשיטות בטעם איסור שנים אחרונים וכ"כ המעד"מ בפ' או"ב וראיתי להרב בעל כר"ו שכתב בסי' קי' על מ"ש רע"א ששנים אחרונים אסורים הטעם דהו"ל כמבטל איסור לכתחילה ובאמת לפי טעמו שכתב שפיר יש לחלק בין קודם שנודע האיסור דאז לא שייך ה"ט. ועכצ"ל דגם כה"ג שייך כל דפריש גם באחרונים אף שפירשו בזה אחר זה. אבל סברא זו רחוקה מאוד ופשוטן של דברים משמע כמשכ"ל בשם הרב"י והמעד"מ ז"ל. וכבר עלה בידי כמה אופנים להעמיד שיטתו וכולם לא ימלטו מדוחק בעיני. ולכן לא אתברר לן טעמא לחלק בשנים אחרונים בין קודם שנודע לאחר שנודע כיון דלא שייך בהו טעמא דהתירא דכל דפריש. וגם בס' ח"ד להגאון מליסא אם כי גם הוא הסכים בגוף הדין אבל לא ביאור טעמא דמילתא לנכון:

ועכ"ז למעשה להחמיר בהפ"מ נגד הכרעת אחרונים הנ"ל אין בידינו כי אולי טעמם ונימוקם עמם והוא מידי דרבנן וכמדומה בעיני שכן מהפשוט כבר המנהג להתיר הכל: **והנה** עוד עלה ברעיוני נצדד ולומר הדין של האחרונים ומנהגן של ישראל ושיש צד להם מטעם אחר, ומתחילה אבאר מה שנראה לכאו' בעיני ראי' מוכרעת לדחות דעת הג"א שהובא בב"י ובש"ך סי' ק"ט דכתב באיסור דרבנן בחד בחד דמותר לשני בני אדם ועיין בת"ח כלל ל"ט שהזכיר ג"כ דיעה זו והוא ממש"כ הרב"י ז"ל בסי' כ"ז לחקור אההוא דינא דס' דרוסה שנתערב באחרים שנחלקו ר"י ור"ת אי שרי מטעם ס"ס. ור"י ז"ל ס"ל דלא הוי ס"ס כיון שס' אחד בגופו וס"א בתערובות. שהרי אכתי הו"ל למשריי' בס' א' מטעם ס' דרבנן לקולא כיון שכבר נתבטל ברוב מן התורה ומדרבנן ב"ח ל"ב ועיקר

תירוצו בשם מ"כ כיון דעיקרו מדאו' רק ע"י ביטול נתגלגל לדרבנן ספיקו להחמיר כשל תורה עכ"ד:

והנה האחרונים ז"ל הש"ך וס' ק"י בדיני ס"ס וכן בטו"ז סי' קי"א הרגישו להקשות אההוא כללא מההוא דשני קדירות דקיי"ל כמו דתולין באיסור דרבנן כן חולין באיסור דאורייתא ובמין במינו כל שנתבטל ברוב מן התורה דהו"ל ספיקא דרבנן משום שכבר נתבטל וע"ש מה שתירצו באופניהם שונים. אבל המחוור בזה מ"ש הרב בעל מנחת יעקב ז"ל במקומו בדינו ס"ס. ואמנם הנני מוסיף טעם וביאור לדבריו דבאמת לא נוכל להכחיש דמעתה אחר הביטול כבר אין בו שום חשש איסור דאוריי' גם לאוכל כל התערובות ועד גוף האיסור. וממילא דמעתה כל מה שיש בו ספק הו"ל ממנו ס' דרבנן אלא דבס' דרוסה אנן הכי דיינינן דס' הראשון שמא לא נדרס שאנו רוצין לצרפו ולדיינו כספק דרבנן זה כבר נולד בדאו' ובספיקו זה יעמוד גם אחר שנתגלגל לדרבנן וממילא אם נדינו כוודאי מצד זה הרי אין לו ביטול שגם איסור דרבנן מעיקרו ג"כ הרי לא בטל משא"כ בשני קדירות שלא נולד הס' מעולם בדאו' שהרי האיסור וההיתר היו מבוררין קודם לכן ואין הספק אלא אם נתערב כאן או לא וזה הספק נולד עכשיו כשכבר אין בו להא דאיסור תורה ומתחיל הס' בדרבנן וספיקו שפיר להקל ויע"ש שהביא סמוכין לדבריו מדברי מהריב"ל וצ"צ (ולדעתי יש להעמידו ג"כ בכוונת הש"ך ז"ל שאם כי מלשונו בדיניו הארוכים יש קצת מותרי דברים לפי כוונה זו אמנם בלשונו בדיניו בקצרה נראה שחילוקו עד"ז יעיי"ש היטיב:

ואמנם לפ"ז צריך ביאור דא"כ בס' דרוסה נמי ניהי דס' הראשון שמא אינו טריפה נולד בדאורייתא אבל עכ"פ נתיר התערובות כל חד וחד מספק א' לבדו שמא אינו האיסור וזה הספק אינו נוגע כ"א לספק דרבנן שהרי האיסור עצמו כבר אינו אסור רק מדרבנן. וע"כ צ"ל דכה"ג שנתחזק איסור בתערובות גם אם הוא דרבנן כל כה"ג ספיקו להחמיר וזה פשוט:

והנה הא וודאי דלא גרע ההוא תערובות אע"ג דב"ח לא בטל מתערובות חד בחד דהוי ממש כגופו של איסור כמש"כ הפוסקים ואי הוי אמרינן בחד בחד נמי בוודאי איסור דרבנן שריין לשני בני אדם מכש"כ דהוי לן למשריי' תערובות דב"ח שנתערב א' בהרבה לאכול מן התערובות לשני ב"א מטעם ס' דרבנן שמא אינו האיסור דהא ס' זה לא הוי כ"א ס' דרבנן כמו בשני קדירות הנ"ל כפי החילוק דלעיל. וע"כ דליתא לדינו של הגה"א הנ"ל וכהסכמת כל הפוסקים וכמ"ש הרב"י במקומו שהוא דחוי:

הן אמת שלמה שכ' שם הרב בעל פר"ח סימן ק"י לדחות ראייתו נגד הגה"א מההוא דמס' תרומות משום דתרומה גזרו שיהי' יותר מס' חמירא טפי. א"כ יש לדחות גם ראי' זו. אבל באמת עיקר דבריו דחוקים דאטו יהי' מגרע גרע מחד בחד וכמש"ל. ומעתה אומר אני דאף שהוכרחנו מזה דליתא לדינו של הגה"א היינו להתיר לכתחלה לשני ב"א אבל הא מיהת לשיטת הרמב"ן ז"ל דס"ל דבשני קדירות של שני ב"א תולין א' בחבירו באיסור דרבנן אף ששניהם של היתר בזאח"ז והובא דעתו להלכה בש"ך ז"ל סי' קי"א ס"ק ע"ש. שהכריע כן וכן הרב בעל פ"ת שם. א"כ עכ"פ הי' מקום לדין כן גם על התערו' הנ"ל אם לקחו הרבה ב"א לתלות זה בזה כמו בכל איסור דרבנן שהרי למ"ש אחר שנתערב מעתה כל ספיקו מכאן ואילך דייניגן להו כסדר. לקולא ומדין ב' קדירות הנ"ל וכ"ש לתירוץ הטו"ז רס"י קי"א שתירץ דכל שהוא דרך תלי' תולין אף שהי' ספיקו נולד בדאורייתא ע"ש דהכא לא גרע ולשיטת הרמב"ן מיהת יש להתיר כה"ג אלא דגם צד היתר זה עפ"י שיטת הרמב"ן לא יתכן עכ"פ בנשאלו בב"א גם להרמב"ן דמדמי לה לשני שבילין הרי מבואר דבב"א מיהת שניהם טמאים. ולשיטת הר"ן ז"ל שהובא במ"ל פי"ט מהל' אה"ט כשידע אחד בחבירו ג"כ הו"ל כב"א, יעוי"ש שהוציא מסוגי' דכתובות גבי עיר שכבשוה כרכים. ועוד שם כמה אי לוקים בזה עי"ש. ואמנם גם בזה יש לצדד ולומר לכה"ג בנ"ד אף בב"א משרי שרי למאי דמחלק התם בסוגי' הנ"ל במחבואה אחת דאפי' בב"א שרי מטעם דאימר לא איטמאי והיינו דאע"ג דאסורת כ"א מספק בדליכא למיתלי במחבואה אבל כיון דאיכא ספיקא במלתא בהא שוב כל דאיכא למתלי תלינן להתיר כולם בב"א כיון דעכ"פ אינה סתירה מוודאי איסור. ועיי' במ"ל פ' מה"ל חמץ ומצה מה דשקיל וטרי בענין זה. וא"כ י"ל דה"נ בהנך שנים אחרונים אע"ג דנאסרו ותלינן דאיסורא נשאר בהו ומה שפר' הוי דהתירא אבל הרי י"ל להיפוך ומה שלפנינו הם דהתירא ובפרט למש"ל בשם האס"ז דכל דפריש אינו אלא כשאר ס' השקול והתורה התירתו. דלפי"ז אין לתלות יותר האיסור באחרונים מבראשונים. ולכן כל כה"ג גם בב"א מותרין. והגם כי יש לחלק ולפקפק דלא דמי להך דכתובות דהתם הספק אם הי' אסור כלל בכל הנשים משא"כ כאן. עכ"ז אם כי אין ראי' גמורה משם נוכל לחלק גם כאן מסברא ועכ"פ ל"ד ג"כ לשני שבילין:

ובאמת שאם באנו למידה זו דלדעת הרמב"ן משרי שרי בכה"ג גם בב"א ממילא נוכל עוד להרחיב צד היתר זה גם לשיטת הרשב"א בר פלוגתי' דהרמב"ן בהא מילתא וס"ל דאין תולין בשני בני אדם ודל"ד לקדירות גם לשיטתו יודה בנ"ד דהשנים האחרונים ג"כ מותרין למה שמבואר שם הגאון כרו"פ בסוף ספרו טעמו של הרשב"א ז"ל. וחילוקו

מנידון שתי קדירות הוא משום דהתם בשני קדירות א"צ להזכיר הספק של חבירו רק הספק שלו דהוי ג"כ ספיקו לקולא ולכן משכחת לה שנשאלו כ"א על עצמו בזא"ז משא"כ בנדון הרמב"ן דאי הוי מזכיר ספיקו לחוד הי' מחמירין על ספיקו כיון דשני הקדירות דהתירא ועיקר ההיתר משום ספיקו של חבירו ושיתלה בו הו"ל כנשאל עליו ועל חבירו דקיי"ל כר"י דהוי דינו כבב"א עיי"ש. ודבריו נעומים וכבר חזקנו דבריו בכמה דוכתי בחידושינו והבאתי סמוכין לי' מדברי הירושלמי:

ולפי"ז למה שבארנו דנ"ד להרמב"ן גם בב"א יש להתיר. א"כ י"ל דגם להרשב"א שרי דגם אם נדינו כנשאל עליו ועל חבירו שרי מטעם ספק שמא אין כאן איסור בתערובות שלפנינו ולכן לא הוזכרת תנאי זה דשנים אחרונים אם רוב בהך דסי' ק"י בנמכר קודם שנודע ואתא לכ"ע גם לשיטת הרשב"א שממנו מקור מוצא הדין דמה שנלקח קודם שנודע האיסור שרי. ודו"ק היטב בכ"ז:

והנה הראינו מקום קיום מנהגן של ישראל גם למה שפקפקנו על החולקים על הרב בעל דרכי נועם ז"ל. אמנם בלא"ה כבר כתבנו שלמעשה אין בידינו להחמיר נגד זקני ההוראה וכבר הורה זקן רבן של כל בני הגולה בעל כרו"פ והחזיקו בהוראתו הגאון בעל פ"מ והגאון מליסע ז"ל ובמקום הפס' מרוב' ולכן הבשר והכלים בח' כשרות:

וע"ד שאלתו הראשונה בנדון הטבח שיצא פעם ראשונה טריפה מתחת ידו פ"א והודה ע"ז והתנצלותו שמחמת מהירות יצא המכשלה מתחת ידו וע"ז נפשו בשאלתו נידון הבשר והכלים דלמפרע ועל השוחט עצמו מכאן ולהבא וכאשר בא בדבריו בארוכה בענין זה:

הנה באמת על שחיטתו למפרע גם אם הי' ידוע למזיד ופושע בעיני כדאי הוא הרב הש"ך ז"ל הנוכחים לדברי מהרש"ל וכל העומדים בשיטתו דמה ששחט למפרע כשר ולא איתרע חזקתו ואפי' בהמיר וכמ"ש מהתוספתא. ואם כי הרב התב"ש ז"ל נחץ בזה. המעיין יראה כי אין לו שום ראי' ומכרעת מול המתירין ונדחק לדחות ראייתם מהתוספתא וגם מן הסברא מוכרעין יותר דברי המתירין. דהרי בכל עבירות שבתורה ועד זומם לכ"ע לא נפסל עכ"פ למפרע קודם שהעיד שקר וכשר לעדות. ולמה לענין שחיטה נחמיר טפי ומכ"ש לענין הכלים. דהרב התב"ש גופי' מכשיר גם בב"נ ואסרינן למפרע שחיטתו ומ"מ הכלים כשרים אחר מעל"ע והו"ל ספק דרבנן. וגם בההוא דינא דפושע הכריע כן וכן הגאון הכר"ו ז"ל. ואף שהרב בעל פר"מ ז"ל פקפק בזה כבר ערכתי בזה תשוב' ארוכה זה לי איזה שנים לק"ק צעצא. והוכחתי כי דברי התב"ש והכר"ו נכונים לדינא בלי פקפוק:

אבל לפענ"ד בפשיטות יש להכשיר גם מה שבעין עפ"י דעת המתירין ז"ל שהם גדולי האחרונים כמבואר בש"ך. אמנם על השוחט מכאן ולהבא הנה בפ"א אם מעבירין אותו כבר ידוע שבמחלוקת שני' ושדעת הרמ"א ז"ל בשם מוהרי"ק להכשירו ואף שהש"ך ז"ל חלק עליו מ"מ כבר כתבנו בתשובה שיש סמוכין לדברינו בפירוש דברי מהורי"ק גם בלשון הרוקח ז"ל גם בתשובת שארית יוסף סימן כ"ג ובכל בו העתיק ג"כ דברי הרוקח ז"ל. ואם כי רבו המחמירין ג"כ בדין זה עכ"ז גם הרבה מקילין בענין ההעברה ומחלקים בין חמוד ממון ובאם אינו מחמת חמוד ממון. וכמ"ש מעלתו ני':

ועיין בפר"ח סי' קי"ט. וכבר הארכתי בזה בתשובה הנ"ל והראינו יסוד מוסד לזה מדברי הטור בח"מ סי' ל"ד במה שהבין בדעת הרמב"ם דלהטור משמע בדעתו דלא פסלינן לי' לעדות כ"א בטבח שמוכר לאחרים. והרב"י ז"ל כתב שעכ"פ צריך קבלת תשובה וא"צ תקנתא דפסב"ד ועיי"ש עוד בד"ה כל שנתחייב וכו'. דכל שמקבל עליו לפני ב"ד שבעירו שלא ישוב לזה עוד ויעשה נדר לעצמו בדבר המותר מעין המכשול שנכשל כבר סגי לחזור לכשרותו, ומשמע לי דה"ה לענין העברה. שהרי הך תקנתא דפס"ב לא איתמרא כ"א לענין העברה ומדמייתו לה התם משמע דדין עדות למדו משם. וא"כ י"ל דה"ה להיפוך ילפינן דין העברה מדין פיסול עדות. ועיין עוד בתשוב' שארית יוסף סימן הנ"ל ובטור סי' קי"ט ס"ק ו'. עוד העתקנו שם דברי הר"ן בחודשיו פז"ב דשם משמע חומרא טפי לענין טבח הממונה לרבים וכתבנו שהיינו לפי גרסתם בש"ס דע"ז דף ח' ושלפנינו הגרסא בענין אחר והוא שיטת רש"י ותוס' ושאר ראשונים ואין מוכרח חומרא זו ורש"י ור"י ז"ל כ' חילוק' שם גם באיכ' חמוד ממון דמינ' מיירי התב"ש גם בפרי תואר אעפ"י שחלק על הפר"ח בקצת דיניו והחמיר בהם הסכים בא"י אם מזיד אם שוגג סגי בקבלת דברי חבירות. גם התב"ש הסכים כן לדינא בא"י אם שוגג או מזיד שיש לדונו כשוגג עכ"פ אם כפי ראות עיני הב"ד בחזקת כשר פשיטא שהסומך ע"ז למעשה כפי הסכמת רוב גדולים הנ"ל שאין לפקפק עלי'. וא"א לי להאריך בכ"ז כי גם בזה המעט קשה עלי המכתב וההעתקה והנני נחוץ להשיב כפי מבוקשו הכ"ד דו"ש.

תשובה ח

חי' מו"ח הגאון מוהר"ר צבי זצ"ל בהלכו' ריבית:

וע"ד תורה שבא במכתבו מאז הנה תורף דברי מעכ"ת שרבינו פסק באמת בב"פ אליבא דהלכתא דקיי"ל דר"ק יוצאה בדיינין ומינה דבד"נ יהרג ואל יעבור אף היכא דלא שייך מאי חזית דבהכי סייעתי' לסברת הכ"מ זלה"ה בטעמו של התוספתא בפ' מה"ל יסה"ת

הלכה ומה שלא הביא דינא דבן פטורא היינו דכאן דפסק כר"ל שם דאין רשאין למסור נפשם אף אם יהרגו כולם א"צ להביאו עכת"ד.

והנה אף לפי שטתו דמעכ"ת ני' ששניה' דומים ושיש ללמדם זה מזה עדיין צ"ע לפי מה שהעלו התוספת בכמה דוכתי דבכל עבירות הנ"ל א"צ למסור א"ע ב"א בעושה מעשה ממש וראייתם מההוא דפריך אסתר פרהסיא ונא פריך אסתר ג"ע הוה. גם מדמדמי נערה המאורסה לרוצח וברוצח בעי מעשה דאל"כ לא שייך מאי חזית וכו' כמבואר והובא בדברי הרב"י בספרו בסי' קנ"ז בלי חולק. וכן סתם רמ"א בסי' קנ"ז לדינא. וא"כ ע"כ בההוא דבן פטורא הרי אינו במעשה ממש ומשמע שם שדין זה מוסכם לכ"ע אף להרמב"ם וסייעתו שפסקו כר"ל ועוד שהרי ראיית התוס' מוכרחת לכאורה:

הן אמת שראי' השני' תו אינה מוכרעת לשיטה זו מהא דמקיש לרוצח שהרי עיקר סברת התוס' דכל שלא במעשה לא שייך מאי חזית והרי אנן קיימינן השתא דאף דלא שייך מאי חזית נמי יהרג וכו'. אבל הרי ראי' הראשונה כראוי מוצק ממה דלא פריך אסתר ג"ע הוה:

אמנם ראה זה מצאתי בס' תוס' יה"כ להגאון ר"מ חביב ז"ל בחי' יומא שכ' לחלוק על הרב"י ורמ"א ז"ל וכ' שנראה לו בדעת הרמב"ם שסתם הדברים דל"ל ההוא חילוקא בין מעשה או לא ועל ראי' השני' דחה ע"ד שכתבנו. אמנם בראי' הראשונה כ' דאפשר דהרמב"ם סובר כתי' ר"ת ז"ל דא"א הנבעלת לכותי לאו בכלל ג"ע היא עיי"ש:

ולפענ"ד אם שאינו כדאי להכריע אעפי"כ נראין יותר דברי רמ"א זלה"ה. כי קשה להעמיס בשיטת רבינו הרמב"ם שיטה זו שרבו החולקים עליו. ועוד דעכ"פ לדינא צדקו דבריו של רמ"א ז"ל דכיון דבהא דביאת כותי ליכא ג"ע רבו מאוד החולקים. וא"כ דין זה מוכרע לחלק בין מעשה או לא דקמה ונצבת ראיית התוס' מהך דאסתר דלא פריך אסתר ג"ע. וגם סתימת לשון הרמב"ם אין ראי' כ"כ שהרי עכ"פ כל האופנים שכ' דיהרג הכל מבואר שם דהוא במעשה. ושיכתוב זה לדין מחידוש הלא כבר כתבו בכמה דוכתי שאין דרכו להביא כל הדינים שאין מפורשים להדיא בגמרא:

אמנם יהי' איך שיהי' בדעת הרמב"ם מ"מ קשה בעיני להשוות דינא דבן פטורא לדינא דשפיכת דמים כיון שאינו אלא מניעת טובה בעלמא. ובחי' ריטב"א כתב דטעמא דבן פטורא מפיק לה מקרא דמחי אחיך עמך ודריש לה בגוונא אחרינא יעויי"ש ובאס"ז. ולכן קושייתו על הרמב"ם שהשמיט הך דרע"ק צ"ע:

אמנם בעיקר תמוהת הרמ"ך על דינו של התוספתא דהא לא שייך מאי חזית כשרוצים להרוג כולם. הנה לי יותר מעשרים שנה אשר כתבנו בטעמו של דבר ע"ד הכ"מ

ז"ל ואמנם מטעם אחר והוא דהא וודאי דאי לאו דהוי כתיב שום קרא עדיין בנערה המאורסה דיהרוג ואל יעבור וגם ברוצח אין לנו קרא לזה באמת לא הוה ידעינן לה אלא מן הסברא דמאי חזית וממילא היכי דלא שייך מאי חזית לא הוה אמרינן דיהרוג וכו'. ולכן בעיקר הקישא דנערה המאורסה לרוצח דגם בנערה יהרג ע"כ צריכינן להההוא סברא שעכ"פ מצינו ברוצח דינא דיהרג עכ"פ היכי דשייך הסברא. דמזה נצמח הקישא דנערה המאורסה דג"כ ליהרג. אבל לבתר דגלי לן דהיקש דגם נערה דינא הכי הרי מוכח להדיא דהוא משום חומר העבירה אף בלא טעמא דמאי חזית וכו'. שהרי בנערה לעולם לא שייך זה הטעם. וממילא דה"ה ברוצח דבכל גוונא יהרג דהא רוצח חמיר מנערה וכדמוכח לעיל. וכ"כ הרמב"ם ב"ה דרוצח חמיר משאר עבירות וניהו דקאמר לעיל דאין עונשין מן הדין לענין ניתן להצילו. אבל לענין זה י"ל דבכל ההיקש ממש הוא שהרי אין היקש למחצה. ומזה יוצא לנו עתה הדין דבכל ענין אסור למסור נפש וכדינא דהתוספתא דעכ"פ חמור הוא כמו ג"ע ובכלל ההיקש הוא:

ולמ"ש בטעם הדברים הנ"ל יוצא לנו דמ"מ שיטת התוס' נכונה. דדווקא במעשה ברציחה ובהנהו עבירות. אבל שלא במעשה לא. ומראיית התוס' עצמה כיון דלא איתקש נערה לי' כ"א לרוצח ומטעמא דמאי חזית ושלא במעשה לא שייך מאי חזית ברוצח אע"ג דהדין כן לפי האמת ברוצח גם בלא טעמא דמאי חזית וכמ"ש. היינו דלהא מילתא שפיר ילפינן לה אח"כ בתר דגלי ההיקש איפכא רוצח מנערה. כיון דבנערה לא שייך לעולם טעם זה ואפ"ה יהרג. משא"כ לענין דבעי מעשה הרי בכל עבירות חמיר טפי מעשה מבלא מעשה. תדע שהרי מעיקרא אף שלא אסיק אדעתי' הך ראי' מ"מ עלה על דעת התוס' ליישב כן קושייתם מההוא דג"ע. א"כ מעיקרא לא נכנס לכלל ההיקש דנערה לרוצח כיון דאלולי ההיקש לא הוה ידעינן ברוצח כ"א מן הסברא ואז לא הוי אמרינן דיהרג כ"א במעשה א"כ תו לא ניתן ההיקש כ"א בענין כיוצא בו במעשה. והיינו משום דאולי באמת בעינן מעשה גם בשאר עבירות כיון דבלא"ה חמור טפי במעשה מבלי מעשה. וכיון דמעיקרא לא נוכל למילף על נערה יותר תו גם אח"כ דילפינן רוצח מנערה אף היכא דלא שייך מאי חזית מ"מ נשאר זה הדין דבעינן מעשה שהרי גם בנערה משכחת לה חילוק זה ג"כ משא"כ לענין גוף הטעם דמאי חזית. ושיהי' חילוק מצד זה לפי האמת א"א שיהי' כן דהא בנערה בכל ענין לא שייך טעם זה. זה נלפענ"ד לכאורה מוכרע והוא סייע לפסק הרמ"א ז"ל (ובחי' כתבתי גם עד"ז ליישב דקדוק התוס' בלשון הג"מ מה דאמרו ה"ז בא ללמד ונמצא למד ע"ד פלפול קצת אלא שעדיין מפוקפק בעיני לכן לא העליתיו):

ואגב אכתוב למעכ"ת גם מה דהוי קשיא לי ג"כ זה שנים שלמדתי סוגי' זו אהא דקאמר התם דמעיקרא רצה למילף דין דרוצח מצילן אותו בנפשו מהיקש דנערה וכו'. וקאמר אין עונשין מה"ד. דלכאורה ק' למ"ש התוס' והר"ן שם דהא דאיצטרוך קרא להכי אע"ג דאיכא ילפותא מקרא דוהוכה בכל אדם גבי בא במחתרת. ותירצו דאי מהתם הו"א רשות. אבל הכא יליף לחובה על המציל. ולפי"ז איך שייך כאן עונש מה"ד כיון דבלא"ה הק"ו כבר הוא רשות להמות והקו' הוא רק להוסיף חיוב מצוה על המציל שלא יתעצל ודוחק גדול לומר דזה נקרא נמי עונש:

ולכאורה י"ל עפימ"ש המ"ל ז"ל לדון באם נתחזק הנרדף על המציל הרוצה להצילו בנפשו והרגו אי חייב עליו. ומחלק בין הך דקנאין פוגעין בו דכל שהוא רשות ביד הרוצח להמיתו ונהפך עליו להרגו פטור אבל כה"ג דחובה להציל הו"ל הרודף בכלל חיוב מיתה כיון דמחויב הוא בדבר. ולפי"ז י"ל דעיקר הנ"מ אי רשות או חובה הוא לענין אם נתחזק הרודף על המציל להורגו דאי רשות פטור עליו ואי מצוה חייב עליו והרי הוא שפיר עונש חדש ושייך בי' אין עונשין מה"ד ודו"ק. ועדיין צ"ע:

אמנם דברי תוס' צ"ע בעיני מטעם אחר דאכתי ל"ל שום ילפותא כיון דכבר ידעינן שהוא רשות הרי שוב הדבר חובה על המציל מטעם לא תעמוד על דם רעיך. וכמו בטובע בנהר וכה"ג כיון שא"א לו להציל בענין אחר. והנה התוס' ז"ל נתקשו בהיפוך דל"ל קרא דלא תעמוד על דם וכו' ע"ש. ותירצו דאיצטרוך ללאו דמההוא דהכא לא שמעינן אלא עשה ואפשר לומר גם על קושיתינו דאע"ג דשמעינן לה מלא תעמוד וכו' לבתר דגלי לן קרא בבא במחתרת דרשות וכמש"ל איצטרוך הקישא לעשה ועדיין צ"ע:

אלא דלפי"ז הדרא קושיתינו הראשונה לדוכתי' דא"כ מאי קאמר לעיל דליכא למילף מק"ו דנערה המאורסה משום דאין עונשין מן הדין הא כבר שמעינן דהוא רשות ואין כאן עונש חדש להרודף. ומש"ל דנ"מ באם נתחזק הרודף והרגי' להמציל זה אינו מספיק דהרי עכ"פ כבר נכלל בלאו דלא תעמוד ג"כ כיון דנפקא לן מוהוכה וכמ"ש לעיל. וא"כ הרי בלא"ה נהרג עליו שהרי לדעת המ"ל הטעם משום דהוא חובה עליו להצילו והרי כבר הוא מחויב בדבר ומה לי אם הוא בלאו גרידא או בלאו ועשה (ולמה שצידדו התוס' מעיקרא על קושייתם הנ"ל דס"ל דהא דניתן להצילו בנפשו ברוצח הוא שלא יעבור הוא איסורא דש"ד. הוה מצי לתריצ' גם קושיא זו והיינו שהיינו מחדשים סברא אחרת בעיקר דינו של המ"ל ודגם אם הוא חובה על המציל אינו נהרג הרודף עליו. אלא באם החיוב עליו הוא מצד לתא דידי' ולכן בדין הוא שאין רשאי להורגו ושיתחייב עליו. אבל אם חיוב ההצלה אינו אלא משום [הצלת האחרים בזה לא נוכל להטיל עליו חיוב מיתה אם

נתחזק עליו והורגו וסברא זו ניתנה להאמר. ובהך דקנאין פוגעין בו שפטור אם הרגו אף שבא להציל מן העבירה י"ל שפיר כמ"ש המ"ל לפי דרכו ובהכי הוי ניחא דאיצטרוך ההיקש. וע"ד שכתבנו לעיל לענין חיוב הרודף ודו"ק. אלא דהתוס' ז"ל לא ניחא להו בסברא זו. וגם בנערה משמע דהוא רק משום פגמה דידה לא משום איסורא דידי' וע"כ הדרא קושי' הנ"ל לדוכתי'. וכבר עלו בידי כמה דרכים אלא שאינם נמלטים מדוחק:

סוגיא דפרה וטלית ע"ד הרמב"ם ז"ל שפסק ביאוש וש"ר דאף דקונה הלוקח מ"מ צריך הלוקח להחזיר הדמים. ונתקשו עליו דא"כ אכתי מאי משני דמית גזלן הא אכתי מדמי מי מייאש לענין קבלת הדמים מן הלוקח:

נראה ליישב בטוב טעם ודעת. דהנה הרב בעל אסיפת זקנים הביא בשם רבינו יונה לפרש קו' הש"ס דמדמי מי מייאש. דהיינו שהוקשה לו דע"כ אזיל הסוגיא למה דמשני לעיל דהראשון נוח לי. ובההוא זכותא דמצי מפיק לה מלוי מפיק לה מיהודא דא"כ לא נפקא מינה מידי לענין דמים כיון שעיקר התבועה נגד הגזלן וע"כ לשינויא דאיכא סהדי למר ואיכא סהדי למר. וא"כ הרי בלא"ה יוכל הגזלן להדחות לכ"א שגזל לחברו. (ויעויין באו"ח שג"כ עמד ע"ז) וע"כ פירש הרב ר"י ז"ל דהכי קאי קושיית הש"ס. דמ"מ הנגזל נוגע הוא דאם פוסל עדי יהודא א"כ נשאר הגזילה ביד הלוקח ובתר הכי כי מייתי סהדי דדידי' הוא אף דגם ליהודא איכא סהדי מ"מ יכתבו הרשאה זה לזה ויוכלו להוציא המעות מיד הגזלן. משא"כ כי מפיק לי' עתה יהודא בעדיו גוף הגזילה א"כ אין ליהודא עוד תבועה על להגזלן וכי מייתי שמעון בתר הכי עדיו ב"מ לתבות להגזלן דמי הגזילה שהוא ידחהו שגזל ליהודא. עכת"ד הנעימים והחרופים למעיין שם:

והנה עדיין קשה לכאורה למ"ש הרשב"ם לעיל ד"ה והיכא דקיימא ארעא תיקום. בסוף דבריו דאי מפיק לה יהודא ובתר הכי מייתי שמעון עדיו ל"מ מפיק לה מיהודא כיון דתרי ותרי הוא. והיינו כמ"ש הגאון האו"ת ז"ל לפרש דבריו דאף דפוסל עתה עדי יהודא מ"מ כי אתי בתר הכי לתבוע בעדיו חוזר וניעור עדי יהודא ג"כ אלא דל"מ לאפוקה כיון דכבר קיימא ארעא בידי' עיי"ש. וכן נראה גם מדברי האס"ז בעצמו בשמעתין סברא זו. והנה הרשב"ם ז"ל נתקשה לעיל דהא קיי"ל אנן אחתינן לי' ואנן מסקי' לי'. א"כ אף דיהודא מוחזק מ"מ כי הוי בתר הכי תרי ותרי מפקינן לה מיני'. וכדלעיל בשמעתא דאבהתי'. ותירץ משום דהתם תרווי' באו לדין בפעם ראשונה ואסקינן לי' שלא כדין. משא"כ כאן דמה דמפיק לי' מלוי כדין היתה שאף לפי דברי שני כתות העדים השדה לא של לוי היתה ולכן ל"א אנן מסקינן אנן מחתינן לי' עיי"ש היטב. ולפי"ז הדרא קו' האס"ז לדוכתא מה נ"מ לענין דמי במה שפוסל לעדי יהודא הלא ס"ס ל"מ רפיק מהגזלן דמיו

ב"א בצירוף כח הרשאה מיהודא כיון דבתר הכי יחזור וינעור עדי יהודא כמש"ל בשם הרשב"ם ואו"ת ויהיו תרי ותרי. א"כ אף אם לא יפסול יהי' נמי הדין כן כשיבואו מדיו מאי אמרת דיהודא כבר הוציא הגזילה לידו ולא נשאר לו תביעה על הגזלן כמ"ש האס"ז. דזה אינו דהא בתר הכי כשיבואו דכי משני דמית גזלן א"כ מהגזלן שוב א"י לתבוע מאי עדי שמעון הרי לא יושאר הגזילה ביד יהודא שהרי גם אנו נאמר הדין אנן אחתינן לי'. וכקו' רשב"ם הנ"ל. וא"ל כתי' הרשב"ם הנ"ל דהכא בדין אפקו לה מלוי כיון דבין כך ובין כך אין שלו דז"א דבשלמא התם א"ש דמיירי בקרקע דל"מ יאוש וש"ר וא"כ לוי לא זכה בשום אופן בגזילה ההוא משא"כ הכא כיון דמשמעון הוגזל הו"ל כבר יאוש וש"ר וא"כ כי מייתי שמעון עדים הרי קנה לוי גוף הגזילה ע"י יאוש וש"ר ול"מ לאפוקי מיני' הנגזל. וא"כ כי מפיק לה יהודא עתה שלא כדין הוציא מיד לוי עצמו וכיון שכן כי באים אח"כ עדי שמעון הרי יבא לוי הלוקח ויוציא הגזילה מת"י יהודא כיון דהוי תרי ותרי ואנן דאחתינן לי' מסקינן לי' (ועיין באס"ז לעיל שכתב סברא אחרת על קו' רשב"ם וגם לתי' לא יתכן כאן ודעת לנבון נק"ל ואכ"מ להאריך) וא"כ כיון שס"ס לא יושאר הגזילה ביד יהודא הרי יתבעו הדמים שניהם מיד הגזלן ומצי שפיר למכתב הרשאה ואין כאן נגיעה לנגזל והדרא קו' האס"ז לדוכתא:

הן אמת שמלשון רבינו יונה ז"ל שהובא ברא"ש פ"ב דכתובות גבי תרי ותרי מבואר דסברא זו דאנן אחתינן וכו' לא קיי"ל הכי במטלטלין. ולשיטתו א"ש אבל אכתי קשה קושיא זו לפ"ש הרמ"ה שם שאין מחלק:

ואמנם קושיא זו לא קשיא ולא מידי לכ"ע דבאמת הדין נכון דלוי בתר הכי מפיק לה גוף הגזילה מת"י יהודא עפ"י עדי שמעון וכמו שכתבנו משום סברא דאנן אחתינן וכמ"ש. מ"מ שמעון נוגע בעדות הוא שפיר משום הדמים דאי מפיק לה עתה יהודא תו ל"מ לכתוב הרשאה על הגזלן על הדמים אע"ג שלא יושאר החפץ תחת ידו מ"מ אבד יהודא החפץ וגם הדמים מן הגזלן שהרי כשיתבע הגזלן הדמים ישוב לו הגזלן אמת שגזלתיך אבל אח"כ כשהבאת עדים והוצאת מיד לוקח שלי. הרי כבר הוחזר לך הגזילה ונתקיימה השבה גמורה על גזילתו כיון שכבר בא לידך ממש. ואף שאח"כ באו עדי שקר של שמעון ואתה הוכרחת להשיב ללוי שלא כדין עי"כ מאי איכפת לי' הלא כבר נפטרתי מאחריות חפצך אחר שכבר בא לביתך ואין לך עלי שום תבועה. וכיון שכן לא יתבע הדמים מן הגזלן רק שמעון ולדידי' הרי מצי להדחות. ולכן פוסל עתה עדי יהודא. וא"כ נשאר ביד הלוקח משעה ראשונה ולא הי' שום השבה על הגזילה. וא"כ חל שפיר תבועת שניהם

על הגזלן על הדמים שהרי נתחייב אף באונסי הגזילה כ"ז שלא היתה השבה גמורה לבית הבעלים. ודו"ק כי זה ברור מאד:

ומעתה א"ש קושי' המפורשים על הרמב"ם ז"ל אמרת דהלוקח צריך להחזיר המעות ואיכא נגיעה. דז"א דהרי בלוקח לענין הדמים ע"כ ג"כ צריכין אנו לפירושו של רבינו יונה דיתבעו ע"י הרשאה שלא יוכל להדחות לכ"א ואחד. וא"כ הדרא קושייתינו לדוכתה שהרי אף אם לא יפסול עדי יהודא ויהודא יוציא עתה הגזילה. מ"מ לכשיבאו עדי שמעון הרי הלוקח יתבע גוף החפץ מיד המערער יהודא בכח סברת אנן אחתינן לי'. וכמו שהוכחנו למעלה וא"כ הרי לא ישאר ביד יהודא ויתבע מהלוקח גוף החפץ ושמעון הרי יתבע המעות ושוב יכתוב הרשאה על זה והדרא קו' הנ"ל ובהא ל"ש תירוצי דלעיל דבשלמא בגזלן שאין עתה החפץ בידו רק ביד הלוקח שפיר מצי לטעון ליהודא שכבר השיב לו הגזילה ואין שום חיוב באחריותו מה שכבר יצא מתחת ידו ע"י עדי שמעון. וא"כ הלוקח שבידו עתה הגוף החפץ א"כ מה התנצלות יש לו ממ"נ חייב לאחד מהם או גוף החפץ או דמים וצריך לשלם בוודאי עכ"פ ע"י הרשאת שניהם. ודו"ק היטב כי נכון הוא:

עוד בסוגיא הנ"ל:

על קו' התוס' בד"ה כגון דאיכא סהדי למר וכו'. תימא וכו'. וי"ל וכו'. והו"מ לשנוי' כגון שמעיד שראובן מכרה ללוי וכו'. קושיית התוס' לכאורה עצומה ותי' קצת דחוק:

ואמנם י"ל ביישוב קושייתם דרך אחר דהנה דעת הרא"ש דנוגע פסול אף לחוב והיינו משום דהו"ל כקרוב ממש דאינו מעיד גם לחוב. הובא בקצוה"ח ובאו"ת סימן ל"ז אמנם הרב הנמ"י ז"ל הוכיח משמעתין דע"כ לחובה כשר דאל"כ מה פריך וכיון דאודי היכי מצי מפיק לה אלמא כיון שנסתלקה נגיעתו כשר. ותירץ האו"ת והקצוה"ח דשאני הכא דהודאת בע"ד כמאה עדים שלא הי' ממונו מעולם וכה"ג שפיר כשר. משא"כ אם גם לפי דבריו הי' נוגע אז רק שמסלק עתה כה"ג ל"מ. ע"ש בביאור היטיב:

והנה הש"ע סי' ל"ג סעי' הביא דעת שפיסקי' באם עדים קרובים להש"מ ורחוקים לבנים והשכ"מ צוה לפניהם צוואה. הצוואה פסולה אף שעדות נוגע אח"כ להבנים שהם רחוקי' מ"מ כיון שיוצא מרשות הקרוב עפ"י עדותם והו"ל מעידין על קרובם. עי"ש באורך ובמוהרי"ט בתשובה:

ולפ"ז ל"מ כאן הש"ס לאוקמי בגוונא דמעידין שראובן מכרה ללוי דא"כ בפרה וטלית דמעיד כיון דתו לא הדרא לי' דהו"ל יאוש וש"ר. כדמסיק הש"ס והרי עכ"פ קודם שמכרה הרי הוא ממונו שאז לא הוי ש"ר ונפסל להעיד אף לחובה משום קורבה. א"כ אותו

עדות עצמו שיוצא מרשות המוכר ללוקח שאז כבר אינו ממונו שיהיה ש"ר הו"ל עדות מהוצאת הממון כמו התם שמעיד על קרובו שנתן מתנה לרחוק שהרי מסירת העדות על קרוביו. ה"נ דכוותה: